

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav translatologie

Diplomová práce

Radka Nováková

Vývoj překladatelských metod na překladech novely Der Hochwald A. Stiftera

Development of translation methods on the example
of various translations of A. Stifter's Novella Der
Hochwald

Praha 2014

Vedoucí práce: PhDr. Tomáš Svoboda, Ph.D.

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce PhDr. Tomáši Svobodovi, Ph.D., za cenné připomínky a rady k vypracování této práce, PhDr. Václavu Maidlovi za ochotné zapůjčení pramenů k našemu bádání, Mgr. Tamaře Pršínové za poskytnutí informací o překladu vydaném v *Nakladatelství Růže*, Dr. Gabriele Cinkové, Ph.D., za poskytnutí informací o překladu vydaném v nakladatelství *Vitalis* a v neposlední řadě překladateli Hanuši Karlachovi za odpovědi na zasláné otázky k našemu bádání.

Zvláštní poděkování patří také mnichovskému spolku *Der Adalbert Stifter Verein*, který udělil této práci stipendium za rok 2014.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 10. srpna 2014

ABSTRAKT

Abstrakt

Tato práce se zabývá všemi dosud vzniklými českými překlady novely *Der Hochwald* Adalberta Stiftera. Jedná se o překlad z druhé poloviny 19. století, dále o překlad z první a rovněž z druhé poloviny 20. století a o překlad z počátku století 21.

Pozornost je věnována nejprve životu a dílu Adalberta Stiftera a recepci jeho děl v českém kulturním kontextu. Poté jsou v práci představeni čeští překladatelé této novely, krátce je analyzován výchozí text a následuje popis vývoje překladatelských metod a vlastní translatologická analýza vybraných úseků textu. Hlavním cílem této práce je ukázat na výsledcích z analýzy proměny překladatelských metod.

Klíčová slova: Adalbert Stifter, Roman Václav Voříšek, Bohuslav Durych, Anna Siebenscheinová, Hanuš Karlach, překladatelská metoda, translatologická analýza

Abstract

The thesis deals with the issue of all existing Czech translations of Adalbert Stifter's novella *Der Hochwald*, which were created in the first half of the 19th century, in the first and in the second half of the 20th century and at the beginning of the 21st century.

The first part of the thesis is concerned with Adalbert Stifter's life and work and with the reception of his works within the Czech cultural context. Further, Czech translators of the novella are introduced and the source text is briefly analysed. The final part describes the development of translation methods and offers comparative translation analysis of selected passages. The primary objective of the presented thesis is to describe the changes in translation methods using results of the analysis.

Key Words: Adalbert Stifter, Roman Václav Voříšek, Bohuslav Durych, Anna Siebenscheinová, Hanuš Karlach, translation method, comparative translation analysis

OBSAH

1	Úvod.....	9
1.1	Cíle	9
1.2	Stav zkoumané problematiky	9
2	Adalbert Stifter – Život a dílo.....	11
2.1	Dětství a Kremsmünster	11
2.2	Stifter ve Vídni	12
2.3	Amalie a Stifterova počáteční tvorba	14
2.4	V Linci	16
2.5	Nemoc	17
3	Recepce Stifterových děl	21
3.1	Český kulturní kontext do konce století.....	21
3.2	Horní Planá.....	22
3.3	August Sauer	23
3.4	Recepce od 20. let do současnosti.....	24
3.5	Současná situace.....	25
3.6	Překlady do češtiny	27
3.7	Shrnutí	29
4	Výchozí text – Der Hochwald	31
4.1	Vznik výchozího textu	31
4.2	Jazyk a struktura textu, nástin děje	31
4.3	Symbolika	34
4.4	Shrnutí	36
5	Překlady do češtiny, jejich výchozí texty a medailonky překladatelů	37
5.1	Vysoký les	37
5.1.1	Roman Václav Voříšek	37
5.1.2	Výchozí text pro Vysoký les.....	38
5.2	Hvozd 1942	39
5.2.1	Bohuslav Durych	39
5.2.2	Výchozí text pro Hvozd 1942.....	40
5.3	Hvozd 1968 a 1978	41
5.3.1	Anna Siebenscheinová.....	41
5.3.2	Výchozí text pro Hvozd 1968 a 1978	42

5.4	Hvozď 2003	42
5.4.1	Hanuš Karlach.....	43
5.4.2	Výchozí text pro Hvozď 2003	43
5.4.3	Motivace a koncepce	44
5.5	Shrnutí	45
6	Překladatelské metody	46
6.1	Pojetí překladatelských metod a norem	46
6.2	Proměny překladatelských metod v čase	48
6.2.1	Druhá polovina 19. století.....	48
6.2.2	Období mezi dvěma válkami	49
6.2.3	Od poválečného období až po současnost	50
6.3	Metody v překladech novely Der Hochwald – vstupní hypotéza	51
6.3.1	Hypotéza pro Vysoký les 1862.....	52
6.3.2	Hypotéza pro Hvozď 1942	52
6.3.3	Hypotéza pro Hvozď 1968, 1978	52
6.3.4	Hypotéza pro Hvozď 2003	53
6.4	Shrnutí.....	53
7	Translatologická analýza	54
7.1	Překladatelské metody	54
7.2	Vysoký les 1862.....	55
7.2.1	Výchozí text.....	55
7.2.2	Překlad názvu novely, kapitol a vlastních jmen	56
7.2.3	Oddíl 1	58
7.2.4	Oddíl 2	61
7.2.5	Oddíl 3	63
7.2.6	Oddíl 4	64
7.2.7	Oddíl 5	65
7.2.8	Oddíl 6	66
7.2.9	Shrnutí.....	68
7.3	Hvozď 1942	70
7.3.1	Výchozí text.....	70
7.3.2	Překlad názvu novely, kapitol a vlastních jmen	71
7.3.3	Oddíl 1	72

7.3.4	Oddíl 2	75
7.3.5	Oddíl 3	78
7.3.6	Oddíl 4	79
7.3.7	Oddíl 5	80
7.3.8	Oddíl 6	81
7.3.9	Shrnutí.....	83
7.4	Hvozď 1968 a 1978	85
7.4.1	Výchozí text.....	85
7.4.2	Překlad názvu novely, kapitol a vlastních jmen	85
7.4.3	Oddíl 1	86
7.4.4	Oddíl 2	89
7.4.5	Oddíl 3	92
7.4.6	Oddíl 4	92
7.4.7	Oddíl 5	93
7.4.8	Oddíl 6	94
7.4.9	Shrnutí.....	95
7.5	Hvozď 2003	97
7.5.1	Výchozí text.....	97
7.5.2	Překlad názvu novely, kapitol a vlastních jmen	97
7.5.3	Oddíl 1	98
7.5.4	Oddíl 2	101
7.5.5	Oddíl 3	105
7.5.6	Oddíl 4	105
7.5.7	Oddíl 5	106
7.5.8	Oddíl 6	107
7.5.9	Shrnutí.....	108
7.6	Srovnání všech překladů	109
8	Závěr	112
9	Použité zdroje	115
10	Přílohy.....	120

SEZNAM ZKRATEK

VT – výchozí text

CT – cílový text

1 ÚVOD

1.1 Cíle

Cílem této diplomové práce bude především sledovat na konkrétních překladech novely *Der Hochwald*, jak se v různých obdobích vyvíjely překladatelské metody. Na základě doposud zjištěných překladatelských norem vyslovíme hypotézu, která naznačí předpokládaný vývoj překladatelských norem na zvolených překladech. Poté projdou všechny existující české překlady této novely (jedná se o překlady z let 1862 – Roman Václav Voříšek, 1942 – Bohuslav Durych, 1968 a 1978 – Anna Siebenscheinová a poté 2003 – Hanuš Karlach) translatologickou analýzou. Smyslem této analýzy bude jednak pomocí objektivních postupů verifikovat uvedenou hypotézu všech analyzovaných překladů (s ohledem na dobové překladatelské metody a jazykovou normu) a dále klasifikovat zjištěné překladatelské postupy a metody. Zjištěné výsledky budou porovnány s poznatky o dobových překladatelských metodách. Zároveň se pokusíme postihnout vývoj překladatelských metod.

Pozornost bude však věnována také sociologickým aspektům v dějinách překladu, literárněhistorickým souvislostem a recepci Stifterových děl, a to v první části práce. Pokusíme se vysvětlit, proč byla Stifterova díla překládána v určitém období častěji, zatímco jindy téměř vůbec, zamyslíme se rovněž nad pořadím, ve kterém byla konkrétní díla přeložena, a nad osobnostmi, které se těmito překlady věnovaly. Uvedeme rovněž příklady současné recepce Stifterovy tvorby.

Součástí práce bude tedy také bibliografický soupis všech do češtiny přeložených Stifterových děl.

1.2 Stav zkoumané problematiky

Ke Stifterovu životu a tvorbě existuje velké množství monografických děl. Co se však recepce v českém kulturním kontextu týče, jedná se pouze o zmínky roztroušené v různých periodících či sbornících. Pravděpodobně nejucelenější příspěvek najdeme u Aloise Hofmana (1984b) a Václava Maidla (1996). Dalším zdrojem informací jsou pro nás předmluvy či doslovy českých překladů (např. Jiří Stromšík, Hugo

Siebenschein). Existují rovněž zmínky o kvalitě jednotlivých překladů, v žádném případě se však nejedná o ucelenou kritiku překladu (např. Jiří Munzar).

V červnu 2013 (v době, kdy už byla tato práce zadána), byla obhájena na Masarykově univerzitě diplomová práce Ludmily Troubilové s názvem *Erzählungen von Adalbert Stifter in älteren und neueren tschechischen Übersetzungen von Durych, Siebenscheinová und Karlach: Auswahl, Vergleich und Charakterisierung*. Troubilová se zde zabývá rovněž překlady novely *Der Hochwald*, ale nejedná se o translatologickou analýzu, spíše o náhodné okomentování vybraných pasáží. Kromě toho se práce nevěnuje nejstaršímu, Voříškovu, překladu. Pozornost se v uvedené práci nezaměřuje ani na aspekty recepce Stifterových děl. Stejně tak v této práci nenajdeme zobecnění překladatelských postupů, tedy metod.

Z toho vyplývá, že naše práce bude příspěvkem ke stifterovské recepci v českém kulturním kontextu, a věříme, že přispěje také k poznání vývoje překladatelských metod.

2 ADALBERT STIFTER – ŽIVOT A DÍLO

V této kapitole budou představeny základní biografické údaje Adalberta Stiftera, a to společně s tvorbou uměleckou, neboť považujeme za neúčelné popisovat tyto skutečnosti odděleně.

Ačkoli jsme si vědomi toho, že Stifter nebyl činný jen jako umělec literární, ale také vynikal svým malířským uměním, věnujeme se této oblasti jen velmi okrajově, neboť není naším cílem jakkoli zasahovat do dějin umění výtvarného. Adalbert Stifter zde proto bude představen především jako umělec literární.

2.1 Dětství a Kremsmünster

Adalbert Stifter se narodil 23. října 1805 v Horní Plané jako nejstarší ze sedmi dětí. Křestní jméno dostal podle svého kmotra Alberta Pranghobera, tkadleckého mistra. V matrice tedy není uvedeno jméno Adalbert, ale Albert (obě varianty byly tehdy v oblasti Šumavy rovnocenné a odkazovaly na českého mučedníka Svatého Vojtěcha). S variantou Adalbert se u Stiftera setkáváme teprve v roce 1819 na vysvědčení z klášterní benediktinské školy v Kremsmünsteru (Schoenborn 1992:3).

Otec Johann Stifter byl tkadlec (stejně jako jeho předci), matka Magdalena Friepesová pocházela z rodiny řezníka. Rok po svatbě, tj. v roce 1806, převzal Johann Stifter stavení a obchod po svém otci. Při jedné z obchodních cest po Horním Rakousku dne 30. listopadu 1817 však tragicky zahynul, převrátil se na něj vůz. Rodina se kvůli tomu dostala do tíživé finanční situace a Adalbertova matka zvažovala, jestli může poslat svého nejstaršího syna na studia. K chlapově studijnímu nadání se navíc nelichotivě vyjádřil místní kaplan, který vyučoval Adalberta latině. Díky podpoře dědečka Friepese mu však bylo umožněno studovat v benediktinském gymnáziu, v tehdejší „rakouském Oxfordu“ (Rokyta 1968:6). Nejstarší syn tedy studoval, aby mohl v budoucnu finančně zabezpečit celou rodinu. Jedna z Adalbertových sester zemřela v prvním roce života, další se provdala za místního tkadleckého mistra. Bratr Anton obchodoval s kůží, Johann převzal hospodářství v Horní Plané, nejmladší Martin se vyučil kovářem. Z matčina nového sňatku z roku 1820 s hornoplánským pekařským mistrem Ferdinandem Mayerem vzešel syn Jakob Mayer. Nevlastního bratra Jakoba

Adalbert později finančně podporoval na studiích na vídeňské polytechnice. Jakob pak pracoval jako inženýr na ministerstvu železnic ve Vídni.

V Adalbertově dětství hrála velkou roli jeho babička Ursula, která mu často zpívala staré písně a vyprávěla pohádky a pověsti. Nesmírný vliv na utváření Stifterovy poetiky měla také příroda v okolí Horní Plané (stejná krajina podnítila rovněž vznik Smetanovy Vltavy).

V letech 1818–1826 navštěvoval Stifter benediktinské gymnázium v Kremsmünsteru, nejstarší vyšší školu v Horním Rakousku. Už podoba přijímací zkoušky dávala mladému Adalbertovi tušit, že se jedná o výjimečnou školu. Ústní zkouška totiž nesestávala ze zkoušení latinských slovíček a dalších vědomostí, jak se Adalbert obával, ale měla podobu volného rozhovoru, ve kterém se ho jeho budoucí učitel P. Placidus Hall dotazoval na různé okolnosti související s Horní Planou (obyvatelé, hory, řeky, fauna a flóra atd.) – a obdržel vyčerpávající odpovědi.

Placidus Hall, rodák z Kaplice, byl vynikající pedagog a měl na Adalberta během studia nesmírný vliv, avšak bohužel jej vyučoval jen po dobu prvních čtyř let. Během těchto čtyř let dosahoval Stifter výborných studijních výsledků, v dalších dvou letech se však jeho prospěch zhoršil, především v chování a píli.

2.2 Stifter ve Vídni

Roku 1826 se Stifter zapsal ke studiu na vídeňských právech. Často podnikal výlety, volný čas trávil po muzeích a galeriích, navštěvoval opery, divadelní představení. Kromě právnického studia se účastnil také přednášek z matematiky, fyziky, astronomie, historie a filozofie.

O letních prázdninách roku 1828 se díky okruhu svých spolužáků z Vídne (studenti medicíny Franz Schiffler a Anton Mugerauer) seznámil ve Frymburku s Fanny Greiplovou, dcerou zámožného frymburského velkoobchodníka, a zamiloval se do ní. Byl si však vědom rozdílného postavení obou rodin. Na tuto skutečnost jej upozornil i Matthias Greipl, bratr Fanny. Jeho zásah však přišel pozdě, mezi Fanny a Adalbertem už vzniklo velmi silné citové pouto (z té doby se dochovala Stifterova korespondence). O následujících letních prázdninách roku 1829 se jejich láska jen prohloubila, dokonce spolu podnikali četné výlety. Stifter se rozhodl, že se s Fanny ožení. Greiplovi však se

sňatkem své dcery s chudým studentem nesouhlasili a rozhodli, že ke svatbě svolí, až bude Stifter doktorem práv a bude mít zajištěný příjem.

Stifter se vrhl s vervou do studia, avšak nešlo to tak snadno, jak si představoval. Postupně ztrácel o obor svého studia zájem a uvědomil si, že studovat práva jen proto, aby se mohl stát státním úředníkem a zajistit si tak lepší postavení ve společnosti, nebyla šťastná volba.

Studium práv tehdy trvalo čtyři roky a sestávalo z celkem osmi zkoušek. První z nich, z přirozeného a trestního práva, složil Stifter s nejlepším možným hodnocením. U dalších šesti zkoušek obdržel průměrné hodnocení, avšak u poslední zkoušky neuspěl a musel ji opakovat. Vysvětlení je možné hledat, stejně jako během Stifterova studia v Kremsmünsteru, v osobnostech profesorů, kteří jednotlivé okruhy vyučovali. Zatímco u Franze von Eggera, starého profesora přirozeného práva, který vycházel z metafyzicko-náboženského pojetí práva, dosáhl Stifter nejlepšího výsledku, u mladého Augusta Wagnera, který odmítal metafyzický původ práva a naopak aplikoval Kantův kriticismus, u zkoušky neuspěl. Tato zkouška z obchodního stylu a soudního řízení byla osmou, poslední zkouškou studia práv. A Stifter se sám, dobrovolně, rozhodl, že ji už opakovat nebude (Schoenborn 1992:19).

A protože univerzita nenabízela Stifterovi to, co od ní na počátku svých studií očekával, nebylo pro něj řešením přestoupit na jiný obor. Místo toho se rozhodl, že se bude vzdělávat sám. A vzdal se tak možnosti získat akademický titul. Vzorem mu byl jeho krajan, o dvanáct let starší frymburský rodák Andreas Baumgartner. Baumgartner studoval rovněž práva ve Vídni, poté ale přešel k matematice a fyzice, z nichž v jednadvaceti letech odpromoval a stal se doktorem a uznávaným vědcem. Během studia si vydělával soukromým vyučováním. V roce 1824, už jako profesor na vídeňské univerzitě, vydal dílo *Naturlehre nach ihrem gegenwärtigen Zustande mit Rücksicht auf mathematische Begründung*. Zasadil se také o vznik časopisu *Zeitschrift für Physik und Mathematik*. Pod jeho vedením bylo sestaveno první telegrafické vedení v Rakousku, díky čemuž byl v roce 1847 povýšen do rytířského stavu. Ve stejném roce se podílel na založení rakouské Akademie věd (*Kaiserliche Akademie der Wissenschaften*). Poté zastával různé státní funkce, v letech 1851–1855 vedl dokonce dvě ministerstva. Roku 1854 mu císař František Josef udělil titul barona.

Stifterovo rozhodnutí předčasně ukončit studium však znamenalo konec nadějí na sňatek s Fanny. V očích ostatních, i přátel, se teď Stifter jevil jako opovrženlivý. Sám se ale chtěl stát univerzálním učením a umělcem (Schoenborn 1992: 22).

Stifter si nyní musel vydělávat na živobytí sám (už během studia si přivydělával výukou). Baumgartner, který věděl o jeho vztahu k Fanny, jej s četnými doporučeními poslal na podzim roku 1832 ucházet se o suplentské místo na pražské univerzitě. Po úspěšném vykonání písemné práce se však nedostavil na zkušební přednášku. Proslýchalo se, že neměl dostatek financí na cestu (Rokyta 1968: 8). V rozmezí let 1834–1837 se ještě čtyřikrát pokoušel najít stálé zaměstnání jako pedagog, nikdy však neuspěl. Prostřednictvím Baumgartnera se mu podařilo získat místo domácího učitele v různých vysoce postavených rodinách. U svých žáků byl velmi oblíben, snažil se vyučovat komplexně a zábavně. Brzy se rozšířila jeho pověst znamenitého a nadšeného pedagoga a ve Vídni začal být vyhledávaným domácím učitelem. Ve 40. letech, už jako básník, stále ještě vyučoval některé žáky (např. Richarda Metternicha). Se svými žáky ze 30. let (např. Adolf Brenner von Felsach, Joseph Colloredo-Mannsfeld, Sigmund von Handel) udržoval Stifter čilý kontakt i po ukončení výuky, s dokončením studia ve Vídni a odchodem do jiných měst však přátelské svazky postupně uvadaly. S některými z nich se Stifter ale znovu sešel později, když se přestěhoval do Lince.

Stifterovo vzplanutí k Fanny neupadalo ani v průběhu let. Ve Vídni se ale seznámil s modistkou Amalií Mohauptovou, velmi atraktivní, avšak nevzdělanou ženou. Přesto roku 1835 ještě jednou píše Fanny dopis. Je totiž přesvědčen, že v životě lze najít jen jednu pravou lásku. A tou je právě Fanny. Odpověď však Stifter neobdržel. Následující rok Fanny podlehla naléhání rodiny a provdala se za Josefa Fleischanderla. V roce 1839 mu porodila syna a čtyři dni nato zemřela.

Stifter splnil slib, který dal již dříve Amalii, a v roce 1837 se s ní oženil (Schoenborn 1992: 30).

2.3 Amalie a Stifterova počáteční tvorba

Amalie, dcera ovdovělého oficíra, se narodila v moravské posádce v Kojetíně. Její sestra Josephina zemřela roku 1838 ve věku jednadvaceti let na zápal plic. Bratr Philipp zemřel roku 1848 ve věku jednačtyřiceti let, jeho žena už roku 1845. Zbyly po nich čtyři děti – tři dcery a syn –, kterých se ujali Stifterovi. Nejstarší Josephina pracovala po vyučení od roku 1853 v linecké domácnosti Stifterů, později se přestěhovala do Vídně, kde roku 1853 zemřela na tyfus. Druhá nejstarší, Katharina, sloužila u různých rodin v Maďarsku. Nejmladší neteř, Julianu, vychovávali Stifterovi. Strávila u nich jedenáct

let, avšak roku 1859 skočila do Dunaje. Rok nato si k sobě vzali manželé Katharinu, která jim dělala společnost až do jejich smrti. Opatrovnictví nejmladšího dítěte, synovce Gustava, se Stifter vzdal poté, co vyšlo najevo, že má mladík na svědomí několik krádeží a přepadení. Amalie se později snažila po svém synovci pátrat, ale od roku 1868 o něm nebylo žádných zpráv (Schoenborn 1992: 36).

Roku 1830 sice Stifter přerušil studium na univerzitě, sám se ale vzdělával ještě po dobu deseti let. Snažil se tak získat to, co mu univerzita neumožnila, tedy komplexní, všeobjímající vzdělání. Psát a malovat začal Stifter už v létě 1828 a 1829. Z té doby pochází povídka *Julius*. Zůstala nedokončena a zveřejněna byla až posmrtně. Zamilovaný Stifter se pokoušel také o básně, v nichž se opakovaly motivy odříkání, neštěstí. V roce 1830 vyšly některé básně v lineckém časopise *Österreichisches Bürgerblatt für Verstand, Herz und gute Laune*, a to pod pseudonymem *Ostade*. Jak tyto rané básně, tak povídka *Julius* jsou ovlivněny vzory, se kterými se Stifter setkal už na gymnáziu (např. Klopstock, Höltz). V roce 1830 se však seznamuje i s dílem Jeana Paula, který na něj velmi zapůsobí a stane se Stifterovým idolem. Stopy tohoto vlivu můžeme najít v prvotinách *Der Condor* a *Feldblumen*, které mají své počátky právě v tomto období (Schoenborn 1992: 46).

Povídka *Der Condor* vyšla časopisecky ve *Wiener Zeitschrift für Kunst, Literatur, Theater und Mode* roku 1840 a byla hojně čtena i v Čechách. Ve stejném roce vyšla v almanachu *Iris* povídka *Feldblumen*. Rovněž třetí povídka, *Das Haidedorf*, vyšla v roce 1840. Na konci roku 1841 vychází v almanachu *Iris* novela *Der Hochwald*, a to s letopočtem 1842. V roce 1841 dále vyšla *Die Mappe meines Urgroßvaters* (nyní časopisecky, později ještě přepracováváno), novela *Abdias* v roce 1842, v roce 1843 vychází v almanachu *Iris* *Narrenburg*, ve stejném roce se poprvé objevuje povídka *Brigitta*. Dalšími novelami byly např. *Der Hagestolz* z roku 1844 a *Der Waldsteig* z roku 1845.

V období této tvorby žil Stifter ve velmi skromných poměrech. Teprve spoluprací s nakladatelem Gustavem Heckenastem, jenž převzal od svého švagra (Otto Wigands) nakladatelství v Budapešti, se jeho situace zlepšila. Heckenast se totiž rozhodl vydat Stifterovy prózy, které byly dosud roztroušené po časopisech, poprvé knižně. Vznikly tak známé svazky *Studien*. Kromě toho dostával Stifter pravidelné honoráře za své skici ve sborníku *Wien und die Wiener in Bildern aus dem Leben*, který vycházel v letech 1841–1844. Celkem šest svazků knižních výtisků Stifterových novel *Studien* vycházelo v letech 1844–1850. Stifter sám si nejvíce cenil novely *Die Mappe meines*

Urgroßvaters, na které pracoval celý život, práce však zůstala nedokončena. Roku 1845 vydává časopisecky novelu *Der heilige Abend* (později pod názvem *Der Bergkristall*).

2.4 V Linci

Roku 1848 se stěhuje Stifter, zklamán z neúspěšné revoluce, z Vídně do Lince, kde zastává od roku 1850 funkci vrchního inspektora hornorakouských národních škol. V Linci navštěvoval salon baronky Binzerové, stejně jako ve 40. letech ve Vídni, kde se díky tomu seznámil např. s Grillparzerem či Eichendorffem (Rokyta 1968: 9).

Roku 1850 vycházejí poslední dva svazky *Studien*, v nichž jsou obsaženy mj. novely *Der beschriebene Tännling* či *Der Hagestolz*. Tato novela byla ještě za autorova života nazvána nejlepší německou novelou a přeložena do francouzštiny (Durych 1942: 17).

Zatímco období do 50. let bylo co do četnosti děl velmi plodné, následující desetiletí tvoří Stifter znatelně pomaleji. Jako školní rada má mnoho povinností a věnovat se tvorbě může v úřadu mezi osmou a desátou hodinou, než přijdou ostatní úředníci, a potom večer mezi šestou a devátou hodinou. Odpolední čas využíval k malování (Matz 2005: 296).

Roku 1853 vyšly ve dvou svazcích novely *Bunte Steine*. Nejznámější novelou je zde *Der Bergkristall* a *Kalkstein*. Stěžejní je v tomto výboru předmluva, *Vorrede*, ve které Stifter formuluje svůj „mírný zákon“, *das sanfte Gesetz*.

V roce 1853 je Stifter jmenován zemským konzervátorem památek, je váženým občanem, básníkem, dosáhl vlastně všeho, co si přál, ale vnitřně prožívá krizi, rozervanost. Jeho korespondence je plná nářků, kterými monologicky zavaluje adresáta (často jím je Heckenast či Louise von Eichendorffová). Ze všech nezdarů viní Stifter především revoluci roku 1848 a své pracovní povinnosti.

Společně s přítelem Johannesem Aprentem sepsal a roku 1854 u Heckenasta vydal učebnici *Lesebuch zur Förderung humaner Bildung in Realschulen und in anderen zu weiterer Bildung vorbereitenden Mittelschulen*, státní komise však roku 1855 nepovolily používat učebnici na veřejných školách. Dalším zklamáním byl pro Stiftera rok 1856 – byl odvolán z inspekce linecké reálné školy, ačkoli právě na této škole mu velmi záleželo. Navíc začal Stifter pociťovat první příznaky nemoci (Matz 2005: 319).

Heckenastovi zemřela v roce 1856 manželka a Stifter jej pozval na letní výlet do Čech. Společně strávili určitý čas na úpatí Třístoličníku a cestou zpět do Lince navštívili v Horní Plané Stifterovu pětasedmdesátiletou, zesláblou maminku.

Roku 1857 dokončuje Stifter svůj román *Nachsommer*. Kriticky se vůči románu staví Friedrich Hebbel, považuje jej za nudný, plný zbytečných detailů a popisů (Stromšík 1978: 682). Ani u čtenářů není román úspěšný, což nese Stifter velmi špatně. Roku 1858 jej navíc zasáhne smrt matky. Útěchu se snaží nalézt ve studiu historických pramenů k románové trilogii *Witiko*. Trápí jej však nemoci, navíc se dovídá o sebevraždě Juliany. Neustále jej trýzní otázka, proč se rozhodla Juliana zemřít. Kvůli nešťastné lásce? Či kvůli poměrům, které u nich v domácnosti vládly? Amalie ji často bila, sám Stifter se nedokázal se svou chovankou sblížit natolik, aby spolu navázali bližší vztah (Matz 2005: 337).

2.5 Nemoc

Roku 1864 píše Stifter ve své tvorbě ojedinělou povídku *Nachkommenschaften*. Ta je výjimečná tím, že je jako jediná z autorových děl humoristická. Stifterův zdravotní stav se ale nadále zhoršuje. Lékař, Karl Essenwein, mu doporučuje vyhýbat se duševní práci, jíst vegetariánskou stravu a zařadit do denního režimu více pohybu. Stifter chce přesto psát. Pokračování na historickém románu *Witiko* by bylo příliš náročné, a tak se Stifter uchyluje k přepracování, již třetímu, *Mappe meines Urgroßvaters*. Ve své posedlosti zdravotním stavem si zakládá jakýsi deník *Mein Befinden*. Zde zaznamenává veškeré detaily své nemoci, tedy i toho, jak se cítí, jak spal, jaké měl zažívání atd.

Roku 1865 odjíždí Stifter do lázní v Karlových Varech. Odtud se v červnu vydává do Prahy, aby mohl na vlastní oči spatřit jedno z dějišť svého historického románu. Pro Prahu to byla obrovská kulturní událost. Stifter zde chtěl navštívit Palackého, ten byl však nemocen a ke schůzce nedošlo. Stifter se tak alespoň setkává se sochařem Emanuelem Maxem a malířem Augustem Piepenhagenem. Navštíví také slavné pražské pamětihodnosti. Za pražského pobytu vychází první díl románu *Witiko*. Ten je věnován Praze (Rokyta 1968: 16).

Při tvorbě románu *Witiko* vycházel Stifter především z Palackého *Geschichte von Böhmen* z let 1836–1867. Čerpal také z Vincenciovy kroniky (navazuje na *Kosmovu kroniku*), dalším zdrojem byly *Geschichte der Hohenstaufen und ihrer Zeit* od

Friedricha Raumerse a spis Florenze Tourtualse *Böhmens Antheil an den Kämpfen Friedrich des I. in Italien* (Schoenborn 1992: 453). Zatímco první díl románu *Witiko* byl kritikou přijat pozitivně, další svazky (z roku 1866 a 1867) se už dostaly na opačný pól hodnocení. Stifter sám považoval dílo za fragment, protože cítil, že na zamýšlené romány *Wok* a *Zawisch*, které měly tvořit společně s románem *Witiko* trilogii, už nemá dostatek sil.

Od roku 1865 je Stifter předčasně penzionován a je mu udělen titul dvorního rady.

Během pobytu v obci Lackenhäuser, na úpatí Třístoličníku, píše Stifter roku 1866 povídku *Der Waldbrunnen*. Ještě toho roku následovala povídka *Kuss von Sentze*. Stifter nejprve zamýšlel vydat ji ve Stuttgartu u Carla Hoffmanna, ten ji však odmítl. Vyšla tedy o několik měsíců později v *Gartenlaube für Österreich*, které redigoval Leopold Ritter von Sacher-Masoch. Další povídka, *Der fromme Spruch*, byla vydána až posmrtně, a to v Aprentově¹ dvousvazkovém výboru *Erzählungen* z roku 1869, i když ve zkrácené a velmi pozměněné podobě. Za Stifterova života ji totiž cášský časopis *Die katholische Welt* odmítl vydat. Argumentem byla nepřirozenost povídky, nulová dějovost a časté opakování. (V časopise se však objevila roku 1868 nová povídka *Aus dem bairischen Walde*, kterou Stifter zaslal jako náhradu za povídku *Der fromme Spruch*.) Autentické znění této povídky vydal až v roce 1960 Gustav Wilhelm (Schoenborn 1992: 504).

Stifter pobývá střídavě v Linci, v Karlových Varech, v horské vesničce Kirchsschlag a v Lackenhäuser. Sužují jej stále se opakující ztráty vědomí, tzv. prekóma. Od podzimu 1866 se Stifterův zdravotní stav zhoršuje, jaterní cirhóza s sebou přináší nové a nové záchvaty, které Stifter velmi špatně snáší. Před svou ženou, která žila převážně v Linci, však tyto zdravotní obtíže tají. Roku 1866 ještě naposledy navštěvuje rodnou Horní Planou. Téhož roku se přehnala Bavorským lesem silná sněhová bouře, která trvala po tři dny (událost zanechala na Stiftera hluboký dojem a odráží se v povídce *Aus dem bairischen Walde*), a byla tak Stifterovi záminkou, proč se nemohl vydat na cestu do Lince za Amalií. Ve skutečnosti se však opět zhoršil jeho zdravotní stav. Své odjezdy z Lince na venkov odůvodňoval strachem z cholery, kterou by se mohl ve městě nakazit. Skutečnou příčinou však byla opět jeho nemoc.

¹ Aprent dále vydal roku 1870 Stifterovu třísvazkovou korespondenci *Briefe* (to zamýšlel už sám Stifter) a dvousvazkový výbor *Wermischte Schtiften*. I zde však nakládal Aprent s texty libovolně a hojně je zkracoval. Tato vydání tedy nevyhovují požadavkům na kritické vydání (Sauer 1904: 25).

V říjnu roku 1867 onemocní Amalie chřipkou. Nakazí celou domácnost, tedy i Stiftera. Ten nemoc nejprve podceňuje, po několika týdnech se mu ale přitíží. Ještě pracuje na druhém svazku *Mappe* a žádá, aby bylo do rukopisu dopsáno, že zde básník zemřel.

Dne 28. ledna 1868 Stifter umírá. Jako příčina smrti je uvedena dlouhodobá intermitentní teplota (*febris hectica*) v důsledku chronické atrofie jater (Schoenborn 1992: 550).

V roce 1893 napsal literární historik Anton Schlossar o Stifterovi příspěvek do *Allgemeine Deutsche Biographie*, ve kterém tvrdí, že Stifter nezemřel přirozenou smrtí. S podrobným, barvitým popisem Stifterova úmrtí – a sebevraždy – přichází v roce 1904 Alois Raimund Hein ve své biografii o Stifterovi. Jako příčinu Stifterova utrpení uvádí rakovinu jater a odvolává se na informace získané od Marie Rintové, dcery Stifterova přítele, které bylo v době jeho úmrtí patnáct let. Na výpovědi svědků, kteří o Stifterovi smrti slyšeli, se zakládá také další monografie, tentokrát lineckého literárního historika Andrease Markuse *Der Tod Adalbert Stifters*. Z těchto prací vycházejí i pozdější Stifterovy biografie. Způsob sebevraždy se však v různých pramenech liší. Nejčastěji se hovoří o proříznutí hrdla, objevily se ale také verze, že Stiftera otrávila manželka nebo že si probodl srdce nůžkami. V 50. letech 20. století však Hermann Augustin zastával ve svých pracích o Stifterovi názor, že autor zemřel na následky jaterní cirhózy (Schoenborn 1992: 554).

Zatímco tedy Schoenborn (1992) se staví k teoriím o Stifterově smrti kriticky, předkládá argumenty pro různé hypotetické úvahy a k žádnému bezpečně ověřitelnému závěru nepřichází, Matz (2005: 390) pracuje ve své monografii pouze s verzí o sebevraždě a žádné pochybnosti o validitě tohoto tvrzení nezmiňuje. V Matzově poměrně emotivním líčení si Stifter v noci z 25. na 26. ledna rozřezává krk břitvou na holení. Je přivolán lékař, který zastavuje krvácení a sešívá ránu. Stifter žije ještě dva dny, ale je v bezvědomí. Oficiální lékařské zprávy uvádí jako příčinu úmrtí dlouhodobou intermitentní teplotu v důsledku chronické atrofie jater, avšak ve společnosti kolují i zvěsti o sebevraždě. Matz (2005: 391) dále uvádí, že při vytváření Stifterovy posmrtné masky se musela zakrýt stopa po proříznutém hrdle. Vědecky doložitelný pramen této informace však neuvádí. Becher (2005: 226) pracuje ve své monografii taktéž s verzí o sebevraždě, avšak zmiňuje také problematiku sporů, které se o Stifterově smrti až doposud vedou.

Dne 30. ledna se koná Stifterův pohřeb. Pohřben je na lineckém hřbitově sv. Barbory. V roce 1871 tam byl instalován náhrobní monument, který navrhl Stifterův přítel – řezbář Josef Rint (Schoenborn 1992: 559).

3 RECEPCE STIFTEROVÝCH DĚL

V této kapitole se zaměříme na recepci Stifterových děl v českém kulturním kontextu. Pokusíme se postihnout základní rysy vývoje této recepce s jejími přelomovými body, nejprve s ohledem na obecné kulturní a historické okolnosti, poté se zaměříme pouze na vznik českých překladů Stifterových děl, neboť právě v této činnosti se celková recepce odráží především. Kompletní seznam všech dosavadních překladů uvádíme v Příloze č. 1.

3.1 Český kulturní kontext do konce století

Zhruba do poloviny 19. století, tedy v době, kdy vycházely Stifterovy povídky, panoval v Čechách ještě tzv. Landespatriotismus, respektive bohemismus. Toto pojetí národa podle Bernarda Bolzana nebylo založeno na jednotlivých národnostech. Národ tvořili naopak všichni obyvatelé dané země – tedy Češi i Němci společně (Uhde 2004: 12). Po roce 1848 se však začíná stále více prosazovat jazykové pojetí národa, vedené Josefem Jungmannem.

Prvky „zemského patriotismu“ však najdeme i v 50. letech 19. století, i když tvoří spíše výjimku. Dokladem pro tuto skutečnost je např. schillerovská oslava z roku 1859, kterou pořádali společně Češi a Němci. Smířlivý tón přináší do českého prostředí Stifter, a sice svým věnováním v románu Witiko:

„Seinen Landsleuten | insbesondere der alten | ehrwürdigen Stadt Prag | widmet
diesen | Dichtungsversuch | aus der Geschichte | seines Heimathlandes | mit
treuer Liebe | der Verfasser | Linz, im Christmonate 1864“.

(Stifter 1981)

Oproti tomu 60. léta jsou ve znamení zakládání nových spolků, českých i německých. České snahy o posílení národní identity podporoval František Palacký. Roku 1862² se podílel na založení *Svatoboru* (Novák A. a Novák J. V. 1913: 187), spolku na podporu českých spisovatelů. V témže roce se zakládá *Sokol* a slavnostní představení uvádí dne 18. 11. 1862 *Prozatímní divadlo*, které tvoří výhradně česká scéna a které je předchůdcem *Národního divadla*. V roce 1863 otvírá Vojta Náprstek

²Maidl (1996: 529) uvádí rok 1861.

soukromé *České průmyslové muzeum* a vzniká rovněž umělecký spolek *Umělecká beseda*. Německy mluvící obyvatelé oproti tomu zakládají německé spolky. Roku 1861 je to *Prager Deutsches Kasino*, roku 1862 *Prager Deutscher Turnverein* a *Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen*. Jediným spolkem, který zůstal ušetřen jazykového rozrůznění, byl Mikovcův výtvarný a literární spolek *Arkadia* z roku 1860 (Maidl 1996: 529).

Další české a německé spolky, které polarizují vztahy v české společnosti, vznikají i v 80. letech. V roce 1880 vzniká např. *Deutscher Schulverein* a *Ústřední matice školská*, roku 1884 *Deutscher Böhmerwaldbund* a o rok později *Národní jednota pošumavská* (Becher 2007: 34). V roce 1882 dochází rovněž k rozdělení pražské univerzity na českou a německou část.

3.2 Horní Planá

Na Stifterovu recepci má velký vliv také činnost Horní Plané. Již v srpnu 1868, tedy v roce Stifterova úmrtí, byla na básnickově rodném domě instalována pamětní tabule z bílého tyrolského mramoru (Jelínek 2002: 358).

V roce 1877 byl pod vrcholem hory Plechý postaven *Stifterův pomník*. Obyvatelé Horní Plané dále založili roku 1883 na starém poutním místě na návrší Dobrá Voda park, který nese Stifterovo jméno. U příležitosti výročí básnickových stých narozenin, v roce 1906, byla v parku odhalena jeho socha (slavností řeč pronesl profesor germanistiky August Sauer).

Roku 1923 bylo v Horní Plané zřízeno německým muzejním spolkem *Šumavské muzeum*, mezi jehož exponáty patřily rovněž památky na Stiftera. V letech 1945–1948 bylo však muzeum uzavřeno a jeho sbírky následně přemístěny do jiných muzeí.³ Teprve v říjnu 1960 se podařilo zřídit ve Stifterově rodném domě muzejní památník, jehož první expozici vytvořil Hugo Rokyta. Z téhož roku pochází také druhá pamětní deska, tentokrát vyrobená ze šumavské žuly (Jelínek 2002: 360).

V současné době je Památník – rodný dům Adalberta Stiftera pobočkou Regionálního muzea v Českém Krumlově a kromě stálých expozic pořádá také různé výstavy či kulturní akce.

³Bývalé Šumavské muzeum. In *Český Krumlov: Světové dědictví UNESCO* [online]. [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/region_histor_sumuz.xml

3.3 August Sauer

V souvislosti s recepcí Stifterova díla je nutno zmínit Augusta Sauera (1855–1926), profesora germanistiky německé části pražské univerzity, který se počátkem 20. století zasloužil o popularizaci Stiftera.

Sauer se narodil 12. října 1855 ve Wiener Neustadt, studoval na vídeňské univerzitě germanistiku, anglistiku a historii, jako mimořádný profesor působil na univerzitě ve Štýrském Hradci, od roku 1886 potom v Praze. Roku 1891 byl jmenován řádným profesorem germanistiky a v roce 1907 byl dokonce zvolen rektorem.

Sauer měl zásluhy na poli pedagogickém, jeho přednášky navštěvoval např. Rilke, Kafka, ale také Pavel Eisner, Josef Nadler, Johannes Urzidil či Josef Mühlberger. Ti všichni, a mnozí další, byli svým pedagogem velmi ovlivněni a vzešlo z nich několik Sauerových pokračovatelů. Ve 30. letech vydal např. Josef Nadler, Franz Hüller i Joachim Müller každý monografii věnovanou Adalbertu Stifterovi (Maidl 1996: 531). Vzrůstající zájem o dílo Adalberta Stiftera podnítil po Sauerovi také Hermann Bahr, když vydal v roce 1919 Stifterovu monografii⁴. Sauerův přínos literární vědě spočívá dále v jeho editorské činnosti – uskutečnil kritické vydání Stiftera⁵ a Grillparzera.

Sauer byl jedním ze zakládajících členů *Gesellschaft zur Förderung deutscher Wissenschaft, Kunst und Literatur in Böhmen*. Společnost vznikla roku 1891, rok po vzniku *České akademie věd a umění císaře Františka Josefa I.*, a měla tak být její německou obdobou. Úkolem této společnosti mělo být mj. vydávání německých děl z Čech, které probíhalo v letech 1894–1939 v ediční řadě *Bibliothek deutscher Schriftsteller aus Böhmen* a vyšlo v ní celkem 49 svazků (Becher 2007: 35). Komise, která spravovala vydávání těchto děl, si roku 1899, rok po uplynutí tzv. ochranné lhůty na Stifterova díla, předsevzala připravit kritické vydání Stifterových děl. K tomu účelu byl zřízen i tzv. *Stifter-Archiv*, který obsahoval Stifterovu korespondenci a rukopisy.⁶

Takto formuloval Sauer úkoly a cíle souhrnného kritického vydání:

⁴Viz BAHR, Hermann. 1919. *Adalbert Stifter. Eine Entdeckung*. Zürich: Amalthea-Verlag.

⁵První souhrnné vydání Stifterova díla provedl Heckenast v roce 1871 (Sauer 1904: 25).

⁶Přesný soupis archivovaného materiálu viz HOFMAN, Alois. 1984. Bericht über das Prager Adalbert-Stifter-Archiv. In *Vierteljahresschrift – Adalbert-Stifter-Institut des Landes Oberösterreich*. Linz: Adalbert-Stifter-Institut des Landes Oberösterreich 33 (3/4): 109–113.

„Die Ausgabe soll alle gedruckten und ungedruckten Werke Stifters in allen erhaltenen Bearbeitungen, gereinigt von den Fehlern der Überlieferung, in lückenloser Vollständigkeit vereinigen und auch alle Dokumente umfassen, welche einer ausführlichen Biographie dienen können. Sie soll auch alle erhaltenen Vorarbeiten zu den fertigen Werken, alle vorhandenen Pläne und Entwürfe des Dichters in geeigneter Weise dem Studium zugänglich machen; [...] Eine Biographie, für die von anderer Seite vorgesorgt wurde, ist vorläufig nicht in Aussicht genommen, könnte aber als Abschluß der ungefähr zwanzigbändigen Ausgabe in einem Ergänzungsbande leicht angefügt werden.“
(Sauer 1904a: 26)

V souhrnném vydání *Sämtliche Werke*, které Sauer založil a na jehož vydávání se podílel, vzniklo v letech 1901–1960 celkem 25 svazků (Eisenmeier 1964: 15). Po Sauerově smrti v roce 1926 se vydávání ediční řady přesunulo do libereckého Franz-Kraus-Verlag, a pražská germanistika tak ztratila své výsadní postavení (Tvrdík 2007: 61). V roce 1958 a 1960 vyšly dva svazky ve Štýrském Hradci v nakladatelství Stiasny.

3.4 Recepce od 20. let do současnosti

Dvacátá léta 20. století byla ve znamení výzkumu Stifterovy tvorby. Johannes Stauda a Josef Mühlberger vydávají časopis *Witiko*, v Chebu vzniká *Literarische Adalbert-Stifter-Gesellschaft*, která se podílela na produkci studií věnujících se Stifterovi. V době první republiky fungoval Stifter jako symbol. A sice jako symbol náročné německé literatury z Čech a především jako mediátor národního smíření (viz věnování románu *Witiko*). Tuto Stifterovu ideu, mírové soužití Čechů i Němců, podporoval právě časopis *Witiko* v čele s Josefem Mühlbergerem.

Postupně byl však posilován přístup, který prezentoval Stiftera jako autora literatury domoviny. Toto směřování vygradovalo až do zneužití Stifterovy osobnosti v protektorátu Čechy a Morava. Časopis *Böhmen und Mähren* uděloval totiž literární cenu *Adalbert Stifter-Preis*, a to pod patronátem Karla Hermannna Franka, státního tajemníka (Maidl 1996: 532).

V české kultuře 30. let hrál Stifter velmi důležitou roli. Ztělesňoval totiž ono mírové soužití obou národů v zemi. Už ve 20. letech připomněl Stiftera Arne Novák.

Johannes Urzidil publikuje roku 1937 studii *Adalbert Stifters Humanität* a přispívá tak ke vnímání Stiftera jako autora německy píšícího, avšak silně humanisticky založeného. Tyto aspekty zdůrazňuje v tisku také Pavel Eisner či M. A. Píša (Maidl 1996: 535). Stifterem se ve 30. letech zabýval Stanislav Sahánek, a sice v publikaci *Literární biedermeier v německém písemnictví*. Zde zahrnuje Stifterovu tvorbu do biedermeieru a zároveň podává Stifterovu biografii, kterou dává do souvislosti s jeho tvorbou:

„A přece z takového života vyrostlo ušlechtilé dílo. Za jeho šosáckého manželství vznikly romány, které uchvacovaly německé duchy, věru nikoliv nízké!“
(Sahánek 1938: 43)

Biedermeieru se věnoval v té době také Vojtěch Jirát. Ve svých studiích se pokoušel postihnout znaky českého biedermeieru, který měl – kromě vlastenectví – společné rysy s biedermeierem rakouským, k němuž řadí i Stiftera (Jirát 1978: 545–546).

Na oblibě však Stifter neztratil ani v době okupace, zřejmě protože byl přijatelný pro obě strany.

Po roce 1945 a především po roce 1948, kdy zanikla malá nakladatelství a naopak určovala směr velká státní nakladatelství, jsou součástmi českých překladů Stifterových děl obsáhlé předmluvy (např. Hugo Siebenschein, Jiří Stromšík či Eduard Goldstücker). Vůdčí osobností ve výzkumu Stifterova díla je Hugo Rokyta, velké množství studií (např. Aloise Hofmana) vychází také v hornorakouském periodiku *Vierteljahresschrift – Adalbert-Stifter-Institut des Landes Oberösterreich (VASILO)*, jenž vycházel v letech 1950–1993. Poté jej nahradil *Jahrbuch*, který vychází i v současné době.

3.5 Současná situace

Po pádu Železné opony v roce 1989 se započaly česko-německo-rakouské kulturní kontakty s centry v Horní Plané a Českém Krumlově, Mnichově a v Linci.

První takovou kulturní událostí byla v roce 1990 dvojjazyčná výstava *Adalbert Stifter – Děsivě krásný svět (Schrecklich schöne Welt)*, která vznikla ve spolupráci Českého Krumlova s Horním Rakouskem. Tato výstava se dále přesunula do dalších evropských měst (Línce, Krakov, Praha, Antverpy, Weitra, Znojmo). U příležitosti

konané výstavy vyšla publikace *Adalbert Stifter – Schrecklich schöne Welt*⁷, která byla v upravené podobě přeložena do češtiny pod názvem *Adalbert Stifter – Děsivě krásný svět*⁸.

V roce 1995 se konaly v Horní Plané oslavy 190. výročí narození Stiftera, a to s účastí všech tří sousedních zemí. Na Stifterově rodném domě tehdy zavlála společně česká, rakouská i německá vlajka a zazněly rovněž národní hymny těchto zemí.

Ve stejném roce se konalo v Klatovech sympozium *Znovuobjevená Šumava*, jež pořádal Okresní úřad v Klatovech, Městský úřad v Klatovech, Okresní muzeum Klatovy a Rakouský kulturní institut v Praze ve spolupráci se zemskou vládou Horního Rakouska, Úřadem pro kulturní styky se zahraničím, Evropskou komisí (program Kaleidoscope) a Gymnáziem J. Vrchlického v Klatovech. Ze sympozia byl vydán v roce 1996 česko-německý sborník, jenž obsahuje příspěvky týkající se např. spisovatelů ze Šumavy či jazykových dějin Šumavy. Pozornost je však věnována také Adalbertu Stifterovi, a to v textech Johanna Lachingera a Petera Bechera⁹.

Dalším příkladem spolupráce mezi českými, německými a rakouskými instituty je pořádání sympozia o Adalbertu Stifterovi v Českém Krumlově v roce 2000. Tato mezinárodní konference se uskutečnila za spolupráce Regionálního muzea v Českém Krumlově (Ivan Slavík, Petr Jelínek), mnichovského Adalbert Stifter Verein (Peter Becher) a lineckého Adalbert-Stifter-Institut des Landes Oberösterreich (Johann Lachinger). Z tohoto sympozia následně vznikl sborník, jenž byl vydán v češtině i němčině – *Adalbert Stifter 2000: Překračování hranic*¹⁰ a *Adalbert Stifter 2000: Grenzüberschreitungen*¹¹.

Linecký *Jahrbuch* pro rok 2007 byl věnován příspěvkům ze sympozia *Stifter und Böhmen*, které se uskutečnilo v roce 2005 v Praze, a to pod záštitou Milana Tvrdíka

⁷Adalbert Stifter – Schrecklich schöne Welt. Publikation zur Ausstellung Bezirksmuseum Krumau Südböhmen. In *Vierteljahresschrift – Adalbert-Stifter-Institut des Landes Oberösterreich*. Linz: Adalbert-Stifter-Institut des Landes Oberösterreich, 1990, 39 (1/2).

⁸*Adalbert Stifter – Děsivě krásný svět: biografický a literární přehled: doprovodný text k výstavě, Okresní vlastivědné muzeum v Českém Krumlově*. Český Krumlov: Okresní vlastivědné muzeum v Českém Krumlově, 1999.

⁹MAIDL, Václav (eds). 1996. *Znovuobjevená Šumava: příspěvky literárního sympozia Znovuobjevená Šumava, na tradice bohatá evropská kulturní oblast*. Klatovy: Okresní muzeum Klatovy.

¹⁰*Překračování hranic: Adalbert Stifter 2000; česko-rakousko-německé sympozium o Adalbertu Stifterovi v Českém Krumlově 2000*. Český Krumlov: Contract, 2004.

¹¹*Grenzüberschreitungen: Adalbert Stifter 2000; Tschechisch-Österreichisch-Deutsches Adalbert Stifter-Symposium Český Krumlov 2000*. Linz: Adalbert-Stifter-Institut des Landes Oberösterreich, 2004. *Jahrbuch des Adalbert-Stifter-Institutes des Landes Oberösterreich*.

z Filozofické fakulty Univerzity Karlovy a Wolfganga Wiesmüllera z innsbrucké Leopold-Franzens-Univerzität, ve spolupráci s Rakouským kulturním fórem v Praze¹².

3.6 Překlady do češtiny

Recepce Stifterova díla se nejzřetelněji odráží v jeho českých překladech. Vůbec prvním překladem, který v češtině vyšel, je překlad Romana Václava Voříška z roku 1862. Je to překlad novely *Der Hochwald*, v češtině pod názvem *Vysoký les*. Překlad byl publikován pouze časopisecky, a to v Mikovcově beletristickém týdeníku *Lumír*, který se na překladovou literaturu zaměřoval. Tento překlad vznikl dvacet let po vydání originálu a ještě za Stifterova života. Jedná se o jediný překlad z období 19. století. To však neznamená, že by se Stifter nečetl. Existují doklady o tom, že v době vydání novely *Der Condor* už ji četla Božena Němcová (Rokyta 1968: 9). Svatopluk Čech srovnává v 90. letech 19. století dva šumavské básníky – Adalberta Stiftera a Karla Klostermanna, a to v době, kdy české překlady Stifterových děl ještě neexistovaly (Maidl 1996: 534). Vysvětlení, proč nevznikaly další překlady, je možno vidět ve skutečnosti, že tehdejší společnost ovládala německý jazyk na takové úrovni, že nebylo potřeba překládat. Munzar (2007: 69) uvádí jako další důvod upřednostňování jiných literatur před tou německou (např. obrovská vlna zájmu o Shakespeara).

Zlom nastává počátkem 20. století. V roce 1906 vychází *Křišťál* od Jana Satranského, v roce 1912 a 1913 se objevují dva překlady téhož díla – *Tři strůjcové svého štěstí* (Jaroslava Votrubová) a *Každý je štěstí svého strůjce* (Václav Hochmuth). Z roku 1918 pochází překlad *Žula* od Viktora Schwinga a o rok později, roku 1919, vychází povídka *V srdci pralesa*. Munzar (2007: 73) mylně uvádí tento text jako překlad novely *Der Hochwald*. V bibliografickém soupisu Aloise Hofmana (1984: 120) i Tamary Pršíňové (2005) přitom figuruje povídka *V srdci pralesa*¹³ správně jako volné zpracování povídky *Žula* (*Granit*).

¹²TVRDÍK, Milan a WIESMÜLLER, Wolfgang (eds). 2007. *Stifter und Böhmen: Symposion*. Linz: StifterHaus.

¹³Po nahlédnutí do povídky *V srdci pralesa*, která je součástí svazku (viz KUMIČÍČ, Eugen a STIFTER, Adalbert. 1919. *Dítka z přímoří. V srdci pralesa. Dvě povídky o dětech*. Praha: Svítání.), je zřejmé, že se v žádném případě nemůže jednat o překlad či adaptaci novely *Der Hochwald*. Děj povídky se sice odehrává v šumavském pralese, ale působí zde jako útočiště pro dvě děti, které přežijí morovou nákazu. Ačkoli tedy název *V srdci pralesa* může evokovat, že se jedná o překlad novely *Der Hochwald* (česky 1862 *Vysoký les*, od roku 1942 *Hvozď*), není tomu tak.

Ve 20. letech se počet překladů dále zvyšuje, v souladu s rostoucím zájmem o Stifterovo dílo z pohledu literárně-historického, jak již bylo dříve nastíněno. Roku 1926 vychází *Vítek* v překladu Mileny Illové, roku 1927 následuje *Zatmění slunce 8. července 1842* od Františka Pastora (vydáno Josefem Florianem ve Staré Říši na Moravě). V roce 1929 je publikován *Hrad bláznů* od Františky Stolzové.

Ve 30. letech vycházejí další dva překlady. Roku 1935 je to *Lesní poutník* od Bohuslava Reynka, roku 1939 *Starý mládenec* od Bohuslava Durycha.

Překládání Stiftera pokračuje i během protektorátu. Roku 1940 vychází Durychův překlad *Obrázky*, s dřevoryty Michaela Floriana, ve stejném roce vychází ve Staré Říši na Moravě *Vesnička na suchopáru* od Františka Pastora (rovněž s dřevoryty Michaela Floriana). V roce 1942 připravil Bohuslav Durych výbor Stifterových povídek pod názvem *Tichý hlas*. Jsou zde obsaženy povídky *Hvozd*, *Hrad bláznů*, *Brigita*, *Popsaná jedlička* a *Horský křišťál* (vše v Durychově překladu). Roku 1943 vychází *Polní květiny* od Zdeňka Řezníčka, roku 1944 *Cornelie* (originál *Der Condor*) Antonína Paška.

Další Stifterovy překlady vycházejí rovněž po roce 1848. Nový překlad románu *Witiko*, *Vítek*, z roku 1953 pochází od Jitky Fučíkové (doslov Ladislav Heger). Roku 1959 vychází první český překlad *Die Mappe meines Urgroßvaters – Z kroniky našeho rodu* – z pera Ladislava Hegera. Ve výročním roce 1968 je publikován první překlad románu *Der Nachsommer*. Pod názvem *Pozdní léto* jej provedla Jitka Fučíková, doslov připojil Eduard Goldstücker. V témže roce je vydán nový překlad *Hvozdu*¹⁴, tentokrát od Anny Siebenscheinové, a sice v prvním díle souboru *Povídky A. Stiftera*. Součástí tohoto výboru je dále *Horní Planá (Das Heidedorf)*, *Popsaná jedlička* a *Ledovec (Der Bergkristall)*. Předmluvu k souboru sepsal Hugo Siebenschein. V roce 1970 vychází druhý díl souboru *Povídky A. Stiftera*, rovněž od Anny Siebenscheinové. Obsaženy jsou zde povídky *Brigita*, *Abdiáš* a *Hrad bláznů*. V roce 1972 vychází třetí svazek souboru *Povídky A. Stiftera*, který obsahuje povídky *Starý mládenec*, *Lesní pěšina* a *Potomci*, opět v překladu Anny Siebenscheinové. V roce 1978 vychází *Horský křišťál*, další výbor povídek přeložených Siebenscheinovou, doslov sepsal Jiří Stromšík. Součástí výboru jsou povídky *Kondor*, *Vesnička na pláni*, *Hvozd*, *Abdiáš*, *Brigita*, *Tři strůjci*

¹⁴Hvozd Anny Siebenscheinové vychází ještě jednou v roce 1978 v nakladatelství Odeon (viz STIFTER, Adalbert. 1978. *Hvozd*. In *Horský křišťál*. Praha: Odeon.).

svého štěstí, Starý mládenec, Lesní pěšina, Horský křišťál, Lesní poutník, Žula, Potomci a Sentzovský polibek.

Počátek 21. století byl na nové překlady poměrně štědrý, vždyť rok 2005 představoval 200. výročí Stifterova narození. Roku 2002 vychází v hornoplánském nakladatelství dvojjazyčné vydání *Paměti mého pradědečka – Die Mappe meines Urgroßvaters* v překladu Ladislava Hegera z roku 1959, který k novému vydání připravil Jan Mareš. Součástí jsou i doprovodné texty Václava Maidla, Martina C. Putny a Petra Jelínka. Pro nakladatelství *Vitalis* připravil celou řadu nových překladů Hanuš Karlach. V roce 2003 je to *Hvozd*, v roce 2004 svazek s povídkami *Kondor* a *Ves na plánce*, v téže roce vyšel *Lesní poutník* a dále *Žula* a *Smolaři*. V roce 2005 následovaly *Pohádky, pověsti a legendy*, *Horský křišťál* a *Pozdní léto*. V roce 2004 vydalo nakladatelství *MoBa* román *Vítek*, avšak bez udání překladatele a ve zkrácené podobě. Munzar (2007: 71) uvádí, že se jedná o překlad Jitky Fučíkové, avšak použitý bez souhlasu vlastníků autorských práv.¹⁵

Zatímco některá Stifterova díla na své překlady teprve čekají (např. *Wien und die Wiener*, *Die Barmherzigkeit* či *Das alte Siegel*), jiná mají již poměrně bohatou překladatelskou tradici (např. *Der Hochwald*, *Die drei Schmiede ihres Schicksals*, *Der Condor*, *Das Heidedorf* či *Die Narrenburg*). V osobnostech Bohuslava Durycha, Anny Siebenscheinové a Hanuše Karlacha navíc nalézáme překlady, kteří se věnují Stifterovi soustavně.

3.7 Shrnutí

Na základě předložených fakt je možno konstatovat, že Stifterovo dílo bylo ve všech obdobích hojně recipováno. Ačkoli z 19. století existuje pouze jediný český překlad, *Vysoký les* Romana Václava Voříška, je nutno pohlížet na tuto skutečnost s vědomím tehdejší jazykové situace v Čechách. Absence českých překladů v žádném případě neznamená, že nebyl Stifter v českém kulturním kontextu znám.

Počátkem 20. století se již objevují další překlady a Stifter se dostává do centra pozornosti germanistického výzkumu, v čele s propagátorem Adalberta Stiftera, Augustem Sauerem. Od počátku století do konce 20. let tak vzniklo celkem osm českých překladů.

¹⁵Nakladatelství MOBA obdrželo Skřípeček, Anticenu udělenou za rok 2003. A to právě za podvody s autorskými právy.

Stejný trend se udržuje také ve 30. letech i později v době protektorátu. Stifter je vnímán na jednu stranu jako představitel humanistických ideálů, na druhou stranu je však také zneužit nacistickým režimem. Překlady Stiftera se trvale věnuje Bohuslav Durych a vydává dokonce výbor ze Stifterových povídek. Do jisté míry raritou je titul *Obrázky*, který vyšel v roce 1940 v soukromém nákladu ve výši 40 kusů.

Druhá polovina 20. století je ve znamení překladů velkých románů (*Vítek*, *Z kroniky našeho rodu*), k 100. výročí Stifterova úmrtí vzniká výbor povídek. Překladačská činnost je opět spjata s překladateli, kteří se věnovali Stifterovi dlouhodobě a přeložili vícero jeho titulů (Jitka Fučíková, Anna Siebenscheinová).

V současné době je hlavním Stifterovým překladatelem Hanuš Karlach, který přeložil pro nakladatelství *Vitalis* mnoho povídek i román *Pozdní léto*. Dokladem aktuálního zájmu o Stiftera jsou rovněž různé kulturní či literárně-historické akce, které vznikají často na poli mezinárodní spolupráce. Významnými představiteli této přeshraniční kooperace je např. činnost mnichovského spolku *Adalbert Stifter Verein* či lineckého centra *StifterHaus* a českokrumlovského muzea s pobočkou v Horní Plané.

4 VÝCHOZÍ TEXT – DER HOCHWALD

V této kapitole se budeme zabývat už pouze novelou *Der Hochwald*, stále však ještě převážně z pohledu literárněvědného, nikoli z pohledu přísně translatologického. V centru naší pozornosti budou okolnosti vzniku této novely, její možné literární vzory. Dále si stručně představíme děj novely a uvedeme její základní stylistická a interpretační východiska.

4.1 Vznik výchozího textu

Novela *Der Hochwald*, původně sepsána pod názvem *Der Wildschütz*, vyšla poprvé v almanachu *Iris, Taschenbuch für das Jahr 1842* a je první ze Stifterových povídek, v nichž hraje hlavní roli les. Právě díky tomu, jak obdivuhodně poeticky, lyricky, je zde příroda líčena, bývá Stifter označován jako básník Šumavy, *Dichter des Böhmerwaldes*, ačkoli básnickou tvorbou se příliš neprosлавil.

Literárními vzory byly pro Stiftera historické romány Waltra Scotta a dále román *Die Schweden vor Prag* (1827) od Caroliny Pichlerové, která ve své době velmi zpopularizovala právě období třicetileté války. Zatímco se však Pichlerová ve svém románu opírá o historická fakta, pro Stiftera je zasazení příběhu do této historické události spíše okrajovým prvkem a děj by se mohl vlastně odehrávat v jakékoli jiné době, aniž by to čtenář poznal (Sauer 1904b: 42). Dalším zdrojem mohla být pro Stiftera Goethova *Novelle*, v níž se objevuje motiv dalekohledu, ruiny na skále daleko od zámku a požáru jako předzvěst neštěstí (Schoenborn 1992: 104). Ovlivněn mohl být Stifter také Jamesem Fenimorem Cooperem, americkým autorem historicko-dobrodružných románů. Sauer uvádí několik aspektů, ve kterých se Stifter i Cooper shodují, za paralelní považuje pak novelu *Der Hochwald* a především Cooperův román *Deerslayer* (Sauer 1904b: 49–56).

4.2 Jazyk a struktura textu, nástin děje

Tato rámcová novela se skládá z celkem sedmi kapitol. Jejich název je vždy tvořen složeninou, jejíž první částí je *Wald-*, tedy les, a druhou pak konkrétní místo či činnost,

které jsou pro daný děj v dané kapitole stěžejní. V novele tedy najdeme kapitoly *Waldburg*, *Waldwanderung*, *Waldhaus*, *Waldsee*, *Waldwiese*, *Waldfels* a *Waldruine*. Název novely obsahuje také slovo *Wald*, i když v opačném pořadí ve složenině, a spojuje tak všechny kapitoly v jeden celek.

Poetický, básnický jazyk novely se nejzřetelněji projevuje v líčení přírody. Stifter zde mistrovsky vystihuje především hru různých barev na jezeře, jako by přitom uplatňoval svůj malířský talent. Dokladem může být pasáž z kapitoly *Waldsee*:

„Mittlerweile blieb der See und Wald ruhig, wie sie es den ganzen Tag waren. Die Sonne, eine weißglühende Lichtkugel, lag schon am Rande der Felsenwand; breite Schatten rückten über Haus und Rasenplatz auf den See heraus, dieser war glatt und schwarz, nur auf dem Schiffe lag das müde Nachmittagslicht, ebenso war der tote Vogel wie ein weißer Punkt beleuchtet, und im grünroten Schimmer floß es um das Gehege der Fichten.“

(Stifter 1946: 82)

Hojným stylistickým prostředkem jsou v textu obrazná, nepřímá, pojmenování. Najdeme zde četné personifikace, metafory, synekdochická pojmenování či přirovnání (příklady jednotlivých tropů uvádíme v chronologickém pořadí – vždy pro danou kategorii jeden doklad pro ilustraci):

„[...] und die grünen Tannen **stehen** als Wächter und **flüstern miteinander**.“
(Stifter 1946: 78)

„[...] worauf viele einzelne Granitkugeln liegen, wie bleiche **Schädel** von ihrer Unterlage sich abhebend,“
(Stifter 1946: 34)

„Keine Spur von **Menschenhand**, jungfräuliches Schweigen.“
(Stifter 1946: 34)

Der Seebach führt braunes Eisenwasser, aber so klar, daß im Sonnenschein der weiße Grundsand glitzert, **wie lauter rötlich herauflimmernde Goldkörner**.“
(Stifter 1946: 34)

Děj novely je obklopen rámcem. Vypravěč nás na začátku uvádí do šumavské krajiny a do historického období třicetileté války. Seznamuje nás s hlavními postavami – sestrami Johannou a Clarissou, jejich otcem Heinrichem a bratrem Felixem. Protože

se blíží Švédové a domov obou dívek, hrad Wittinghausen (česky Vítkův Hrádek či Vítkovů Kámen), se může dostat do nebezpečí, zařizuje jim otec úkryt hluboko v pralese, u starého přítele Gregora (jejich matka již nežije). Ten zná les i přírodu a dívky se ujme. O jejich novém obydlí pod horou Plechý, blízko Plešného jezera, ví jen úzký kruh Heinrichových oddaných. Zatímco tedy dívky jsou v bezpečí, v pralese, kam se válka nedostane, otec s bratrem Felixem i rytířem Brunem se vracejí zpět.

Dívky si v přírodě zvykají, naslouchají moudrému vyprávění starce a často se chodí dívat dalekohledem na svůj rodný hrad, zdali je v pořádku.

Zlom nastává v okamžiku, kdy se v jejich skrytém a bezpečném prostoru objevuje nová postava. Jak se postupně dozvídáme, je to Ronald, nevlastní syn švédského krále Gustava Adolfa¹⁶. Zná jak Gregora, u něhož se učil být lovcem a nějaký čas u něho přebýval, tak zároveň obě dívky. Do Johanny byl již dříve zamilován, nyní ji vyhledal a chce se s ní zasnoubit, navzdory jiné konfesi a jinému původu. Johanna svolí a za přítomnosti Gregora a Clarissy se oba zasnubují. Clarissa má však neblahé tušení, podvědomě cítí blížící se neštěstí.

Ronald následně odjíždí zpět, ke svému vojsku, chce totiž sjednat mezi oběma stranami – tedy mezi švédským a císařským vojskem, které má na Vítkovu Hrádku posádku, – mír. Nechce, aby se Heinrichovi či Felixovi něco stalo.

Dívky s Gregorem žijí jako dříve v lesním úkrytu. Clarissa s Johannou však netrpělivě očekávají zprávy ohledně dění na hradě. Nepříznivé počasí jim navíc nedovoluje dohlédnout dalekohledem na svůj rodný hrad. Teprve za několik dní spatří ohořelý a poničený Vítkův Hrádek.

Od Bruna se dívky teprve až po návratu zpátky na hrad dovídají, co se vlastně událo. Ronald chtěl skutečně vyjednat s Heinrichem mír, přijel sám na svém koni až téměř k nepřítelům. Sejmul si před nimi helmu, ze které se spustily dlouhé, světlé vlasy. Protivníci však tomuto mírovému aktu neporozuměli a mladíky zastřelili. Švédské vojsko se tudíž pustilo do urputného boje, ve kterém padl jak Heinrich, tak i jeho syn Felix.

Na hradě tak dále žijí obě sestry pospolu, obě staré panny. Clarissa žije pro svou sestru, Johanna se zase neustále vrací v myšlenkách ke svému Ronaldovi. Zpočátku jim pomáhá rytíř Bruno, který Johannu miloval, pak ale i on umírá. A Gregor? Ten spálil

¹⁶Že se jedná o syna nevlastního, se výslovně uvádí jen v almanachovém vydání novely *Der Hochwald* z roku 1841.

obydlí u Plešného jezera a rozesel tam semena lesních rostlin. Nějaký čas byl ještě vidět, jak chodí lesem, pak už ho však lidé vídat přestali.

Součástí Stifterova vyprávění jsou také četné pověsti, které sice vycházejí z úst Gregora, zároveň k nim však bývá poskytnuto vysvětlení, že lidé někdy to, čemu nerozumí, zasazují do bájí, zatímco skutečné vysvětlení je třeba hledat u Boha (viz např. vyprávění o Třístoličníku).

4.3 Symbolika

Ve Stifterově díle, a právě v novele *Der Hochwald*, nalezneme velké množství symbolů. Jedním z nich je podle našeho názoru jelen, kterého Johanna spatří hned prvního rána po příjezdu do svého nového obydlí. Jelen stojí u břehu jezera, pije a na okamžik se na sebe s Clarissou upřeně dívají.¹⁷ Jelen bývá považován za symbol plodnosti, ale také po Bohu prahnoucí duše (zvláště ve spojení s žízní samotného jelena). Podle legendy o jelenu a hadu je také jelen nepřítelem hada, tedy hříchu.¹⁸

Jiný typ symbolu podle nás představuje dravec, kterého Ronald sestřelí.¹⁹ Tento dravec, který nejprve krouží nad hladinou jezera, ale poté je zasažen kulkou, je už jakýmsi poslem smrti. Pro interpretaci je ale také důležité vědět, o jaký druh ptáka se vlastně jedná. V originálu stojí *ein Geier*, což je poměrně široká kategorie ptáků. Dawidowski (2007: 543) dochází dle odborných jazykových a zoologických poznatků k závěru, že se nejedná o supu, mrchožrouta, nýbrž o orla. Toto zjištění je pro správnou interpretaci zcela zásadní, neboť každý z těchto ptáků symbolizuje naprosto rozdílné vlastnosti. Zatímco sup jasně evokuje smrt, hnus či bezcitnost, orel je symbolem bystrosti, síly, odvahy a důstojnosti.²⁰

V kapitole *Waldfels*²¹ se objevuje jako symbol babočka osiková, neboli černoplášťík. Gregor dívkám vysvětluje, že tyto motýli krátce po zasnubách umírají. Metaforicky se tak znázorňuje cíl lidské lásky – rozmnožování. A po jeho splnění už přichází smrt. Pokud se motýli nezasnoubí, podaří se jim přežít zimu. Tyto dvě možnosti tedy vlastně čekají na Clarissu (Schoenborn 1992: 114). Smrt, která zastihne

¹⁷Jedná se o pasáž v kapitole *Waldhaus*, viz Stifter 1946: 69.

¹⁸O symbolice jelena zvláště v křesťanské tradici viz RAKUŠAN, Ctirad. Jelen v křesťanské a jiné symbolice. In: *Řád svatého Huberta* [online]. [cit. 2014-04-02]. Dostupné z: http://www.radsvatehohuberta.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=119:mytologie-jelen&catid=81:zver-mytologie&Itemid=160.

¹⁹Jedná se o pasáž v kapitole *Waldsee*, viz Stifter 1946: 81.

²⁰Problematika označení *ein Geier* se projevuje také v českých překladech (viz dále).

²¹Stifter 1946: 107.

ženu po svatbě, upomíná na smrt matky obou dívek. Podobný osud možná zastihl i Marthu, o níž se Gregor zmiňuje. Musí tedy vdané ženy po porodu zemřít?²² Ronaldova matka žije – protože byla otcem dítěte zavržena. Varovným signálem je už zbarvení těchto motýlů, mají totiž černá křídla s tmavě žlutými okraji. Clarissa, myšlenkami jinde, této symboliky nedbá, zatímco na Johannu toto Gregorovo vyprávění velmi zapůsobí a vidí v něm budoucí neštěstí své sestry.

Významnou úlohu hraje v novele dalekohled (Schoenborn 1992: 120), kterým se dívky dívají z vrcholu Plechého na svůj domovský hrad. V době třicetileté války je jednalo o poměrně nový vynález, stejně tak funguje i v textu. Nový, moderní přístroj, využívaný k vědeckým účelům, zde zprostředkovává jasné, nezvratitelné informace. Do lesa jej přináší Clarissa s Johannou, zatímco starý Gregor vidí přístroj poprvé. Když dívky spatří, že je hrad poničen, není pochyb o tom, že je to pravda, protože dalekohled ukazuje svět skutečný, takový, jaký doopravdy je.

Tajemství v novele představují tři ženy-matky, jež jsou nepřítomné. Matka Clarissy a Johannu, o níž víme pouze to, že již dříve zemřela a že obě dívky vychovává sám Heinrich. Aby je uchránil před nebezpečím, posílá je do lesa ke Gregorovi. Ten přirovnává Johanninu krásu ke kráse jakési Marthy. Kdo byla Martha, o tom nic nevíme (pravděpodobně matka Lambrechta, Gregorova syna). Toto přirovnání je současně jediným výskytem postavy v celém textu. Další ženou, která není přítomna, ale přesto posouvá děj kupředu, je Rolandova matka. Až skončí válka, chce ji Ronald vyhledat a přivést do Clarissiny země.

Klíčové postavení má v textu píseň, jejíž útržek zazní nejprve od Clarissy, celý text pak zpívá Ronald (a Clarissa jej díky tomu pozná). Text písně zní:

Es war einmal ein König,
Der trug 'ne goldne Kron'.
Der mordete im Walde
Sein Lieb – und ging davon.

Da kam ein grüner Jäger:
„Gelt, König, suchst ein Grab?
Sieh da die grauen Felsen,
Ei, springe flugs hinab.“

²²Zde se nabízí srovnání se Stifterovou osobní zkušeností. Fanny Greiplová po porodu totiž rovněž zemřela.

Und wieder war ein König,
Der ritt am Stein vorbei:
Da lagen weiße Gebeine,
Die goldne Kron' dabei.

(Stifter 1946: 88)

Dawidowski (2007: 540–541) interpretuje text písně jako svědectví. A sice Ronaldovo svědectví o tom, že Heinrich kdysi zabil svou ženu. Tím se podle něj vysvětluje Johannino tvrzení, že otec nemá tuto píseň rád, a zároveň se objasňuje, proč chce Heinrich v závěru novely na Ronalda zaútočit.

4.4 Shrnutí

V této kapitole byl představen výchozí text, novela *Der Hochwald*. Pozornost byla věnována okolnostem vzniku výchozího textu a jeho možným vzorům. V hrubých obrysech jsme nastínili děj novely, dotkly se jazykové složky textu a zastavili se rovněž u symboliky, která je v textu přítomna.

Tato kapitola slouží zároveň jako elementární typ překladatelské analýzy, tedy analýzy výchozího textu. Nepostupovali jsme přitom podle modelu Christiany Nordové (1991b), ale zaměřili se na takové jevy, které jsou pro výchozí text stěžejní, a budou proto klíčové také při analýze translatologické (čili při analýze jednotlivých překladů).

5 PŘEKLADY DO ČEŠTINY, JEJICH VÝCHOZÍ TEXTY A MEDAILONKY PŘEKLADATELŮ

V této kapitole se zaměříme na všechny dosud vzniklé překlady novely *Der Hochwald*. Nejprve uvedeme, o jaké překlady se jedná, sestavíme medailonky překladatelů, uvedeme příklady z jejich překladatelské tvorby²³ a pokusíme se určit konkrétní výchozí texty, podle kterých jednotliví překladatelé překládali. Díky tomu se dotkneme i některých praktických aspektů, které přesahují k analýze všech překladů.

U popisu překladu nejnovějšího, tedy Karlachova, uvedeme navíc informace o osobní motivaci a zvolené překladatelské koncepci zjištěné díky e-mailové komunikaci se samotným překladatelem.

5.1 Vysoký les

Prvním českým překladem novely *Der Hochwald* je *Vysoký les – Obraz historický ze Šumavy* od Romana Václava Voříška. Tento překlad byl publikován již v roce 1862, tedy ještě za Stifterova života, a to v beletristickém časopise *Lumír*. Překlad zde vycházel na pokračování ve 12. ročníku od 3. července 1862 do (číslo 27) do 14. srpna 1862 (číslo 33)²⁴. Bez zajímavosti není, že křestní jméno autora, tedy Adalberta Stiftera, je zde nahrazeno jeho českou variantou Vojtěch.

„Dle Vojtěcha Stiftra přeložil Román [sic] Voříšek.“ (Stifter 1862: 780)

Autorem tohoto prvního českého překladu je Roman Václav Voříšek.

5.1.1 Roman Václav Voříšek

Roman Václav Voříšek se narodil roku 1821 v Horažďovicích. Studoval teologii v Českých Budějovicích a v roce 1845 byl vysvěcen na kněze. Jako kaplan sloužil nejprve v Římově, poté v Žinkovech a od roku 1867 jako farář ve Václavících

²³Pokud není uvedeno jinak, informace o přeložených titulech jsme našli v Databázi Národní knihovny ČR (především Online katalog NK ČR a Souborný katalog ČR).

²⁴Online dostupné v Digitalizovaném archivu časopisů Ústavu pro českou literaturu AV ČR (<http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=Lumir/12.1862>).

u Benešova. Na odpočinku žil na Křivoklátě, kde roku 1893 zemřel (Ottův slovník naučný 1907: 969).

Činný byl Voříšek rovněž jako překladatel a spisovatel. Od roku 1845 přispíval do časopisů *Květy*, *Bohémie* či *Lumír* i do novin (např. Borovského *Národní Noviny*) a také do *Památek archeologických*. V Retrospektivní bibliografii české literatury 1775–1945²⁵ se nám podařilo dohledat Voříškovy překlady. V roce 1855 vyšly v *Lumíru* (ročník 5) jeho tři překlady. V čísle 7 a 8 to byly *Nákresy ze západního Zákavkazska. Z deníku ruského důstojníka*, v čísle 4 *Afričtí Kruové. Ze zpráv missionáře Connellyho. Článek národopisný* a v čísle 25 *Město Abomej. Dle zpráv missionáře Connellyho*.

Z Voříškovy tvorby lze jmenovat také knižní překlady. Roku 1862 vyšel *Klášter Svatojirský. Povídka pro mládež z doby řecké války o svobodu* od německého autora V. Waltera. Roku 1882 vyšel román *Na nilské lodici* německého autora Hanse Wachenhusena. Dalšími překlady jsou *Rufinus* z roku 1877 (překlad historického románu Johanna Schöpfa) a *Nadplavčí: námořský román* W. Clarka Rusella z roku 1882.

Voříšek tedy přeložil do češtiny více děl. Co se však Stifterovy tvorby týče, *Vysoký les* byl prvním a současně jediným překladem, o který se Voříšek zasloužil. Touto skutečností se odlišuje od dalších překladatelů novely *Der Hochwald*, neboť ti se věnovali Stifterovi komplexněji.

5.1.2 Výchozí text pro Vysoký les

Konkrétní výchozí text, podle něhož Voříšek překládal, se nám bohužel nepodařilo zjistit. Díky bibliografickému soupisu Stifterova díla (Eisenmeier 1964: 1–11) však víme, že se mohlo jednat o celkem osm vydání. Teoreticky tedy mohl Voříšek překládat podle prvního, almanachového, vydání z roku 1841. Další možnost představuje první knižní vydání novely *Der Hochwald* z roku 1844. Do roku 1862 vydal pak Heckenast novelu ještě v letech 1847, 1850, 1852, 1855, 1857 a 1860. Víme také, že první knižní vydání se od almanachové lišilo, Stifter zde provedl určité změny. Při translatologické

²⁵Dostupné ze stránek Ústavu pro českou literaturu AV ČR (<http://retrobi.ucl.cas.cz/retrobi/hledat/wicket:interface/:0::INewBrowserWindowListener::jsessionid=92E0363165A8C119446CF1880A026C8B>).

analýze proto porovnáme překlad s oběma prvními vydáními – s almanachovým z roku 1841 a knižním z roku 1844.

Pokud dojdeme k závěru, že překlad nebyl pořízen podle almanachového vydání, budeme pracovat s hypotézou, že výchozím textem bylo vydání z roku 1844. Uvědomujeme si, že výchozím textem mohlo být některé z dalších knižních vydání, avšak z technických důvodů se musíme omezit pouze na vydání z roku 1844 (ostatní jsou velmi těžko dostupná).

5.2 Hvozd 1942

V pořadí druhým překladem novely *Der Hochwald* je *Hvozd* z roku 1942.

Jak bylo uvedeno již v podkapitole *Překlady do češtiny*, text s názvem *V srdci pralesa* z roku 1919 není překladem novely *Der Hochwald*, ale jiného Stifterova díla (*Granit*). K tomuto závěru jsme došli po přečtení textu *V srdci pralesa*. Údaje o této povídce, které uvádí Jiří Munzar (2007: 73) a ve své magisterské diplomové práci, vedené právě profesorem Munzarem, rovněž Troubilová (2013: 28), jsou tedy nesprávné.

Název *Hvozd* zavedl v roce 1942 překladatel Bohuslav Durych. *Hvozd* byl součástí výboru Stifterových povídek *Tichý hlas*, který sestavil a přeložil právě Durych.

5.2.1 Bohuslav Durych

Bohuslav Durych se narodil roku 1896 v Pardubicích a zemřel v roce 1969 v Praze. Jeho otcem byl novinář Václav Josef Věnceslav Durych (1863–1897). Spisovatel Jaroslav Durych (1886–1962) byl jeho nevlastním bratrem.

V letech 1910–1911 studoval na reálce v Pardubicích, poté přijal místo úředníka v cukrovaru. V roce 1916 narukoval na italskou frontu, později byl převelen na frontu východní, kde padl do zajetí Rusů. Manuálně pracoval na francouzském vyslanectví a překládal z ruštiny, francouzštiny a angličtiny. V Samaře se léčil z tuberkulózy a na jaře 1919 se vrátil zpět do Pardubic.

Pracoval nejprve jako soudní oficiál v Olomouci, poté od roku 1920 jako civilní zaměstnanec (účetní) v přerovských vojenských skladech, od roku 1937 opět

v Olomouci. V roce 1939 se přestěhoval do Prahy, kde byl od roku 1940 úředníkem ministerstva průmyslu, po roce 1945 potom zahraničního obchodu.

Roku 1949 odešel do výslužby a pro ministerstvo příležitostně překládal.

Durych přispíval do novin a časopisů (např. *Index*, *Rozhledy*, *Národní politika*), známý je ale také jako vydavatel bibliofilů. Působil ve *Skupině moravských knihomolů*, přispíval do jejího časopisu *Bibliofil* a založil vlastní edici *Delfín*.²⁶

Z Durychovy překladatelské činnosti lze jmenovat překlady *Ramona: Román z kalifornského života* a pokračování *Majella: román z kalifornského života* od americké spisovatelky Helen Hunt Jacksonové. Překladem z ruštiny je *Žen-šen, kořen života* ruského autora Michaila Michajloviče Prišvina, ze španělštiny přeložil *Protestantismus a katolicismus a jejich poměr k evropské civilizaci* (Jaime Balmes). Z němčiny přeložil Durych kromě Stiftera *Legendu o loupežnících*, *Podobenství o tkadleně* a *Legendu o matce Pauly Groggerové*, *Svatého Šebestiána z Weddingu* Franze Herwiga a *Putování věrných Johannese Kirschwenga*. Spolu s Marií Durychlovou přeložil Eichendorffovy novely, které vyšly ve výboru *Mramorová socha a jiné novely*.

5.2.2 Výchozí text pro Hvozď 1942

Zjistit, podle jakého vydání Durych překládal, bylo v tomto případě velmi snadné. Údaje o výchozím textu jsou totiž uvedeny v tiráži výboru *Tichý hlas*. Jedná se o vydání z roku 1925.²⁷

Kopii vydání originálu z roku 1925 jsme si opatřili (kniha byla dostupná přes mezinárodní výpůjční službu Národní knihovny) a při translatologické analýze budeme srovnávat Durychův překlad právě s tímto vydáním.

²⁶ Biografické informace viz Durych Bohuslav. In *Biografický slovník českých zemí. XIV. sešit: Dot–Dvo*. Praha: Libri, 2011: 437–438.

²⁷ STIFTER, Adalbert. 1925. *Werke: Auswahl in 7 Teilen. Herausgegeben mit Einleitungen und Anmerkungen versehen von Gustav Wilhelm*. Berlin-Leipzig: Bong and Co.

5.3 Hvozď 1968 a 1978

Dalším překladem novely *Der Hochwald*, v pořadí již třetím, je překlad Anny Siebenscheinové z roku 1968. Siebenscheinová již převzala Durychův zavedený název *Hvozď*.

Překlad vyšel v jihočeském *Nakladatelství Růže* u příležitosti 100. výročí úmrtí Adalberta Stiftera. O deset let později, v roce 1978, vyšel *Hvozď* znovu, a sice ve výboru *Horský křišťál*.

5.3.1 Anna Siebenscheinová

Anna Siebenscheinová, za svobodna Sládečková, se narodila roku 1918 v Praze, zemřela v roce 2006. Po maturitě na gymnáziu studovala v letech 1936–1946 na pražské univerzitě češtinu a němčinu. Jejím manželem byl germanista a lexikograf Hugo Siebenschein (1889–1971).

Od 50. až do konce 80. let vyučovala němčinu na pražské *Vysoké škole uměleckoprůmyslové* a na *Akademii výtvarných umění*. Byla rovněž autorkou a spolueditorkou *Česko-německého slovníku* a *Německo-českého slovníku*.²⁸ Do české literatury se zapsala jako překladatelka německé literatury. Její překlady vycházely od 50. let až do roku 2008. Mezi autory, které překládala, patřil kromě Adalberta Stiftera např. Heine²⁹ (*Obrazy z cest, O Německu, Rabbi z Bacherachu, Spisy polemické, Paměti*), Klaus Mann (*Mefisto*), Stefan Zweig (*Marie Stuartovna*), Theodor Fontane (*Paní Jenny Treibelová*), Friedrich de la Motte Fouque (*Mužiček Šibeníček, Rusalka*), Thomas Mann (*Zpověď hochštaplera Felixe Krulla, Lotta ve Výmaru, Královská výsost*), Robert Musil (*Muž bez vlastností*), Heinrich Böll (*A neřekl jediné slovo, Ženy v krajině s řekou*) či Peter Demetz (*České slunce, moravský měsíc*³⁰).

V roce 1991 získala Siebenscheinová Překladatelskou prémii Ceny Josefa Jungmanna a v roce 1997 Tvůrčí odměnu. V roce 2003 byla Siebenscheinová nominována Obcí překladatelů na Státní cenu za překlad, laureátkou se však nestala (Koseková 2006).

²⁸Viz Anna Siebenscheinová. In: *Databáze českého uměleckého překladu* [online]. 2012 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: <http://www.databaze-prekladu.cz/prekladatel/Anna%20Siebenscheinov%C3%A1>

²⁹Překlady *Obrazy z cest* a *O Německu* přeložila Siebenscheinová spolu s Kamilou Jiroudkovou.

³⁰Přeloženo společně s Hanou Žantovskou a Ladislavem Nezdařilem.

5.3.2 Výchozí text pro *Hvozdu* 1968 a 1978

Při pátrání po výchozím textu k *Hvozdu* z roku 1968 jsme se obrátili přímo na *Nakladatelství Růže*, u kterého byl překlad vydán. Následně nám bylo doporučeno kontaktovat Tamaru Pršínovou, pracovníci Jihočeské vědecké knihovny, jejíž otec, Robert Sak, pracoval v 60. letech v tomto nakladatelství jako šéfredaktor. Tamara Pršínová nás upozornila na studii Eduarda Eisenmeiera (1969), v níž je uveden originál, podle kterého Siebenscheinová překládala. Zde jsme našli informaci, že se jednalo o vydání z roku 1946³¹.

V tiráži výboru *Horský křišťál* z roku 1978, v němž je obsažena novela *Hvozda*, je uvedeno vydání, podle něhož byly překlady vyhotoveny. Jedná se o vydání z roku 1959³². Není zde však blíže specifikováno, zda byl překlad *Hvozdu* prováděn znovu či zda se převzal překlad z roku 1968. Při translatologické analýze budeme proto srovnávat oba překlady (z roku 1968 i z roku 1978) primárně s německým vydáním z roku 1946, jehož kopii se nám podařilo obstarat. Díky tomu dospějeme ke srovnání obou překladů a následně budeme moci vyslovit závěr, zdali se jedná o dva různé překlady či zda jsou oba texty identické (nebo jen s minimálními redakčními úpravami).

5.4 *Hvozda* 2003

Nejnovějším překladem *Hvozdu* je verze z roku 2003, která vyšla v nakladatelství *Vitalis*. Jejím autorem je překladatel Hanuš Karlach, jenž připravil pro *Vitalis* i další Stifterovy překlady. *Vitalis* rovněž vydává Stifterova díla v německém jazyce. Tato činnost se váže především k výročnímu roku 2005, tedy 200. výročí narození Adalberta Stiftera.

³¹STIFTER, Adalbert. 1946. *Erzählungen*. Westheim bei Augsburg: Rost.

³²STIFTER, Adalbert. 1959. *Gesammelte Werke in sechs Bänden*. Frankfurt a. M.: Insel.

5.4.1 Hanuš Karlach

Překladatel Hvozdu z roku 2003, Hanuš Karlach, se narodil v roce 1939 v Praze. Studoval na Střední ekonomické škole v Praze, od roku 1958 pak němčinu, ruštinu a angličtinu na pražské Filozofické fakultě.

Po studiích, v letech 1966–76, pracoval jako lektor a redaktor v nakladatelství *Odeon*, v letech 1976–88 zastával stejné funkce v nakladatelství *Mladá fronta*. V 90. letech poté působil na odboru kultury Ministerstva zahraničních věcí a v letech 1996–2000 vedl z pozice ředitele obecně prospěšnou společnost *Corona*. Od roku 2000 je činný jako překladatel, literární historik a kritik ve svobodném povolání.³³

Karlach přeložil z angličtiny např. Eda McBaina – *Příbuzenská krev*, avšak hlavním jazykem, ze kterého překládá, je němčina. Kromě Stiftera jsou to např. Ludwig Tieck (výbor *Život básníka*), E. T. A. Hoffmann (*Đáblův elixír*, *Životní názory kocoura Moura*, *Princezna Brambilla a jiné fantastické povídky*), Albert Einstein (*Jak vidím svět*), Franz Werfel (*Bledě modré ženské písmo*, *Čtyřicet dnů*, *Hvězda nenarozených*, *Kozlí zpěv*, *Ne vrah, zavražděný je vinen a jiné prózy*³⁴), Jean Paul (*Advokát Sirový*), Thomas Mann (*Doktor Faustus*), Christa Wolfová (*Porucha: zprávy jednoho dne*), Günter Grass (*Potkanka*, *Žabí lamento*, *Širé pole*, *Mé století*), Friedrich Torberg (*Teta Joleschová*), Rainer Maria Rilke (*Ewald Tragý*), Marie von Ebner-Eschenbach (*Krambambuli*) či Karl Kraus (*Poslední chvíle lidstva*, *Třetí Valpuržina noc*).

V roce 1993 získal Karlach Cenu Josefa Jungmana a v roce 1998 obdržel Tvůrčí odměnu Ceny Josefa Jungmanna.

5.4.2 Výchozí text pro Hvozď 2003

Za účelem zjištění výchozího textu, podle něž Karlach překládal, jsme se obrátili na nakladatelství *Vitalis*. Obdrželi jsme informaci, že Karlach překládal podle německého vydání *Der Hochwald* z nakladatelství *Vitalis*³⁵. Tento údaj nám potvrdil i sám Karlach, když jsme jej kontaktovali se žádostí o rozhovor k jeho překladu.

³³ Biografické informace viz Hanuš Karlach. In *Databáze českého uměleckého překladu* [online]. 2012 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.databaze-prekladu.cz/prekladatel/Hanu%C5%A1%20Karlach>

³⁴ Přeložil společně s Františkem Kafkou.

³⁵ STIFTER, Adalbert. 2002. *Der Hochwald*. Prag-Furth im Wald: Vitalis.

Při translatické analýze budeme tedy vycházet ze srovnání Karlachova překladu s vydáním novely *Der Hochwald* u nakladatelství *Vitalis* z roku 2002.

5.4.3 Motivace a koncepce

Hanuš Karlach nám poskytl informace k osobní motivaci a zvolené překladatelské koncepci.

Motivací k překladu Stifterova díla byla náklonost překladatele ke Stifterovu kraji a také možnost přeložit pro nakladatelství *Vitalis* více Stifterových děl.

Karlach při své práci nepřihlížel k překladům předchozím:

„Můj způsob je ten, že se při práci do předchozího převodu vůbec nedívám; ba začasté ani po publikování toho svého. Jsem přesvědčen, že pokud bych tak činil, vloudí se mi do díla, třeba i podvědomě, úzkostlivá snaha ‚být svůj‘, to jest za každou cenu se vyhnout podobnosti nebo totožnosti některých pasáží textu; výsledkem by potom byla nezbytně více nebo méně patrná stylová křeč.“³⁶

Jeho cílem bylo nechat vyniknout Stifterův styl a nezvýrazňovat v textu rysy samotného překladatele. Dále Karlach odmítá modernizaci:

„Domnívám se, že služba tomu kterému autorovi mimo jiné vylučuje jakousi násilnou modernizaci vposledku odvádějící text někam mimo intence původního autora. Stifterův styl je ve zkratce řečeno ‚láskyplně nevzrušený‘, jaksí věčně distingovaný, výsostná expresivita je latentní, uložená kdesi pod textem, odkud si ji čtenář, pozorný čtenář, rád vyloví. – Nijaká překladatelská salta se tudíž na tomto textu předvádět nedají a nesmějí. To bychom se dostali, jak jsem tu už uvedl, někam mimo autorův styl. Ekvivalentní čeština podle mého názoru je tedy taková, která dodržuje onu nekrkolomnou tichost, bez jazykových a jiných eskapád; to není staromilství, to je služba originálu.“³⁷

³⁶ Citováno dle e-mailové korespondence ze dne 8. 7. 2014.

³⁷ Viz pozn. pod čarou č. 36.

5.5 Shrnutí

V této kapitole jsme uvedli jednotlivé překlady novely *Der Hochwald*. Zaměřili jsme se na okolnosti vzniku těchto překladů a představili jsme si jejich autory.

Autorem vůbec prvního českého překladu Stifterova díla je Roman Václav Voříšek, katolický kněz, překladatel a spisovatel. Dalším překladatelem, který přispěl ke stifterovské recepci, je Bohuslav Durych. Na rozdíl od Voříška přeložil i další Stifterovy prózy. Renomovanou překladatelkou, která se Stifterovi soustavně věnovala, je Anna Siebenscheinová. Na ni navazuje Hanuš Karlach, který přeložil rovněž vícero ze Stifterových děl, mimo jiné také román *Pozdní léto*.

Naším cílem bylo dále zjistit, podle jakých konkrétních vydání uvedení překladatelé překládali. Tyto údaje jsou nezbytné k plnohodnotnému provedení translatologické analýzy, respektive umožňují učinit relevantní závěry této analýzy, neboť zohledňují různé varianty textů, které vznikaly redakční úpravou textů, a nemohou tak být hodnoceny jako chyby překladatele. V případě, že se nám podařilo nalézt výchozí text k překladu, uvádíme jej a budeme s ním dále pracovat při translatologické analýze. Ve dvou případech (Voříšek 1862 a Siebenscheinová 1978) však není výchozí text jednoznačně určen a pokusíme se jej identifikovat přímo při analýze. Grafické znázornění překladů a originálů, podle nichž byly překlady provedeny, viz Příloha č. 2.

6 PŘEKLADATELSKÉ METODY

V této kapitole se zaměříme na popis překladatelských metod. Na základě odborné literatury postihneme vývoj překladatelských metod. Vycházet budeme především z Levého (1996), dále pak ze studií Vízdalové (1999 a 2002), Jiřího Veselého (2002a, 2002b) a Masnerové (1995). Na závěr se pokusíme vyslovit hypotézu, jaké překladatelské metody byly aplikovány na jednotlivé české překlady novely *Der Hochwald*. Tato hypotéza bude v následujících kapitolách porovnána s výsledky, které zjistíme při translatologické analýze všech překladů.

6.1 Pojetí překladatelských metod a norem

Předmětem dějin překladu není pouze konstatování, kdy bylo jaké dílo přeloženo, ale důraz je kladen také na popis překladatelských metod (v některých pracích se hovoří o normách).

Levý (1996: 6) chápe formulaci překladatelských norem jako teorii překladu³⁸. Překladatelská metoda je pak soubor uměleckých prostředků realizovaných v překladu. Vízdalová (1999: 24) spatřuje v překladatelské činnosti rozhodování, jakou strategii překladatel zvolí. Tato strategie však není náhodná či libovolná, nýbrž je závislá na parametrech, které se vyskytují přímo ve výchozím textu, a zároveň na systému norem a konvencí. Překladatel se může přiklonit k normám výchozího jazyka, respektive výchozí kultury. V překladu je pak zachována struktura originálu, avšak nesmí dojít k porušení jazykového systému cílové kultury. Přijme-li překladatel normy cílové kultury, překlad bude nutně obsahovat posuny, které umožní přijatelnost překladu v kontextu domácí kultury. Vízdalová rovněž upozorňuje, že překladatelé normám jen nepodléhají, ale také je aktivně vytvářejí.

Pro Levého (1998: 88) jsou normy závazné. Do překladu vstupuje tzv. dvojí norma překladu. Norma reprodukční představuje požadavek věrnosti, výstižnosti, norma uměleckosti potom požadavek krásy. Obě tyto normy jsou však v čase proměnné.

³⁸Jako nedostatek Levého *Českých teorií překladu* vnímá Popovič (1974:15) skutečnost, že Levý došel ke svým závěrům na základě rozboru zformulované poetiky překladatelů a že neprovedl analýzu příslušných překladů. Levý si však kladl za cíl popsat dějiny teoretického myšlení o překladu, nikoli dějiny českého překladu (Levý 1996: 5).

Žurišin (1968: 392) pohlíží na překlad komparatistickým prizmatem. Nehovoří o normách, ale o postupech, které je potřeba vnímat na pozadí vývoje domácí literatury, tedy zasadit překlad do kontextu meziliterárních vztahů.

Na provázanost překladů s literární tradicí a literárněhistorickou problematikou upozorňuje také Hrala (1988: 60–61). Překlad chápe jako historicky ukotvený. Překladatel není totiž ovlivněn pouze svou osobností, ale také dobou, ve které žije, a s postupem času se mění i čtenářská recepce textu.

Toury (1995: 56–59) zavádí tři „stupně“ překladatelských norem. Normy vstupní (*preliminary norms*), jež zohledňují politiku výběru textu a zprostředkovanost překladu (zda se jedná o překlad přímý či nepřímý), dále normy výchozí, počáteční (*initial norms*), které sledují, jestli se překladatel přiklonil k normám výchozí kultury či k normám kultury cílové, tedy v jaké poloze na ose adekvátnost-přijatelnost se překlad nachází. Třetím typem Touryho norem jsou pak normy operační (*operational norms*), které postihují provedení překladu na mikro- a makrorovině.

Nordová (1991a: 96–97) nepracuje s normami, ale zavádí pojem konvence. Konvence nejsou natolik závazné jako normy, jedná se spíše o ustálené metody překladu, které jsou všeobecně přijímány. Naopak závazná jsou pravidla, která jsou dána legislativou.

Zadrazil (1983: 19–20) chápe překladatelské metody jako překladatelské techniky. U metody chápané teoreticky však převládá nad individuálním postojem překladatele normativní poslání. Metody jsou pak definitivní a jednoznačná řešení úkolů určitého typu, překladatel zde má omezené možnosti volby a výběru.

Individualitu překladatele zdůrazňuje Popovič (1975: 280). Metoda překladu je podle Popoviče způsob realizace překladu překladatelem. Metodu ovlivňuje kromě subjektu překladatele také např. překladatelská tradice, vládnoucí literární kánon či soudobý estetický princip.

Vilikovský (1986: 55) nepojímá metodu jako překladatelskou techniku, ale jako všeobecný postoj k reprodukci uměleckého díla. Metodu ovlivňují kromě samotných subjektivních dispozic překladatele také ideologické a společenské požadavky.

Hochel (1984: 109) se věnuje mj. problematice překladatelských metod. Zaobírá se otázkou, za jakých okolností je překladatelská metoda vynucena originálem a kdy je to metoda zvolena čistě překladatelem. Instrukce originálu od překladatelské metody lze podle něj vyabstrahovat rozbořením vícero překladů téhož díla, což ovšem předpokládá dostatečnou překladatelskou tradici daného díla.

V této práci budeme užívat pojem překladatelská metoda ve smyslu určitých záměrných, vědomě užívaných postupů při překládání.

6.2 Proměny překladatelských metod v čase

Jak již bylo zmíněno výše, překladatelské metody procházejí určitým vývojem. Nyní se pokusíme charakterizovat období, ve kterých vznikly překlady novely *Der Hochwald*, právě z hlediska vývoje těchto metod. Zaměříme se tedy na období 2. poloviny 19. století (pro překlad z roku 1862) a období mezi dvěma světovými válkami (pro překlad z roku 1942). Pro další období, tj. 2. polovina 20. století a počátek 21. století, však není vývoj překladatelských metod doposud důsledně zaznamenán. Veselý (2002b) se sice věnuje poválečnému překladu, avšak zmiňuje zde pouze tituly, které byly překládány a které nikoli. Postřehy k vývojovým tendencím v užívání jednotlivých metod uvádí Masnerová (1995), ty se však, vzhledem k době vzniku této stati, vztahují jen na období do konce 20. století. Protože nemáme k dispozici vyčerpávající informace o vývoji překladatelských metod, budeme se v našem popise opírat také o závěry uvedené v diplomové práci Olgy Richterové (2010), ačkoli jsme si vědomi skutečnosti, že její poznatky vycházejí z translatologické analýzy poezie.

6.2.1 Druhá polovina 19. století

Překlady z druhé poloviny 19. století se již odlišují od překladů z období počátků národního obrození. Jejich cílem už není přispívat k vývoji domácí literatury, ale poznat, zprostředkovat dílo literatury cizí. Právě převahu tohoto reprodukčního zřetelu považuje Levý (1996: 148) za konec doby obrozenecké, proto bychom v těchto překladech již neměli nacházet četné lokalizace či adaptace, jako tomu bylo ještě v první polovině 19. století.

Důsledkem revolučního roku 1848 je zdůrazňování ideových, politických aspektů i v překládání. Týká se to především výběru výchozích textů, a to v neprospěch německé literatury. Zároveň je vznesen požadavek na aktuálnost a soustavnost při výběru textů k překladu a překlad je chápán jako obsahová interpretace originálu.

Generace překladatelů ze 40. až 60. let je označována jako májovci. Ti vyžadují volný překlad, staví se proti doslovnosti, kterou zastávali překladatelé romantičtí ve

20. a 30. letech. V 60. letech dochází rovněž k velkému rozmachu v překládání románů. Pozornost již není věnována jazykovým otázkám, ale zaměřuje se na věcnost a na potřebu stylistických ekvivalentů. Josef Durdík zahrnuje do požadavků na překlad také to, aby překlad působil na čtenáře jako originál.

Na májovce pak v 70. až 90. letech reagují lumírovci. Ti jsou rozštěpeni do dvou táborů, a sice kolem Jaroslava Vrchlického a Josefa Václava Sládka. Zatímco Vrchlický, autor nesmírného množství překladů, zastává metodu překladu rozměrem originálu a snaží se zachovat metrum za každou cenu, Sládek se soustředí především na obsah a na detail, zachovává kolorit originálu tím, že ponechává jména v původní podobě. V jejich metodách proti sobě stojí cíl reprodukční (Sládek) a cíl estetický (Vrchlický).

V 90. letech vystupují rovněž ruchovci, kteří vyslovují požadavek prostoty, jasnosti a dodržování stylistiky a zaujímají kritický postoj vůči překladům Vrchlického.

Kriticky se vůči Vrchlickému vymezují i literární skupiny z konce 19. století (Česká moderna, dekadenti, symbolisté, F. X. Šalda a okruh T. G. Masaryka). Za nutné považují zachovávat individuální styl originálu, kritizují překlady z druhé ruky a vynechávky v překladech. Šalda tvrdí, že úkolem překladu není sbližování kultur, ale právě jejich diferenciaci. Moderna přichází s požadavkem kongeniálnosti překladatele, neboť ten musí být schopen vcítit se do duše autora, být s ním spřízněn. Na konci století se překládá poezie prózou, pokud nemá forma stěžejní funkci. Běžným postupem je také exotizace, používání novotvarů a zároveň ale také archaismů, běžná česká slova jsou nadměrně počesťována a dochází k nadužívání velkých písmen, což podporuje estetickou, individualizující funkci jazyka, avšak na úkor funkce sdělovací.

Po roce 1900 se více překládá próza a aplikuje se teorie doslovné věrnosti (srov. Levý 1996: 146–205).

6.2.2 Období mezi dvěma válkami

Počátek 20. století je reakcí na předchozí období, pro které byly charakteristické doslovná věrnost, toporný jazyk Moderny a velké množství nekvalitních překladů. Roku 1911 se proto zakládá *Sdružení překladatelské*, první překladatelská organizace, jejímž cílem je prosazovat kvalitní překlady. Organizace však krátce nato zaniká a nahrazuje ji až v roce 1936 *Kruh překladatelů*.

V meziválečném období je centrální osobností v oblasti překládání Otokar Fischer. Fischer vyslovuje požadavek substituce v překladech, cílem není být věrný jednotlivostem, ale celku, ekvivalentní má být účín. V poezii se prosazuje přirozenost, v překladech dramát pak mluvnost a hovorovost. Naopak opatrně se má zacházet s lokalizacemi. Ty lze použít jen v případě, že se nejedná o překlad díla klasického (Levý 1996: 205–231).

Ve 20. letech 20. století se rovněž proměňuje Šaldův postoj k překladům. Jakkoli v 90. letech 19. století prosazoval zachování individuality národa originálu, nyní se přiklání k Fischerově substituční teorii a upřednostňuje volnost překladu (Vízdalová 2002b: 150).

Veselý (2002a: 170–171) uvádí periodika, v nichž byly uveřejňovány dobové recenze významných překladů. Autory recenzí byly především Pavel Eisner v *Prager Presse* a Karel Polák v *Časopise pro moderní filologii* či Vojtěch Jirát v časopise *Plán*.

Po okupaci v roce 1939 vychází velké množství překladů z němčiny, avšak nesmí to být díla autorů s židovským či emigrantským pozadím. Proto jsou překládána díla klasická (Veselý 2002a: 177–179).

6.2.3 Od poválečného období až po současnost

Období krátce po roce 1945 charakterizuje averze vůči všemu německému, nevydávala se dokonce ani díla autorů židovských, neboť jejich jazykem na našem území byla také němčina. Situace se měnila až koncem 40. let. Po roce 1948 se vydávali takoví autoři, kteří vyhovovali tehdejšímu režimu. To se samozřejmě dotýkalo také překladatelů. Např. jméno Ludvíka Kundery jako Brechtova překladatele nesmělo být uvedeno v tiráži, protože jeho bratranec Ludvík Kundera emigroval. Další historické okolnosti a zlomy, které se podepsaly na překladatelské ediční politice, jsou roky 1968 a 1989 (Veselý 2002b: 179–184).

Masnerová (1995) shrnuje základní tendence ve vývoji norem překladu umělecké prózy. Pohybuje se na časové ose od poloviny 19. století až do konce 90. let století 20. a jen zřídka uvádí přesnou periodizaci vývoje jednotlivých norem, jelikož její stat' je zaměřena spíše na postižení obecných tendencí, které ještě nemusí být dokončeny.

Jako první tendenci uvádí Masnerová (1995: 101–103) pojmové, terminologické upřesňování abstraktních výrazů. Ještě na počátku 20. století převládá lpění na základních slovníkových významech a syntaxi originálu, zatímco „novější“ překlady (doba není blíže specifikována) vycházejí z kontextu. Vývoj lze vidět dále v překládání jmen. Jména, dokonce i křestní jména autorů, se překládají od 19. století až do poloviny století 20. Teprve po roce 1945 převažuje tendence jména nepřekládat a nechávat je v původní podobě. Zeměpisné názvy jsou v překladech uváděny v souladu s jejich geografickou kodifikací. Starší překlady rovněž častěji využívají vysvětlivky či překlady jmen-přezdívek pod čarou, oproti tomu překlady novější pracují kreativněji a využívají symboliku slov. Překlady od poloviny 20. století rovněž zapojují metodu vnitřních vysvětlivek. Pro 50. léta 20. století je podle Masnerové charakteristický jazykový konzervativismus překladů. Zatímco výchozí texty byly psány jazykem nespisovným, české překlady se držely jazyka spisovného.

Masnerová vidí vývoj překladatelství jako pohyb od jednotlivostí k vědomí funkčnosti stylových poloh. Avšak překladatelé se musí nejprve naučit vhodně využívat různé stylisticky odstíněné prostředky.

Důležitým faktorem pro přijetí překladu současným čtenářem je podle Masnerové skutečnost, zda je překlad jazykově aktuální. Zatímco u díla původního je jazyková patina akceptována, u překladu nikoli (srov. 1995: 99).

Richterová (2010: 134) konstatuje, že překladatelské metody při překládání poezie jsou v poválečném období volnější, nabízí se zde větší prostor pro interpretaci, ale stále nejsou využívány možnosti funkční stylové rozrůzněnosti, uplatňován je nejčastěji pouze jazyk spisovný.

6.3 Metody v překladech novely *Der Hochwald* – vstupní hypotéza

Na základě výše popsaného vývoje překladatelských norem se pokusíme nyní ve velmi hrubých obrysech nastínit, jaké metody by mohly být použity u českých překladů novely *Der Hochwald* a čím by mohl být daný překlad specifický. Jedná se pouze o hypotetické stanovisko, které bude následně porovnáno s výsledky zjištěními v translatologické analýze.

6.3.1 Hypotéza pro Vysoký les 1862

Je zřejmé, že Voříškův překlad z roku 1862 nebude vyhovovat jazykové normě dnešního čtenáře. Předpokládáme, že vlastní jména (jak jména postav, tak i míst) budou počeštěna, lokalizace (či dokonce adaptace) by zde ale přítomna již být neměla. Lze se také domnívat, že překlad bude důsledně kopírovat strukturu originálu a že nebude vykazovat žádné vynechávky (pokud se nebude jednat o vědomé vynechání překladatelsky obtížného místa). Předpokládáme, že hlavním cílem toho překladu bylo reprodukovat Stifterův text, nikoli dokázat, že je čeština vyspělým jazykem. Pokud bude chtít překladatel něco vysvětlit, využije k tomu poznámku pod čarou.

6.3.2 Hypotéza pro Hvozd 1942

Durychův překlad z roku 1942 může být po jazykové stránce rovněž neaktuální. Vlastní jména zde mohou být ještě počeštěna, ale na rozdíl od nejstaršího překladu by se již nemělo jednat o překlad svázaný doslovným tlumočením. Očekáváme, že se zde projeví metody kompenzační, v souladu s Fischerovou substituční teorií. Předpokládáme, že Durych se již nebude tak striktně držet originálu jako Voříšek, nebude lpět na přesném převodu jednotlivostí, ale bude využívat zásadu stejného estetického účinku v rámci celku. V překladu by se neměly vyskytovat žádné vynechávky, vysvětlení např. reálií by se již mělo objevit ve formě vnitřních vysvětlivek. Jazyk překladu by mohl, pokud to samotný výchozí text umožní, vykazovat znaky hovorovosti, neměl by působit nadměrně stylizovaně.

6.3.3 Hypotéza pro Hvozd 1968, 1978

Překlad Anny Siebenscheinové z roku 1968 a 1978 může být z dnešního pohledu poznamenán neaktualností jazykového systému, avšak předpokládáme, že by mohl vykazovat známky uvolněnosti překladatelské metody a tvůrčí práce s jazykem, a to za účelem zpřístupnění textu čtenářům. Vlastní jména by měla být v textu ponechána v původní podobě, vynechávky by se objevit také neměly, stejně tak by se zde mělo již pracovat s metodou vnitřních vysvětlivek. Předpokládáme také, že překlad (především „odeonské“ vydání z roku 1978) prošel pečlivou redakční úpravou.

6.3.4 Hypotéza pro Hvozď 2003

Karlachův překlad je již čtvrtým překladem v pořadí. Podle informací získaných od nakladatelství *Vitalis* bylo motivací pro vydání nového překladu 200. výročí narození Adalberta Stiftera. Nakladatelství si zároveň nekladlo žádné požadavky na pojetí překladu, Hanuš Karlach mohl postupovat podle vlastního uvážení.³⁹ Bylo by zajímavé ověřit, zda se jedná o distanční překlad, tedy o překlad, který se chce od těch předchozích vědomě odlišit. Jazyková norma by zde měla odpovídat současným požadavkům a užití překladatelské metody by se mohly shodovat s metodami užitými Siebenscheinovou. Odlišná by zde mohla být práce s jazykem, Karlach by si mohl dovolit užívat nespisovný či přinejmenším hovorový rejstřík, pokud to bude výchozí text vyžadovat. Nabízí se však otázka, zda se bude překlad snažit přiblížit dnešnímu čtenáři, usnadnit mu recepci Stifterova textu, nebo zda bude překlad zacílen spíše na náročného čtenáře, který očekává vysokou jazykovou a stylistickou úroveň textu.

6.4 Shrnutí

V této kapitole jsme se pokusili vystihnout nejvýraznější aspekty v oblasti dějin překladu od poloviny 19. století do současnosti. Vývoj překladatelských metod literárních překladů v jazykové dvojici s češtinou a němčinou však není v odborné literatuře doposud dostatečně systematicky popsán. Množství pramenů a informací se směrem k novějším obdobím rapidně snižuje, což je dáno především tím, že obrovskou práci na poli dějin překladu v jazykové dvojici s češtinou provedl Jiří Levý, avšak jeho studie končí v předválečném období.

Jednoduše řečeno, vývoj překladatelských metod lze spatřovat v cestě od doslovnosti k významu celku, od lpění na konkrétní struktuře k postižení smyslu a od jazykového konzervativismu k funkčnímu využívání všech rovin jazykového systému.

Vyslovené hypotézy ke čtyřem českým překladům novely *Der Hochwald* jsou v důsledku nedostatečného množství podkladů o dobových překladatelských metodách velmi povrchní a zakládají se často pouze na domněnkách. Věříme však, že jejich porovnání se závěry získanými translatologickou analýzou může přispět k důležitějšímu zpřesnění nastíněného přehledu překladatelských metod.

³⁹ Viz e-mailová komunikace s Gabrielou Cinkovou z nakladatelství *Vitalis* ze dne 7. 5. 2014.

7 TRANSLATOLOGICKÁ ANALÝZA

V této kapitole se budeme věnovat translatologické analýze všech českých překladů. Rozsah naší práce však neumožňuje analyzovat celý text novely, vybrali jsme proto různé části textu, které dohromady tvoří zhruba dvacet procent celkového rozsahu textu. Do tohoto výběru jsme zahrnuli pasáže, které jsou v novele „exponované“ (např. začátek a konec novely, text písně) a kterým věnují překladatelé zpravidla velké úsilí, ale zároveň také takové úseky textu, které nemají v rámci celé novely centrální postavení.

Vybrané pasáže jsme očíslovali jako jednotlivé oddíly (celkem se jedná o šest oddílů). Tyto oddíly podrobíme translatologické analýze. Každý překlad budeme srovnávat právě s tím vydáním výchozího textu, podle něhož byl překlad vyhotoven. V souladu s Levým (1998: 204) budeme v překladu sledovat odchylky od originálu. Tyto odchylky následně utřídíme a pokusíme se z nich vyabstrahovat převládající tendence posunů. Podle těchto zjištění se pokusíme postihnout interpretační stanovisko překladatele a zrekonstruovat jeho pracovní postup. Překladatelské metody užité v jednotlivých překladech následně porovnáme s teoretickými poznatky o dobových překladatelských metodách, přičemž zohledníme také vývoj domácí literatury či literární situaci (Popovič 1975: 252).

Vzhledem k tomu, že se budeme soustředit na zmapování odchylek oproti originálu, vyzdvižení zdařilých míst v překladu bude upozaděno. Výjimku budou představovat pouze taková řešení, která budou využívat některou z překladatelských metod (např. verbalizace).

Popovič (1975: 69–76) upozorňuje také na roli redaktora při utváření konečné podoby překladu. V našem výzkumu se možnými redakčními zásahy bohužel zabývat nemůžeme, protože se nám nepodařilo získat materiály, které by takovéto redakční úpravy zaznamenávaly.

7.1 Překladatelské metody

Cílem translatologické analýzy bude zmapovat odchylky od příslušných originálů a pokusit se popsat metody, které daní překladatelé využívali. Již nyní však uvádíme kategorie, jež se nám při translatologické analýze vytříbily.

Z Popovičovy teorie (1975: 122) jsme převzali kategorii výrazového zesilování (intenzifikace) a výrazového zeslabování (nivelizace, generalizace). V souladu s Levým (1998: 145–146) rozlišujeme tři typy intelektualizace – explicitace (vykládání nedorečeného), zlogičťování a formální vyjadřování syntaktických vztahů. Dále připojujeme ještě konkretizaci (zúžení významu), výpustku, doplnění, doslovnost (neidiomaticnost), kompenzaci, verbalizaci (překlad slovesnou vazbou) a používání vnitřních vysvětlivek.

Součástí kategorizace budou také významové posuny a chyby i jazykové chyby, a to i přesto, že jsme si vědomi skutečnosti, že chyby nevypovídají nic o metodě překladatelovy práce (srov. Levý 1998: 204). Považujeme však za přínosné zmapovat i tuto oblast a následně porovnat množství takovýchto chyb u jednotlivých překladů, neboť výsledek může poukazovat na míru pečlivosti a preciznosti překladatele a úroveň redaktorské práce.

7.2 Vysoký les 1862

V této části práce se budeme zabývat analýzou nejstaršího českého překladu novely *Der Hochwald*. Před tím, než přistoupíme k analýze vybraných oddílů, popíšeme překladatelské postupy užití při překladu názvu celé novely, jednotlivých kapitol a vlastních jmen.

7.2.1 Výchozí text

Komparací Voříškova překladu s almanachovým vydáním novely *Der Hochwald* z roku 1841 a prvním knižním vydáním z roku 1844 jsme dospěli k závěru, že výchozím textem pro překlad nebylo vydání almanachové, ale jedno z vydání knižních.

Dokladem pro náš závěr je znění překladu na str. 625. Toto znění plně odpovídá textu, který byl vydán roku 1844 a který se odlišuje od textu ve vydání almanachovém.

„Möchte es uns gelingen, nur zum tausendsten Theile jenes schwermütig schöne Bild dieser Waldthale wieder zu geben, wie wir es selbst im Herzen tragen seit der Zeit, als es uns der immer gütige Himmel gegönnt war, gerade dort den uns allen bestimmten Jugendtraum zu träumen, den Traum, der eines Tages aus den

tausend Herzen eines – oft nicht besser und nicht schlechter als die andern –
hervorhebt, und es als unser Eigenthum für alle Zukunft als einzigstes und
schönstes in die Seele prägt, [...].“ (Stifter 1841: 269–270)

„Möchte es uns gelingen, nur zum tausendsten Theile jenes schwermütig schöne
Bild dieser Waldthale wieder zu geben, wie wir es selbst im Herzen tragen seit
der Zeit, als es uns gegönnt war, dort zu wandeln und einen Teil jenes
Doppeltraumes dort zu träumen, den der Himmel jedem Menschen einmal und
gewöhnlich vereint gibt, der Traum der Jugend und den der ersten Liebe. Es ist
es, der eines Tages aus den tausend Herzen eines hervorhebt, und es als unser
Eigenthum für alle Zukunft als einzigstes und schönstes in die Seele prägt, [...].“
(Stifter 1844: 4)

„Kéžby se nám podařilo aspoň tisícem dílem onen trudnokrásný obraz těch
lesních údolin tak vylíčiti, jako ho sami v srdci nosíme od těch dob, co nám
bylo popřáno, tam se procházeti, a částku dvojitého sna tam sníti, jakový nebe
každému člověku jen jednou a obyčejně pospolu dává: sen mladosti a sen první
lásky. Tentýž sen jestiť, jenž sobě jednoho dne z tisícera srdcí ,jedno‘ vybere
a ,je‘ co náš majitek na vše příští časy, jako to jedinké a nejkrásnější, do
naší duše trvale vštípí, [...].“ (Stifter 1862: 625)

7.2.2 Překlad názvu novely, kapitol a vlastních jmen

Název novely zní v originále *Der Hochwald*. Roman Václav Voříšek zvolil pro svůj překlad titul *Vysoký les. Obraz historický ze Šumavy*. Voříšek zde uplatnil metodu doslovnosti, německé kompozitum překládá doslovně. Spojení *vysoký les* sice zachovává informaci o tom, že se jedná o les se starými, vzrostlými stromy⁴⁰, avšak postrádá poetický nádech. Pravděpodobně po vzoru soudobé domácí literární produkce je k názvu připojen ještě podtitul *Obraz historický ze Šumavy*, který nemá oporu v almanachovém vydání originálu z roku 1841 ani v knižním vydání z roku 1844. Nemůžeme s jistotou konstatovat, zda se jedná o krok samotného překladatele nebo jestli to byla změna vynucená redaktorem časopisu *Lumír*. Funkcí tohoto doplnění je

⁴⁰ Příruční slovník jazyka českého uvádí spojení *vysoký les* jako termín z oboru lesnictví.

informovat čtenáře o tématu a formě daného díla. Levý (1998: 153) označuje tento typ názvu jako název popisný, čistě sdělovací.

Názvy kapitol znějí v originále následovně: *Waldburg, Waldwanderung, Waldhaus, Waldsee, Waldwiese, Waldfels, Waldruine*. Mění se zde pouze základové slovo kompozit, určovací slovo zůstává stále stejné. V českém překladu čteme: *Lesní hrad, Cestování lesem, Lesní domek, Lesní jezero, Lesní palouk, Lesní skála, Zříceniny v lese*. Voříšek překládá tato kompozita spojením substantiva a shodného přívlastku, ve dvou případech přívlastku neshodného (*lesem, v lese*). Jako výrazový posun, konkrétně výrazové zesilování, je možno hodnotit užití deminutiva *domek* namísto neutrálního *dům*. Sémantická chyba se vyskytuje v plurálu *zříceniny*, neboť v originále stojí singulár. Za vhodnější ekvivalent pro základové slovo v kompozitu *Waldwanderung* považujeme substantivum *putování*, protože na rozdíl od substantiva *cestování* nabízí podobné konotace jako originál.

Ve výchozím textu se vyskytují mj. následující vlastní jména: *Heinrich der Wittinghauser, Clarissa, Johanna, Libussa, Felix, Gregor, Ronald, Susanna, Bruno, Martha*. Voříšek hledá pro tato jména české varianty. *Heinrich* převádí jako *Jindřich*, avšak ponechává německy znějící *Vittinghausen*, které neskloňuje (*Jindřich z Vittinghausen*). Jména obou sester mají v překladu rovněž českou podobu – *Johanka* a *Klára* (nekonzistentně také *Klara*) či *Klárka*. Stejný postup nalezneme i u zbylých jmen: *Libuše, Felix, Řehoř, Ronald, Zuzana, Bruno, Marta*.

V textu mají hojné zastoupení také toponyma, např.: *Wittinghausen, Blockenstein, Böhheim, Bayern, Österreich, Thomaskirche, Thaya, Krumau, Moldau, Friedberg, Jesuiterwald, Kienberg, Teufelsmauer, Thomasgipfel, Thomasturm, St. Thoma, Traunstein, Briel*⁴¹, *Rosenberg, Goldenkron, Prag, Meißen, Hirschberge*. Voříšek opět užívá české protějšky německých toponym – *Vltava, Dyje, Krumlov, Praha, Zlatá Koruna, Rožumbersk, Bavorý, Rakousy, Čechy, Mišensko, Frimburk, Sv. Tomáš, „Vrchol Tomášův neb Věž Tomášova“, „Svatý Tomáš“*. V některých případech uvádí kromě českého názvu také název německý, a sice v závorce: *„Jelení Hory“ (Hirschbergen), Smolnickový vrch (Kienberg)*. *Kienberg* je však obec Loučovice, či hora *Luč*. *Smolnickový vrch* je Voříškův novotvar. Stejně tak *Hirschbergen* je dnes osada *Jelení Vrchy*. *Jesuiterwald* je přeloženo jako apelativum *jezovitský les*, *Teufelsmauer* jako *Čertova zed'* (dnes známo jako *Čertova stěna*). Rakouské vrcholy

⁴¹ Je možné, že se jedná o horu Grosser Priel.

Briel a *Traunstein* jsou ponechány v němčině, u názvu hory *Traunstein* však došlo k chybě – Voříšek uvádí *Frauenstein*. Namísto německého *Wittinghausen* uvádí Voříšek variantu *Vittinghausen*, kterou skloňuje. Hora *Blockenstein* (*Plöckenstein*) se v českém překladu objevuje nekonzistentně jako *Plöckenstein* či *Blockenstein*.

7.2.3 Oddíl 1

První oddíl naší analýzy je věnován úvodním stránkám Stifterovy novely (str. 1–13 VT, 625–628 CT). Jedná se o oddíl, který je v rámci celé novely velmi podstatný. Kromě toho, že je to začátek textu, čili místo, které je z hlediska kompozice stěžejní pro autora i překladatele, zde tvoří také rámec novely.

V tomto oddíle je popisován prostor, v němž se bude děj novely odehrávat. Vyskytují se zde geografické údaje a toponyma, které musí být náležitě přeloženy, ale také barvitě, poetické líčení přírody. V tomto oddíle, jakožto v celé novele, však převládá funkce estetická.

Přejdeme-li ke konkrétním překladatelským řešením, zastavíme se hned u prvního odstavce překladu. Voříšek správně převádí metaforické výrazy *Nadeln*, *Gewimmel* jako *jehly* a *hejno*, avšak německý výraz *Gebirgsstock* už je výraz neutrální, metaforický překlad *valný uzel hor* zde proto není na místě.

K významové chybě došlo v prvním odstavci str. 625 CT. Zatímco ve výchozím textu čteme: *Er [Gebirgsstock] beugt, wie seinesgleichen öfter, den Lauf der Bergeslinie ab*, v českém překladu došlo k záměně podmětu a nepřesnému překladu slovesa *abbiegen*: *Les ten uchyluje se, jak to u lesů bývá, od hlavního směru horstva*. Správně má tedy být např.: *Horský masiv, jak to u nich bývá, odchyluje horské pásmo od jeho směru*.

Pro Voříška je příznačná práce s novotvary. Adjektiva *düsterprächtigt*, *schwermütig schön* či *dunkle warm* překládá jako *šerokrásný*, *trudnokrásný* a *temnovřelý*. Adjektivum *šerokrásný* uvádí později Kottův slovník i Příruční slovník jazyka českého. Zbylá dvě jsou však pravděpodobně neologismy (Jungmannův slovník neobsahuje ani jedno z nich).

Neidiomatický je překlad spojení *vor die Augen führen*. Voříšek jej překládá doslovně jako *před oči postavit* (str. 625 CT).

Sémantické chyby se Voříšek dopustil při překladu spojení *schwäbende Gärten* na str. 625 CT. Na místo užitého spojení *visuté sady* by bylo vhodnější spojení *visuté zahrady*. Při překladu substantiva *Wanderer* doporučujeme užít místo substantiva *cestovatel* (str. 625 CT) raději *poutník*, a zachovat tak konotace německého výrazu.

Voříškovu tendenci užívat původně česká slova dokládá překlad substantiva *Zauberphantasie*. Ačkoli substantivum *fantasie* najdeme v Jungmannově slovníku, Voříšek volí ryze české substantivum *obrazotvornost* (str. 625 CT). Dalším podobným příkladem je překlad substantiva *Vegetation* jako *rostlinění* (str. 626 CT), ačkoli Jungmannův slovník opět nabízí cizí slovo – *vegetace*.

Ze stylistického hlediska považujeme za vhodnější užít místo substantiva *tečka* (str. 625, 626 CT) pro německé *Punkt* výraz *bod*.

Významového posunu se Voříšek dopustil ve čtvrtém odstavci u překladu substantiva *Klötze*. Výraz *stonky* (str. 626 CT) je zde potřeba nahradit takovým výrazem, který zachovává informaci o tom, že se jedná o větší kusy dřeva, tedy např. *kmeny*. Ve stejném odstavci najdeme doplnění. Zatímco německý text obsahuje pouze sloveso *glitzern*, Voříšek volí spojení *třepetavě se blyštít* (str. 626 CT), snad aby posílil sémantiku slovesa *blyštít se*. Výrazové zesilování pozorujeme na překladu slovesa *führen* – *řine se* (str. 626 CT).

Další překladatelské postupy nacházíme v pátém odstavci. Spojení *nach einer Stunde Wanderung* překládá Voříšek jako *cesta trvá ještě hodinu* (str. 626 CT), jedná se zde tedy o verbalizaci. Větu *steht man an der noch schwärzern Seefläche* přeložil Voříšek následovně: *stojíme u ještě černějšího vršku jezera, – u jezera Ploekensteinského* (str. 626 CT). Ponecháme stranou významový posun mezi *Seefläche* a *vršek jezera* a zaměříme se na část textu za pomlčkou. Voříšek do překladu vložil, o jaké jezero se jedná konkrétně. Zatímco tedy čtenář originálu neví s jistotou, jaké šumavské jezero je v textu popisováno, pro českého čtenáře zde Voříšek tuto informaci doplnil, jedná se o explicitaci výchozího textu. Název hory, podle níž nese toto jezero svůj název, nacházíme v originále až v dalším odstavci.⁴²

Méně nápadnou explicitaci najdeme v odstavci šestém. Zatímco ve výchozím textu stojí *Wand*, český překlad uvádí novotvar *skalostěna* (str. 626 CT). Další explicitace se nachází u překladu *mírně nakloněná střecha* (str. 626 CT), neboť výchozí

⁴² Voříšek užívá nekonzistentně Ploekensteinské jezero, Plöckensteinské jezero a Plöckenstein.

text nepopisuje, jaký tvar ona střecha má, ale pouze poukazuje na skutečnost, že je *mírná* – *ein sanftes Dach*.

Mezi dvojicí *Ernst* a *zádumčivý* (str. 626 CT) došlo k významovému posunu. Náležitým ekvivalentem zde má být *vážný*.

V sedmém odstavci vynechal Voříšek adjektivum *nebeský* (str. 626 CT). Výraz *Himmelsbläue* má být přeložen jako *nebeský blankyt*, nikoli pouze *blankyt*, neboť blankytnou barvu mohou mít i jiné předměty než obloha.

Problematickým místem pro překlad je význam německého slova *ein Geier*. Označuje totiž různé druhy dravců, avšak v češtině takovýto souhrnný, obecný výraz neexistuje. Překladař tedy musí nutně konkretizovat, o jaký druh ptáka se jedná, nebo informaci zobecnit a užít např. výraz *dravec*. Voříšek překládá výraz *ein Geier* jako *káně*. Káně je dravec, ve středoevropské přírodě se vyskytuje hojně, nenese žádnou specifickou symboliku, a proto působí v textu nenápadně. Jungmannův česko-německý slovník navíc uvádí u hesla *káně* německý ekvivalent *Geier*. Ačkoli se tedy, jak bylo zmíněno v kapitole 4.3 Symbolika, jedná podle Dawidowského (2007: 543) o orla, řešení s výrazem *káně* považujeme za akceptovatelné, přestože nenese podobné konotace jako výraz *orel*.

Další doplnění, explicitaci, nacházíme v odstavci osmém. Zatímco ve výchozím textu není uvedeno, o jaké jezero se jedná, Voříšek opět doplňuje *Plöckensteinské jezero* (str. 626 CT). K významovému posunu došlo u překladu adjektiva *unheimlich*. Adjektivum *tesklivý* (str. 626 CT) vzbuzuje zcela jiné konotace než německé *unheimlich*, proto by bylo na místě užít např. adjektivum *hrozivý* či *příšerný*.

U překladu spojení *mit dem schönen Namen Friedberg* došlo k vynechání adjektiva *schön*, český překlad totiž zní: *s jmenem Frimburk* (str. 267 CT). Stejně adjektivum je vynecháno i u spojení *zarte schön blaue Rauchsäle*, neboť Voříšek uvádí: *něžný, modrý parosloup* (str. 628 CT).

Ve čtrnáctém odstavci se nacházejí dvě významové chyby. Spojení *černá spřátelená očka* (str. 627 CT) neodpovídá německému *die schwarzen befremdeten Aeuglein*, má zde být *černá vylekaná* či *udivená očka*. Plurál kompozita *Schneeberge* přeložil Voříšek jako *ledovce* (str. 628 CT), správně je např. *hory pokryté sněhem, zasněžené vrcholky*. Dále v tomto odstavci nalézáme příklad explicitace a verbalizace, a to v jedné větě. Německé *alles Berge von Schutt* je přeloženo jako *to vše jest nyní v hromady rumu proměněno* (str. 627 CT). Voříšek tedy doplňuje časový údaj a zkratkovitě vyjádření rozvádí užitím slovesa.

V odstavci šestnáctém došlo ke dvěma významovým posunům. Spojení *ein sturmgerichtetes Dach* neodpovídá české *hrdě se pnoucí střecha* (str. 628 CT), má zde být např. *střecha, která odolá bouřím*. Substantivum *bydlitelnost* (str. 628) má podle Příručního slovníku jazyka českého význam *obyvatelný*, není tedy ekvivalentem pro německé *Wohnlichkeit* – pohodlí, útulnost.

7.2.4 Oddíl 2

Oddíl č. 2 obsahuje text kapitoly *Waldsee*, a sice od str. 92 VT (str. 703 CT) do str. 107 VT (str. 731 CT). Oddíl je rozčleněn do třiatřiceti odstavců.

Analýzovaný úsek hraje v rámci celé novely opět významnou roli. Dochází zde totiž k jistému zlomu v poklidném plynutí času v přírodě. Daný úsek jsme zvolili z toho důvodu, že obsahuje vyprávěcí postup (pověsti), barvitě líčení přírody, ale zároveň také dynamicky ztvárněnou pasáž (neznámý střelec).

V prvním odstavci došlo k výrazovému posunu – k intenzifikaci. Místo adjektiva *krásný* použil Voříšek superlativ *nejkrásnější* (str. 703 CT). Ve druhém odstavci cílového textu (ve výchozím textu se jedná o jeden delší odstavec) najdeme naopak generalizaci. Zatímco ve výchozím textu stojí *Schwung- und Ruderfedern*, v češtině čteme pouze *křídla* (str. 703 CT). V téže větě došlo ke dvěma výpustkám, chybí zde spojení *oft zierlich gedreht* a adverbium *gleichfalls*.

Ve druhém odstavci se znovu objevuje označení *der Geier*, v této kapitole (*Lesní jezero*) jej Voříšek překládá jako *sup*. Tento dravec je již spojován s jinými konotacemi než např. káně, má velmi silnou a ustálenou symboliku (*sup* jako symbol smrti), a proto může velmi zásadně ovlivnit interpretaci celé novely.

Neidiomatický je překlad formulace *dass ihn sie draußen ein Raubthier heißen*. Voříšek ji překládá doslovně: *že jej venku dravcem nazývají* (str. 703 CT), lze však užít např. formulaci: *že jej lidé dravcem nazývají*.

Ve čtvrtém odstavci došlo k výpustce výrazů *nun* a *schweigend* (str. 703 CT).

V osmém odstavci se uchýlil Voříšek k verbalizaci. V originále stojí: *viel Fluchens und arge Werke trieb*, v překladu: *samá kletba byl a zlé věci páchal* (str. 704 CT). Konkretizaci nalézáme v odstavci devátém. Zatímco v originále je podmět všeobecný (*man sah*), Voříšek volí jako podmět dívky – *obrátily dívky zraků* (str. 704 CT).

K výrazovému zesilování, intenzifikaci, došlo v odstavci desátém a jedenáctém. Substantivum *der Dom* přeložil totiž Voříšek jako *velechrám* (str. 704 CT) a spojení *der See rauschte* jako *jezero ječelo* (str. 704 CT).

Ve třináctém odstavci na str. 705 CT chybí vsuvka *aber sehet*. Ve čtrnáctém odstavci došlo k výrazovému zeslabování. Zatímco v originále se opakuje sloveso vyjadřující strach: *Und hat es euch nicht geängstet und gegraut?*, český překlad nedodržuje tento stylistický prostředek: *A neměl jste při tom strach?* (str. 705 CT).

V osmnáctém odstavci vynechal překladatel v souvětí *Es vergingen angstvolle Minuten der Erwartung; denn wer konnte das sein?!* spojku *denn*, která vysvětluje napětí ve větě předchozí. V českém textu *Uběhlo několik úzkostlivých minut očekávání; kdož to mohl býti?!* (str. 729 CT) není zřetelný poměr mezi oběma větami.

Substantivum *Seewand* přeložil Voříšek v devatenáctém odstavci jako toponymum *Jezerní stěna* (str. 729 CT), zde se však nejedná o vlastní jméno, a proto by mělo být adjektivum *jezerní* psáno s malým počátečním písmenem. V téže větě došlo k intenzifikaci, a sice přidáním adverbia *mocně* (str. 729 CT), které nemá oporu ve výchozím textu. Za jistý typ intenzifikace může být považována také parcelace výpovědi, tedy záměrné rozčlenění výpovědi za účelem zdůraznění, zde ve větě: *Čekali, však marně* (str. 729 CT), neboť v originále čteme bezpříznakové vyjádření: *Aber sie warteten vergeblich*.

K výpustce došlo v odstavci číslo dvacet dva. Zatímco v němčině je uvedeno přirovnání *wie ein gemordeter König* (str. 103 VT), český překlad jej vynechává. V důsledku toho pak není motivace zvolené metafory s oděvem a šperkem zcela zřejmá: *Klidně, se scuchaným oděvem a se slepeným pernatým šperkem ležel sup na vodě* (str. 729 CT).

Významových chyb se dopustil Voříšek v odstavci šestadvacátém. Místo *mdlé dopolední světlo* (str. 730 CT) má být *mdlé odpolední světlo*, podle německého *das müde Nachmittagslicht*. Taktéž *zelenomodrý* (str. 730 CT) neodpovídá německému *grünroth*. Další významovou chybou je v tomto odstavci překlad spojení *das Gehäge der Fichten*. Voříšek jej překládá jako *mýtí smrkové* (str. 730 CT), avšak slovo *mýtina* znamená pravý opak než německé *Gehäge*, které má vyvolat u čtenáře představu velké, zelené hradby smrků, tedy nikoli mýtiny. Chybně uvádí Voříšek také podmět poslední věty tohoto odstavce. Podmětem zde totiž nemá být *třpyt*, ale *světlo*: *im grünrothem Schimmer floß es [das Licht] um das Gehäge der Fichten* (str. 104 VT).

Sloveso *springen* překládá Voříšek v odstavci dvacátém sedmém jako *žblunknout* (str. 730 CT), čímž přidává slovesu informaci o zvuku, jedná se tedy o jistý druh intenzifikace.

Ke dvěma výpustkám došlo v odstavci dvacátém osmém. Zatímco v originále čteme: *Endlich mit einigen langsamen Ruderschlägen war man dem Thiere so nahe gekommen*, v překladu je to: *Konečně se tak blízko k ptáku dostali* (str. 730 CT), chybí zde tedy informace o veslování. Dále ve větě *kerak dlouhá křídla dolů visela* (str. 730 CT) chybí vlastnost oněch křídel (vložena mohla být ve formě vsuvky, např. *kerak dlouhá křídla, ze kterých voda kapala, dolů visela*), německy: *wie die langen triefenden Schwingen hinabhingen*. V následujícím odstavci chybí vsuvka *dieser aber nicht eine Miene verziehend* (str. 105 VT).

Významový posun nalézáme u překladu kompozita *Irrlicht*. Voříšek jej překládá jako *světélko* (str. 730 CT), čímž dochází ke ztrátě konotací obsažených v německém kompozitu. Vhodnější by bylo užít substantivum *bludička*. Podobně výrok *Dringt nicht, Kinder* by bylo vhodnější přeložit jako *Nenaléhejte, dítky*, nikoli *Nechvátejte, dítky* (str. 730 CT).

7.2.5 Oddíl 3

Třetím oddílem je píseň, kterou zpívá Ronald v kapitole *Waldwiese* (str. 116 VT). Píseň se objevuje v centrální části textu a předjímá nadcházející tragické vyústění děje. Část této písně zaznívá již v první kapitole, teprve zde (str. 733 CT) je však uvedena v celém svém rozsahu.

Dawidowski (2007: 540–541) zastává názor, že text písně je možno interpretovat jako svědectví vraždy. Heinrich kdysi zavraždil svou ženu, matku obou dívek, a právě Ronald byl svědkem toho činu. Tím by se, podle Dawidowského, vysvětlovaly i další v textu nezodpovězené otázky (např. proč Heinrich nechtěl slyšet tuto píseň).

Píseň je rozdělena do tří slok, každá má čtyři verše. Rým najdeme vždy u druhého a čtvrtého verše. Voříšek tuto stavbu dodržuje, tedy i výskyt rýmů.

V první sloce přidává Voříšek navíc adjektivum *mocný* (str. 733 CT), kterým nahrazuje neurčitý člen *ein*. Zatímco v originále je oběť královny vraždy zmíněna až ve čtvrtém verši, Voříšek tak činí již ve verši třetím. Za menší významový posun však můžeme považovat znění posledního verše. V originále je jen prosté konstatování: *und*

ging davon, zatímco v českém překladu může čtenář nabýt dojmu, že král odejde na jiné místo, možná i do jiné země: *Šel v jinou krajinu* (str. 733 CT).

V překladu druhé sloky bylo vynecháno adjektivum *grüner*, výraznější je však významový posun, který vznikl při překladu slovesa v prvním verši: *Da kam ein grüner Jäger*. Ve Voříškově verzi totiž čteme: *I dí jemu lovec tam* (str. 733 CT), a chybí tak zde onen moment přistižení, nevyžádaného svědectví. Oproti originálu došlo v překladu k přesunutí citoslovce *aj* (str. 733 CT) do třetího verše. V posledním verši českého textu vynechal Voříšek adverbium *flugs* a výpověď *Ei, springe flugs hinab* zexplicitnil vyjádřením *Skokem dolů ho máš* (str. 733 CT).

Ve třetí sloce užívá Voříšek znovu adjektivum *mocný* místo neurčitého členu *ein* a v předposledním verši mění slovesný čas – z *lagen* je v češtině *leží* (str. 733 CT). Prézentský čas však v českém textu podtrhuje konečnou dynamičnost celé písně, která by užitím préterita nevynikla.

7.2.6 Oddíl 4

Čtvrtý oddíl se soustředí na analýzu závěru kapitoly *Waldwiese*, str. 146–148 VT a 760 CT. Dějem tohoto úseku je loučení Ronalda s Clarissou. Jedná se úsek textu, který nemá v novele centrální postavení, navazuje na dynamickou a pro vývoj děje stěžejní pasáž, ve které si Ronald s Clarissou vyznají lásku a zasnoubí se. Zvláštní funkci má ale poslední věta této kapitoly, která upozorňuje na možné tragické vyústění děje.

V odstavci prvním je oproti originálu navíc sloveso *řka* (str. 760 CT), které uvozuje následující přímou řeč, tento postup lze hodnotit jako zlogičťování. Idiomatically je přeloženo přirovnání *wie die Sterne deiner Augen*, česky *jako zřítelnice svých očí*⁴³ (str. 760 CT).

První odstavec originálu člení Voříšek v překladu do dvou odstavců.

Spojení adverbia a adjektiva *winzig klein* ve čtvrtém odstavci překládá Voříšek adjektivem *malilinkatý*, a využívá tak možnosti češtiny tvořit deminutiva.

V pátém odstavci je konkretizována slovesná osoba. Zatímco ve výchozím textu je podmět nevyjádřený: *man sahe*, český text staví do pozice podmětu dívky: *dívky se dívaly* (str. 760 CT). Dále zde došlo k vynechání adverbia *eben*, a smysl textu je tím mírně zastřen. Věta: *Byl to sen, že v pustině jenom jiný hlas zazněl než*

⁴³ Spojení „střežit jako zřítelnici“, tj. pečlivě, uvádí např. Příruční slovník jazyka českého.

jejich? (str. 760 CT) by tedy měla být upravena na: *Byl to sen, že v pustině právě či ještě před chvílí jiný hlas zazněl či zněl než jejich?*, čímž by byla výpověď jasně srozumitelná.

V sedmém odstavci je oproti originálu navíc spojení *vedle nich* (str. 760 CT). Zatímco v němčině čteme: *wie ein unheimlich Schattenspiel auf ihrer Wiese vorübergeglitten war*, čeština přidává: *jako hrozná stínová hra po jejich louce vedle nich přešlo*.

7.2.7 Oddíl 5

Oddíl č. 5 se věnuje úseku textu v kapitole *Waldfels*, který se nachází v první polovině této kapitoly (str. 152–156 VT, 770–772 CT). Z hlediska kompozičního i významového nepatří tento úsek mezi exponovaná místa, z hlediska symbolického však ano (zasnoubení a smrt černopláštníků).

V prvním odstavci překladu chybí přivlastňovací zájmeno *svůj*. Spojení *die Liebesbeweise ihrer Schwester* je totiž převedeno jako: *jakkoli ji sestra důkazy lásky zasejpala* (str. 770 CT). Není tak zcela jednoznačné, o čí lásku se jedná (*důkazy své lásky*). Konkretizaci nacházíme u překladu spojení *es war da*. Ekvivalentní by byl překlad *bylo to tu*, Voříšek však omezuje platnost na *bylo to v ní* (str. 771 CT).

Oproti originálu je v překladu rozdělen první odstavec na tři. U překladu německého adjektiva *goldgelb* českým adjektivem *zežloutlý* (str. 771 CT) došlo k výrazovému zeslabování. Spojení *ihr armen betrogenen Dinger* ve třetím odstavci překládá Voříšek idiomaticky jako *vy zklamaná ubožátka* (str. 771 CT), jen užitím adjektiva *zklamaný* místo *oklamáný* došlo k významovému posunu.

Ve čtvrtém odstavci nacházíme explicitaci. Zatímco ve výchozím textu je: *erstarren sie*, Voříšek doplňuje a zároveň dovysvětluje: *zkřehnou zimou* (str. 771 CT).

V šestém odstavci došlo k významové chybě. Voříškových překlad *bylo jí jaksí bolno* (str. 771 CT) totiž plně neodpovídá německému *es wurde ihr fast so weh*. V témže souvětí vynechal Voříšek adjektivum *arm* u spojení *der armen Schwester* (str. 155 VT). K dalším vynechávkám došlo v odstavci šestém. U překladu přímé řeči *Die in unsrem Garten zu Hause sind aber auch viel lustiger und schöner* je vynecháno *zu Hause* a *aber auch*: *Ti, kteří jsou v naší zahradě, jsou mnohem veselejší a krásnější* (str. 771 CT).

V sedmém odstavci přeložil Voříšek spojku *aber* adverbium *tu*, čímž změnil význam věty: *Aber ein Thränentropfen kam ihr in die Augen – Tu slza vstoupila jí do očí* (str. 771 CT). Po tomto sedmém odstavci následuje v originále odstavec, Voříšek toto členění nedodržuje. V následující větě dále vynechává sloveso, věta *Georg schwieg und schüttelte den Kopf* je tedy do češtiny přeložena jako *Řehoř zavrtěl hlavou* (str. 771 CT).

Spojení *zwei dieser Menschenliebenden Vögel* je v osmém odstavci přeloženo jako *dva vrabci* (str. 771 CT). Došlo zde tedy k výpustce a současně k explicitaci. Lexém *das Huhn* překládá Voříšek v témže odstavci jako *slepice* i jako *kuře* (str. 771 CT), ačkoli se má na mysli stále jedna a tatáž drůbež. Navíc je v překladu oproti originálu adverbium *tu*, které má posílit spojitost slohu: *a tu ji pojala taková tesklivost* (str. 771 CT), německy: *und eine solche Wehmuth kam über sie*. Tento postup hodnotíme jako formální vyjadřování syntaktických vztahů. Naopak vynechána je v překladu spojka *denn* v desátém odstavci: *jsou' zde již tři dni* (str. 772 CT), německy: *denn sie sind schon drei Tage hier*.

K významovému posunu došlo v odstavci jedenáctém při překladu spojení *schaute zärtlich hinunter*, neboť Voříšek jej překládá: *dívala se outrpně dolů* (str. 772 CT). Místo adverbia *útrpně* by zde mělo být např. *něžně*. Ve větě *nechala drobty chleba a slzy dolů padati* je oproti originálu navíc slovo *dolů*, což můžeme chápat jako mírný projev explicitace. Navíc je v překladu oproti originálu také adverbium *tak*, které poněkud zesiluje účinek výpovědi: *proč má srdce tak stísněné* (str. 772 CT), německy: *warum ihr Herz bedrängt sei*. Spojení *ging sie hinein* ve dvanáctém odstavci překládá Voříšek jako: *šla do pokoje* (str. 772 CT), čímž zužuje význam originálu.

7.2.8 Oddíl 6

Šestý oddíl zahrnuje závěrečný úsek celé novely (str. 181–186 VT, 779–780 CT), jedná se tedy o úsek, který má v rámci celé novely velmi významné postavení.

Ve druhém odstavci došlo k významovému posunu. Zatímco ve výchozím textu stojí: *Forschet nicht*, v českém překladu je: *Neptejte se* (str. 779 CT). Místo spojení *bei den Schweden* užil Voříšek *u vojáků* (str. 779 CT). Proč se k takovéto změně uchýlil,

není jasné. Porozumění textu však tato změna nebrání, neboť v předchozích odstavcích se o švédských vojácích hovoří.

Ve třetím odstavci došlo k výrazovému zeslabování, neboť Voříšek nezachoval ve svém překladu opakování *o du schöne, du schöne, du unglückliche Waldwiesse*, stylistický prostředek vyjadřující vysokou míru emotivnosti. Jeho překlad zní: *ó, ty krásný, ty nešťastný palouku* (str. 779 CT), ačkoli je možné užít např. variantu *ó, ty krásný, ty překrásný, ty nešťastný palouku*. Spojení *sie verbarg ihr Haupt an Herzen* překládá Voříšek doslovně jako *ukryla hlavu svou na srdci* (str. 779 CT).

V odstavci čtvrtém změnil Voříšek německé *sagte* na *poprosila* (str. 779 CT). Záměrem zde bylo pravděpodobně stylisticky obměnit formulaci ve výchozím textu. Avšak slovesa *sagen* a *poprosit* vykazují rozdílné konotace. V pátém odstavci opakuje Voříšek na rozdíl od originálu substantivum *srdce*: *pro němž srdce jeho tak dlouho toužilo; srdce chtělo mu soustrastí puknouti* (str. 779 CT), v originále: *das sein Herz so lange begehrt hatte; es wollte ihm vor Mitleid zerspringen*, zřejmě za účelem co nejjednoznačnějšího porozumění textu, tuto metodu můžeme tedy vyhodnotit jako formální vyjadřování syntaktických vztahů. Zároveň je zde užita chybná předložka *pro* (má být *po němž toužilo*). Na konci poslední věty tohoto odstavce chybí interpunkční znaménko. K výpustce adverbia došlo při překladu spojení *sah plötzlich auf*, česky: *pohlednouc vzhůru* (str. 779 CT).

Na konci šestého a začátku sedmého odstavce je stylisticky účinné opakování stejného adverbia a verba: *dem Winter getrost entgegensehen* a *allem getrost entgegenstehen*. Voříšek však toto opakování nedodržuje, a dochází tak k výrazovému zeslabování: *bezpečně zimě vstříc hleděti* a *všemu hledět pokojně vstříc* (str. 779 CT). K explicitaci se uchyluje Voříšek při užití vlastního jména místo zájmena: *sagte sie* a české *doložila Klára* (str. 779 CT).

K významovému posunu došlo v odstavci devátém, když přeložil Voříšek substantivum *die Feste* jako *hrad* (str. 779 CT), nikoli *tvrz*. Přirovnání *co rusalka* (str. 780 CT) v odstavci desátém by bylo vhodnější nahradit např. adjektivem *pohádkový*, které taktéž vystihuje konotace německého *elfig*. Dále místo adjektiva *rusovlasý* (str. 780 CT) navrhuje použít např. adjektivum *světlovlasý* či *plavovlasý*, které lépe vystihuje spojení *der blondgelockte Knabe*, neboť adjektivum *rusý* není zcela synonymní s adjektivem *blond*. K významovému posunu došlo při překladu spojení *wenn sie ihn noch lebend träumte*. Voříškův překlad *když si ho představovala jako živého* (str. 780 CT) zaměňuje totiž představy a snění. V odstavci jedenáctém došlo

k výpustce při překladu spojení *einer der grauen Steine in der Burg*, česky: *některý z těch šedých kamenů* (str. 780 CT).

7.2.9 Shrnutí

Co se celého Voříškova překladu týče, je nutno zohlednit dobu jeho vzniku, a tedy i jazyk, kterým je text zachycen. Příkladem starší jazykové normy je pravopis (*vysýlá, dvěře, rosmarinové, myšlénky, údolí Vltavské, Norické alpy, Saský král, velký pátek, ouzkost*) či tvarosloví (*přejděmež, jestiť, kteráž, ležít*). V naší analýze jsme se však rozboru jazykové normy nevěnovali, ačkoli jsme si vědomi toho, že text překladu by mohl poskytnout pozadí pro výzkum vývoje českého jazyka. Stranou byly ponechány také aspekty gramatické (např. shoda podmětu s přísudkem u spojení *denňátka seděly* na str. 771 CT).

V textu se hojně vyskytují Voříškovy novotvary (*stříbropás, vlnostříbro, vzduchomodrý, rouškopruh* na str. 627 CT, *parosloup* na str. 628, *pajaro* na str. 771), slova z dnešního pohledu zastarávající (*povlovně* na str. 626 CT, *strboul, bankál* na str. 627 CT) či archaická (*skalostěna, šůta* na str. 626 CT, *debř, náhradí* na str. 627 CT, *poletí, denňátka* na str. 771).

Překladatel nepostupoval konzistentně při zachovávání či nedodržování interpunkčních znamének. Zatímco na některých místech kopíruje syntaktickou strukturu výchozího textu, na jiných postupuje volně. Dochází zde k vynechávání pomlček a středníků (6. odst., str. 626; 4. odst., str. 703), doplňování středníků, pomlček a dvojteček (2. odst., str. 625; 4. odst., str. 626). Nápadnější je však tendence doplňovat uvozovky, a to u názvů („*Vrchol Tomášův neb Věž Tomášova*“, „*Svatý Tomáš*“ na str. 627, „*Sv. Tomáš*“ na str. 628) a dále u zdůraznění, obrazných pojmenování („*jedno*“, „*je*“ na str. 625 CT, „*oko přírody*“, „*zkamenělá slza*“ na str. 626 CT). Dalším příkladem, kdy Voříšek doplnil uvozovky, je slovo „*smutil*“⁴⁴ na str. 771. Na některých místech došlo k rozdělení jednoho odstavce na dva (např. oddíl 1 odstavec 10 a 11, oddíl 2 odstavec 1 a 2, 26 a 27, 28 a 29) či naopak ke sloučení dvou odstavců v jeden (oddíl 5, odstavec 7). V jednom případě jsou v překladu vynechány zdvojené vykřičníky, které mají signalizovat naléhavost výpovědi (str. 156 VT).

⁴⁴ Německy Trauermantel, česky babočka osiková nebo černopláštník. Jungmannův slovník lexikum smutil neuvádí, Kottův již ano. Jelikož však Kottův slovník vycházel až od 70. let 19. století, lze vysvětlit užití uvozovek v překladu právě faktem, že dané lexikum nebylo ještě „kodifikováno“.

Odhlédneme-li od skutečnosti, že s interpunkcí zachází Voříšek poměrně volně, lze konstatovat, že syntaktické struktury výchozího textu zpravidla velmi důsledně dodržuje. K rozdělení souvětí do více vět samostatných, které nemá oporu ve výchozím textu, se uchýlil pouze v jednom případě, a sice u syntakticky velmi zatíženého souvětí v odstavci čtrnáctém. Rozdělení velmi rozsáhlého souvětí do dvou vět napomohlo lepší srozumitelnosti textu. Nápadné je místy aktuální větné členění, např. ve větě *Ležít' nevýslovně mnoho milostného i zádumčivého v tomto pohledu* (str. 628 CT), v originále: *Es wohnet unsäglich viel Liebes und Wehmüthiges in dem Anblicke* nebo *Minuta za minutou mýjela* (str. 729 CT), německy: *Minute an Minute verging*.

Vyhodnotíme-li překladatelské metody nalezené ve Voříškově překladu (viz Tabulka č. 1), zjistíme, že nejčastěji docházelo k výpustkám. Zpravidla se ale jednalo o vynechání lexikálních jednotek (adverbia, adjektiva), jejichž absencí nebyl narušen smysl originálu ani nebyla ztížena recepce. V žádném případě nedošlo k vynechání větších celků textu. Téměř shodný počet výskytů má v překladu metoda explicitace a výrazového zesilování. Naopak výrazové zeslabování nemělo v překladu tak hojně zastoupení. Nižší výskyt byl zjištěn dále u metody zlogičťování, formálního vyjadřování syntaktických vztahů, doslovnosti, doplnění, konkretizace i verbalizace. Metoda kompenzace a vnitřních vysvětlivek nebyla v překladu zjištěna vůbec.

V překladu bylo nalezeno poměrně velké množství významových chyb a posunů (v tabulce počítáno dohromady). Opět je ale třeba poznamenat, že převážná většina těchto chyb neovlivnila smysl textu. Větší výskyt významových chyb nemusí nutně ukazovat na neznalost cizího jazyka, spíše se zde projevuje absence redakčních oprav. To samé platí i pro jazykové chyby.

Pokud bychom měli zhodnotit Voříškovův překlad z hlediska stylistického, je třeba poznamenat, že překlad zcela zachovává stylistické hodnoty výchozího textu. Pro současného čtenáře může být při recipování Voříškova překladu překážkou skutečnost, že některé výrazy jsou dnes již zastarávající či archaické, popř. je známe v jiném významu. Ověříme-li si však význam těchto lexik např. v Příručním slovníku jazyka českého, zjistíme, že se skutečně jedná o ekvivalenty lexika užitého ve výchozím textu.

Kategorie	Počet výskytů
Výpustka	24
Výrazové zesilování	11
Explicitace	10
Doslovnost	7
Výrazové zeslabování	5
Konkretizace	4
Doplnění	3
Verbalizace	2
Formální vyjadřování syntaktických vztahů	2
Zlogičťování	1
Kompenzace	0
Vnitřní vysvětlivka	0
Významová chyba	31
Jazyková chyba	3

Tabulka č. 1: Přehled překladatelských metod užitých v překladu Romana Václava Voříška.

7.3 Hvozď 1942

Tato část práce se bude věnovat analýze v pořadí druhého českého překladu novely *Der Hochwald*. Před tím, než přistoupíme k analýze vybraných oddílů, opět popíšeme překladatelské postupy užité při překladu názvu celé novely, jednotlivých kapitol a vlastních jmen.

7.3.1 Výchozí text

Výchozím textem, podle něhož Bohuslav Durych překládal, je vydání z roku 1925. Při naší analýze proto budeme vycházet právě ze znění toho vydání.

7.3.2 Překlad názvu novely, kapitol a vlastních jmen

Německý název *Der Hochwald* překládá Durych idiomaticky jako *Hvozď*. Zachová tak informaci o tom, že se jedná o velký, hustý, hluboký a starý les, a zároveň působí velmi poeticky.

Názvy kapitol znějí v originále následovně: *Waldburg, Waldwanderung, Waldhaus, Waldsee, Waldwiese, Waldfels, Waldruine*. Mění se zde pouze základové slovo kompozit, určovací slovo zůstává stále stejné. V českém překladu čteme: *Hrad v lese, Putování v lese, Dům v lese, Jezero v lese, Louka v lese, Skála v lese, Zřícenina v lese*. Durych překládá německá kompozita konzistentně užitím substantiva a přívlastku neshodného.

Ve výchozím textu se vyskytují mj. následující vlastní jména: *Heinrich der Wittinghauser, Clarissa, Johanna, Libussa, Felix, Gregor, Ronald, Susanna, Bruno, Martha*. Rovněž Durych hledá pro tato jména české varianty: *Jindřich z Vítkova, Jana a Klára*. Stejný postup nalezneme i u zbylých jmen: *Libuše, Felix, Řehoř, Ronald, Zuzana, Bruno, Marta*.

Pro toponyma, např.: *Wittinghausen, Blockenstein, Böheim, Bayern, Österreich, Thomaskirche, Thaya, Krumau, Moldau, Friedberg, Jesuiterwald, Kienberg, Teufelsmauer, Thomasgipfel, Thomasturm, St. Thoma, Traunstein, Briel*⁴⁵, *Rosenberg, Goldenkron, Prag, Meissen, Hirschberge* se snaží Durych užívat české protějšky německých názvů – *Vltava, Dyje, Krumlov, Praha, Zlatá Koruna, Rožmberk, Bavorsko, Rakousko, česká země, Míšeň, Frimburk, Sv. Tomáš, Tomášský vrch, Tomášská věž, Svatý Tomáš, Jelení hory (dnes Jelení Vrchy), Čertova Stěna*⁴⁶. U překladu spojení *in die Schatten erst des Jesuiterwaldes, dann des Kienberges* (str. 192 VT) je *Jesuiterwald* přeložen správně jako *Jesuitský les*, avšak místo *Kienebergský les* zde má být název města či hory *Kienberg*. Rakouské vrcholy *Briel* a *Traunstein* jsou ponechány v němčině. Hora *Blockenstein* se v českém překladu vyskytuje jako *Plekenštejn*.

⁴⁵ Viz poznámka pod čarou č. 39.

⁴⁶ Ottův slovník naučný z roku 1898 uvádí právě tuto pravopisnou podobu (Čertova Stěna).

7.3.3 Oddíl 1

První oddíl Durychova překladu začíná na str. 189 VT a 27 CT a končí na str. 195 VT a 35 CT.

Ve druhém odstavci převádí Durych doslovně *vor die Augen ziehen* jako *předvésti před oči* (str. 27 CT). V téže větě změnil Durych jmenné číslo. Spojení *dem geneigten Leser* je přeloženo množným číslem: *laskavým čtenářům* (str. 27 CT). Tuto změnu hodnotíme jako výrazové zeslabování, neboť je snížen estetický účinek užití jednotného čísla.

K významovému posunu došlo v odstavci třetím. Adjektivum *unscheinbar* je zde totiž přeloženo adjektivem *neveliký* (str. 28 CT). Ke změně jmenného čísla se uchýlil Durych i v tomto odstavci. Místo plurálu *die Wasser* užívá neutrální singulár *voda* (str. 28 CT), čímž dochází k výrazovému zeslabování. Před substantivum *stěna* ve větě: *Stěna je výše zmíněná lesní hráz* (str. 28 CT) doporučujeme vložit zájmeno *ta* či *ona*, aby byl text dostatečně kohezní. K výpustce došlo při překladu věty: *und daher unser vorzüglichstes Augenmerk*. V českém překladu chybí adverbium *daher*, jež má funkci kohezní: *a k ní se obrací nejvíce naše pozornost* (str. 29 CT). Substantivum *der Punkt* překládá Durych jako *místo* (str. 29 CT a 31 CT). Tato varianta však oslabuje estetický účinek přeloženého textu.

Spojení *offenes Land* je ve čtvrtém odstavci přeloženo jako *holá země* (str. 29 CT), jedná se zde o významový posun, správně má být např. *otevřená krajina*. Adjektivum *eintönig* ve spojení *Dichte Waldbestände der eintönigen Fichte und Föhre* se vztahuje právě ke smrkům a borovicím, nikoli k lesním porostům, jak uvádí Durych: *Husté jednotvárné lesní porosty smrků a borovic* (str. 29 CT). Adverbium *stundenlang* je přeloženo jako *po hodiny cesty* (str. 29 CT) – Durych zde přidává aspekt putování, jenž v originále obsažen není. Esteticky velmi účinné souvětí *Keine Spur von Menschenhand, jungfräuliches Schweigen* převádí Durych za pomoci verbalizace a doplnění, čím však dochází k výrazovému zeslabování: *Nikde není stopy po díle lidské ruky, jen panenské ticho tu vládne* (str. 29 CT).

Neosobní vazbu s *man* překládá Durych v pátém odstavci pomocí třetí osoby množného čísla: *steht man – staneme* (str. 29 CT). V šestém odstavci došlo k významové chybě a výpustce při překladu spojení *daraus manch einzelner Urstamm den ästelosen Schaft emporstreckt*, česky *trčí z něho jednotlivé kmeny bezvětých pňů* (str. 30 CT), správně má ale být např.: *mnohý jednotlivý pravěký kmen zvedá z něho svůj*

holý peň. Předložka *gegenüber* je přeložena chybně jako *nad*: *gegenüber diesem Waldbande – nad tímto lesním pruhem* (str. 30 CT). Jehličnatý strom *Schwarzföhre* překládá Durych prostým spojením *tmavá borovice* (str. 30 CT), ačkoli se jedná o rostlinný druh *borovice černá*. K významovému posunu došlo chybným užitím interpunkce. Zatímco výchozí text zní: *daher man, über ihn hinschauend, der jenseitigen Wand entlang in gräßlicher Verwirrung*, český překlad přidává čárku za substantivum *stěna*, čímž mění význam výpovědi: *proto člověk vidí, hledí-li přes ně, podél oné strany stěny, hroznou změt'* (str. 30 CT). Substantivum *Seewand* přeložil Durych jako toponymum *Jezerní stěna* (str. 30 CT), zde se však nejedná o vlastní jméno, a proto by mělo být adjektivum *jezerní* psáno s malým počátečním písmenem.

V sedmém odstavci užívá Durych místo vícekrát se opakující spojky *a* interpunkci. Tím však dochází k výrazovému zeslabování: *und der Wald und die grauen Felsen und der Himmel*, česky: *a les, šedé skály a nebe* (str. 30 CT). Při překladu kompozita *Glasspiegl* u spojení *aus einem ungeheueren schwarzen Glasspiegel* došlo k výpustce, v češtině chybí adjektivum *skleněný*: *z nesmírného tmavého zrcadla* (str. 30 CT). Adjektivum *schwarz* je zde navíc nahrazeno méně výrazným adjektivem *tmavý*. Významovou chybu nalézáme u užití substantiva *skvrna* (str. 30 CT) jako ekvivalentu k německému *ein Fleckchen*, správně je např. substantivum *kousek*. Při překladu substantiva *ein Geier* si Durych pomáhá zobecněním *dravý pták* (str. 30 CT).

V osmém odstavci změnil Durych slovesný čas. Zatímco v originále je užito préteritum: *Oft entstieg mir ein und derselbe Gedanke, wenn ich an diesen Gestanden saß*, v češtině čteme: *Když sedím na tomto břehu, často mne napadá jedna a táž myšlenka* (str. 30 CT), jedná se tedy o poměrně výrazný významový posun. Konjunktiv, vyjadřující eventualitu, ve spojení *als sei es ein unheimlich Naturauge* překládá Durych jako: *že je to nevlídné oko přírody* (str. 30–31 CT). V překladu však chybí právě vyjádření oné eventuality.

Spojení *das mannigfachste Wild* překládá Durych v odstavci devátém jako *různá zvěř* (str. 31 CT), ekvivalentní by však bylo adjektivum *nejrůznější*, které by zachovávalo výrazovou hodnotu originálu.

V odstavci desátém nacházíme verbalizaci. Německé *Band der Moldau, wie es sich darstellt von einem Höhenpunkt desselben Waldzuges angesehen* překládá Durych jako: *stuha Vltavy, jak se jeví, hledíme-li na ni s nejvyššího místa téhož lesního pruhu* (str. 31 CT). K výrazovému zesilování došlo při překladu slovesa *netzen*. Durych zde

použil české sloveso *zamřřžovat* (str. 31 CT), to však nese jiné konotace než originál. Adekvátním překladem by bylo užití slovesa např. *smáčet*. V téže větě překladu došlo ještě k vynechání adverbia *neuerdings*.

V jedenáctém odstavci chybí ve spojení: *na nejvyšším pokraji lesního pruhu* (str. 32 CT) adjektivum *breit* (*am obersten Rande eines breiten Waldbandes*). Spojení *ist eine zerfallene Ritterburg, von dem Tale aus wie ein luftblauer Würfel anzusehen* překládá Durych pomocí verbalizace: *rozpadlý rytířský hrad, který, hledíme-li na něj z údolí, je jako vzdušně modrá kostka* (str. 32 CT). České *panské sídlo* (str. 32 CT) neodpovídá německému *Herrenschloß*, jedná se o významový posun. Věta *weshalb es jetzt verzaubert sei* je do češtiny přeložena v minulém čase, bez adverbia *jetzt*: *pročez bylo zakleto* (str. 32 CT). Významový posun je dále přítomen u změny jmenného čísla. Zatímco v originále stojí plurál *grausame Ritter*, Durych jej převádí na singulár *ukrutný rytíř* (str. 32 CT).

Ve třináctém odstavci ve výčtu *mit vielen Platten, Knollen, Blöcken und andern wunderlichen Granitformen* došlo k výpustce jednoho ze substantiv: *množstvím kamenných desek, balvanů a jiných podivných žulových útvarů* (str. 33 CT). Výpustku nalézáme rovněž u spojení *nur seine Mauern*, česky pouze *jen zdi* (str. 33 CT), u spojení *manche einsame Tür*, česky *osamělé dveře* (str. 33 CT). Další výpustku nacházíme u spojení *am Saume im Dunkelblau sein grünes Leben zu beginnen sucht*, česky *na obrubě se pokouší začítí svůj zelený život* (str. 33 CT), dále u spojení *strömend in deine Augen* a *dein staunender und verwirrter Blick* chybí v obou případech zájmeno *dein*, a text tak ztrácí na účinnosti, neboť nemá takovou sílu vtáhnout čtenáře do děje: *vniká do očí a žasnoucí a zmatený zrak* (str. 34 CT). U překladu spojení *Mauern, jedes Mörtels und Anwurfes entkleidet* došlo k nivelizaci, výrazovému zeslabování, neboť v češtině není zachováno vyjádření vysvlékání: *zdi, zbaveny malty a omítky* (str. 33 CT). Za výrazové zeslabování považujeme překlad spojení *in webendem Sonnendufte schwebend*, česky *které se vznášejí v tvořících se parách* (str. 34 CT). V české verzi je užito neutrální *tvořící* místo výrazu, který by vystihl *tkaní* či *spřádání*. K substantivu *pára* doporučujeme připojit adjektivum *sluneční*, aby byl plně zachován význam výrazu *Sonnenduft*. Významový posun nastal u překladu spojení *die schwarzen befremdeten Äuglein*, česky: *černá podivná očka* (str. 33 CT). Místo adjektiva *podivná* zde má být *udivená*. Neidiomatický, doslovný, je překlad spojení *dass eben er die Vollendungslinie um das beginnende Empfinden lege*, česky: *že právě on klade čáru dokončení kolem klíčících pocitů* (str. 33–34 CT).

Ve čtrnáctém odstavci je stylisticky účinné řazení výčtu za pomoci opakování spojky *und*: *die blauen Glocken und die Maßlieben und den Löwenzahn und die andern tausend Kräuter* přeloženo neutrálně, užitím interpunkce, *modré zvonky, sedmikrásky a pampelišky a tisíce jiných květín* (str. 35 CT), a dochází tak k nivelizaci. Významový posun způsobila změna jmenného čísla u substantiva *in die Mauern*, v Durychově překladu: *do zdi* (str. 35 CT).

V odstavci patnáctém došlo k vynechání informace o tom, že kostel byl vybudován blízko sídla. Zatímco výchozí text informaci o vybudování uvádí: *von einem in der Nähe erbauten und nun ebenfalls verfallenden Kirchlein*, překlad zní: *podle blízkého a nyní rovněž rozpadlého kostelíku* (str. 35 CT).

7.3.4 Oddíl 2

Druhý oddíl v Durychově překladu je ohraničen stranami 229–235 VT a 93–103 CT.

V prvním odstavci ve spojení *eine der schönen gelbgestreiften Schwungfedern* došlo k vynechání omezení *eine der*: *krásné, žlutě pruhované pero* (str. 93 CT). Sloveso *doufat* (str. 93 CT) neodpovídá německému *glauben*, jedná se tedy o významový posun. Dravec *der Geier* je v tomto oddílu překládán jako *sup*. Tento pták je ale tradičně považován za symbol smrti a zmaru. V českém překladu tak může velmi výrazně ovlivnit interpretaci celé novely.

Neidiomatický je překlad formulace *dass ihn sie draußen ein Raubtier heißen* ve druhém odstavci. Durych ji překládá doslovně: *že ho lidé venku nazývají dravcem* (str. 703 CT), vhodnější by byla formulace: *že jej lidé dravcem nazývají*. K výpustce adjektiva došlo ve spojení *wartet er bloß auf die verschiedenen Tiere und Vögel*, česky: *pouze čeká na zvířata a ptáky* (str. 94 CT), další výpustku nacházíme u spojení *wie wir alle auch*, v češtině: *jako my* (str. 94 CT). Ve větě *dass sie gerne über solchen Stellen schweben* změnil Durych dvakrát jmenné číslo: *že se rád vznáší nad takovým místem* (str. 94 CT). Sloveso *vzpínat se* (str. 94 CT) neodpovídá německému *stolzieren*, mělo by zde být *vypínat se*.

Ve třetím odstavci vynechal Durych substantivum *pole*. Zatímco v originále stojí: *dass weit von hier ein Haus und ein Feld sei*, v českém textu čteme: *že daleko odtud je dům* (str. 94 CT). Naopak navíc je v překladu spojka *i* a zároveň zde došlo k významovému posunu při překladu jmenného čísla substantiva *die Enkel*

a k vynechání zájmena *ich*: *kde žije můj vnuk a kde žil i můj otec a děd* (str. 94 CT), německy: *wo ich und meine Enkel leben, und wo mein Vater und Großvater gelebt haben*. Dále došlo v tomto odstavci k vynechání celého spojení *da waren nun solche, bei denen eine Sage ging*, česky: *neboť kolovala pověst* (str. 94 CT). Ve spojení *eine verwunschene graue Steinwand* chybí v českém překladu adjektivum *grau*: *zakletá kamenná stěna* (str. 95 CT).

Ve čtvrtém odstavci chybí v překladu adverbium *hinüber*: *Johanna sah hinüber auf die Wand*, česky *Jana pohlédla na stěnu* (str. 95 CT), stejný typ vynechávky nacházíme u téhož adverbia v odstavci sedmém. V odstavci pátém chybí adverbium *einmal*: *dass sich jemand einmal hineingewagt habe*, česky: *zda se odvážil někdo* (str. 95 CT).

Spojení *erzählte mir meine eigne Großmutter* v šestém odstavci překládá Durych jako *vyprávěla mi babička* (str. 95 CT), chybí zde tedy přivlastňovací zájmeno *můj* a adjektivum *vlastní*. Spojení *viel Fluchens und arge Werke trieb*, překládá Durych za pomoci verbalizace: *hodně klel a tropil neplechy* (str. 704 CT). Významový posun nastal při překladu *spojení sein Gut nichts vor sich bringen konnte*. Durych zde zaměňuje hospodářovo spasení se zvelebováním statku: *nemohl pečovati o své spasení* (str. 95 CT). Ve větě *befiel das unschuldige Kind ein Grausen* chybí v překladu adjektivum: *přepadl dítě děs* (str. 96 CT). K významové chybě došlo u překladu přímé řeči *Vater, Vater, sieh die glühenden Kohlen, geh heraus*, v češtině: *Otče, otče, hleď, žhavé uhlí vzplálo* (str. 96 CT).

V osmém odstavci došlo k výpustce a dále k významové chybě. Zatímco v originále stojí: *sanft kreisend und schwimmend oder oft sekundenlang so unbeweglich stehend*, v překladu čteme: *měkce kroužil a občas i po několik vteřin stál nehybně* (str. 96 CT) – chybí zde stylisticky účinné opakování slova podobného významu, čímž dochází k výrazovému zeslabování, a dále bylo užito nesprávné adverbium.

K významovému posunu došlo v odstavci devátém. Spojka *und* je v překladu zaměněna za spojku *aby*, čímž se mění význam souvětí *saßen auf ihm einmal drei Könige und bestimmten*, česky *usedli na ni tři králové, aby určili* (str. 96 CT). Významovou chybu a dále verbalizaci nacházíme u překladu spojení *Forellen, rot um den Mund und gefleckt wie mit glühenden Funken*, česky: *úhoři, rudí kolem tlamy a žíhaní jako by posetí žhavými jiskrami* (str. 97 CT). Zatímco tedy v německém výchozím textu se jedná o pstruhy, v českém překladu jsou chybně uvedeni úhoři. Tato

chyba může čtenáře znejistit, neboť následující popis ryby v překladu neodpovídá faktickým údajům (úhoř nemůže mít červené zbarvení). Doklad výrazového zeslabování v důsledku výpustky nacházíme u překladu spojení *so wurde das Wasser in den Pfannen heißer und heißer und brodelte und sott*, neboť v překladu chybí stylisticky účinné opakování: *voda v pánvích počala klokotati a vřítí* (str. 97 CT). Naopak intenzifikována byla substantiva *eine Welle* a *eine Wolke*, protože v překladu najdeme jejich deminutiva *vlnka* a *mráček* (str. 97 CT). U překladu spojení *murmelnde Stimmen: es sind nicht alle zu Hause* došlo ke dvěma významovým posunům. Český překlad *hrozivé bručení: Nejsou všichni doma* (str. 97 CT) neadekvátně užívá *hrozivé bručení* (jedná se o výrazové zesilování), správně je zde např. *mumlavé hlasy*. Jmenný rod u zájmena *všichni* by měl být změněn na rod ženský, neboť se zde hovoří o rybách.

V odstavci jedenáctém nacházíme apelativum *die Heidenwand* přeloženo jako proprium *Pohanská stěna* (str. 98 CT). Při překladu spojení *mit kindlichem Rieseln und Schwätzen* vynechal Durych jedno ze substantiv: *s dětským bubláním* (str. 98 CT), čímž text stylisticky ochudil.

Ve třináctém odstavci užívá Durych na konci věty vykřičník místo tečky, čímž zvyšuje naléhavost ujištění: *to mi věrte!* (str. 99 CT). U metaforického vyjádření *unablässige Schreinerzeug der Luft und der Sonne* konkretizuje Durych obecné *truhlářské náčiní* na *hoblík*: *vytrvalý hoblík vzduchu a deště* (str. 99 CT). U spojení *nicht etwa einfältig eben und geglättet* vynechal Durych adverbium: *ne tak rovné a uhlazené* (str. 99 CT). Ke změně čísla u substantiva se uchýlil Durych při překladu spojení *das ungeheure Meer*, česky: *nesmírná moře* (str. 99 CT), ke změně slovesného času z přítomného na minulý u překladu sloves *hängt auf, gibt, deckt, schmückt*, česky: *zavěsil, poskytl, prostřel, vyzdobil* (str. 99 CT) a naopak z minulého na přítomný u spojení *wie es mir oft gedäucht hat*, česky: *jak se mi často zdá* (str. 99 CT).

V odstavci šestnáctém nacházíme typ intelektualizace. Zatímco v originálu stojí: *war die Lufterschütterung fast grauenhaft gewesen – und wieder war es nun totenstille und reglos wie vorher*, Durych uvádí: *byl otřes vzduch téměř děsivý; nyní však opět zavládlo ticho mrtvé a nehybné jako dříve* (str. 100 CT). Tuto metodu hodnotíme jako formální vyjadřování syntaktických vztahů.

Spojení *mit verschobenem Gewande*⁴⁷ v odstavci jednadvacátém je přeloženo jako *s rozpjatými křídly* (str. 101 CT), jedná se o významový posun, neboť zde není

⁴⁷ Ve výchozím textu, podle nějž Durych překládal, chybí na rozdíl od ostatních vydání přirovnání *wie ein König*.

zachováno podobenství s oblečením. Spojení *im lieblichen Nachmittagslichte* je chybně přeloženo jako *v líbezném odpoledním vzduchu* (str. 101 CT). U překladu spojení *schaute ihr verlassenes Wohnhaus herüber* chybí adjektivum: *hleděl na ně jejich dům* (str. 101 CT). Generalizaci nacházíme u překladu spojení *an dem Blöckensteiner Vorsprung*, česky: *na skalnatém výběžku*, není zde totiž uveden název konkrétní hory. Výpustka je u spojení *lange weiße Scheine*, česky: *bílá světla* (str. 101 CT).

V odstavci dvaadvacátém je významový posun obsažen u překladu věty *Gregor begann nach und nach die Hand nach dem Ruder zu heben*, neboť *sahat po veslu* je přeloženo jako *Řehoř začal pozvolna pohybovati veslem* (str. 101 CT).

V odstavci pětadvacátém došlo ke dvěma výpustkám. Spojení *in dem Geklippe der Wand* je přeloženo jako *na skalní stěně*, správně má být např. *v útesech stěny*, u překladu spojení *winkten häufig auf eine Stelle* chybí adverbium: *ukazovaly na jedno místo* (str. 101 CT).

V šestadvacátém odstavci došlo u překladu spojení *in grünroten Schimmer floß es* k záměně podmětu. Ve výchozím textu zastupuje zájmeno *es* substantivum *das Licht*, nikoli *der Vogel*, jak uvádí Durych: *v zeleně rudém lesku plul* (str. 101 CT). Vynechána byla v tomto odstavci celá vsuvka *wo das Gewirre des Baumstämme lag* (str. 234 VT). U spojení *da er musste gesehen haben* chybí v překladu vyjádření modality: *zvláště když viděl* (str. 102 CT).

V odstavci dvacátém sedmém překládá Durych substantivum *der Schimmer* jako *pozlátka* (str. 103 CT). Toto řešení sice zachovává konotace třpytu, ale obsahuje navíc symbol povrchnosti.

V posledním odstavci nacházíme konkretizaci. Zatímco v originále stojí: *es regnet viele Tropfen, ehe man Einsicht gewinnt, und Jahre vergehen, ehe man weise wird*, čili výpověď vztahující se na lidstvo obecně, Durych omezuje její platnost jen pro tajemného střelce: *mnoho vody spadne, než ten člověk nabude rozumu, a léta uplynou, než zmoudří* (str. 103 CT).

7.3.5 Oddíl 3

Píseň, která je předmětem analýzy ve třetím oddíle, najdeme na str. 239–240 VT a 110 CT.

Durych ve svém překladu nedodržuje rýmové schéma originálu, avšak ani nevolí vlastní. Celá píseň je tak bez rýmů, přítomen není ani rytmus, a celá píseň proto působí nesoudržně a nedynamicky.

V první sloce přesouvá Durych spojení *sein Lieb* do třetího verše, ve čtvrtém verši je oproti originálu navíc spojení *ji zanechal* (str. 110 CT), což můžeme hodnotit jako explicitaci.

Ve druhé sloce je v prvním verši vynecháno adjektivum *grüner* a ve čtvrtém citoslovce *ei* (str. 240 VT). Spojení *die grauen Felsen* ve třetím verši převedl Durych do singuláru *ta šedá skála* (str. 110 CT), ačkoli výchozí text uvádí plurál.

Ve třetí sloce je ve druhém verši navíc adjektivum *šedý* (str. 110 CT). Ve třetím verši je oproti originálu navíc citoslovce *hle* (str. 110 CT), které však může fungovat jako kompenzace za vynechané citoslovce v předchozí sloce.

7.3.6 Oddíl 4

Tento oddíl začíná v Durychově překladu na str. 132 a končí na str. 134, ve výchozím textu jej najdeme na str. 253–254.

V prvním odstavci změnil Durych jmenné číslo ve větě *reichte er die Hand an die Mädchen*, česky: *podal dívce ruku* (str. 132 CT). Substantivum *Torheit* je přeloženo jako *bláznivý nápad* (str. 132 CT). Toto řešení vykazuje stylisticky nižší hodnotu než prostředek užitý ve výchozím textu. Významový posun nastal při překladu spojení *du tatest dem Walde in seinem Herzen damit wehe*, neboť Durych užívá substantivum *žal*, které se omezuje pouze na psychický stav, zatímco substantivum *bolest* či verbum *zranit* dokáže vyjádřit bolest psychickou (žal) i fyzickou: *lesu bys v srdci způsobil žal* (str. 132 CT). Ke změně jmenného čísla došlo u překladu spojení *durch die Buchenlehnen*, česky: *bukovou strání* (str. 132–133 CT). Do popisu cesty přidává Durych adverbium *pak*, které posiluje slohovou spojitost textu, ačkoli tato změna není nutná: *steige die Felsenleiter wieder hinauf – pak opět vystup po skalním žebříku* (str. 133 CT). Jedná se tedy o formální vyjadřování syntaktických vztahů. U spojení *so gehe einmal* chybí v překladu adverbium *už*: *tak jdi* (str. 133 CT).

Ve druhém odstavci se uchýlil Durych k verbalizaci, ačkoli na tomto místě není nejvhodnější, neboť snižuje dynamičnost výpovědi. Zatímco tedy v němčině čteme *noch ein Händedruck – ein sekundenlang Zögern*, v češtině je to: *ještě stisk ruky – na vteřinu*

zaváhal (str. 133 CT). Zároveň zde nacházíme výrazový posun, správně má být *stisk rukou* (množné číslo).

Ve třetím odstavci došlo k výrazovému zeslabování, a sice u překladu spojení *winzig klein*, které Durych přeložil jako *nepatrný* (133 CT).

Ve čtvrtém odstavci vynechal Durych v překladu věty *der blaue Waldhimmel sah hernieder* adjektivum *lesní* a určení směru, kam ona obloha shlížela (např. *na ně*): *modré nebe shlíželo* (str. 133 CT). Ve výroku *ten člověk musí vás mít velmi rád* (str. 133 CT), německy *der Mann muss Euch sehr lieben*, doporučujeme zaměnit substantivum *člověk* za substantivum *muž*, které plně odpovídá originálu a zachovává mužskou identitu.

V odstavci šestém v překladu spojení *über den sie drei [...] so oft geschritten* chybí číslovka: *po které tak často chodili* (str. 133 CT). K výpustce došlo v překladu spojení *an den Ahornstämmen vorüber und dem Wasserfaden ihrer Quelle*, česky: *kolem [...], kmenů javorů a pramének* (str. 133 CT), chybí zde tedy zmínka o pramenu.

V osmém odstavci, v závěru kapitoly, překládá Durych kompozitum *die Waldwiese* jako *lesní palouk* (str. 134 CT). Protože ale nese celá kapitola název *Louka v lese*, doporučujeme i zde zachovat substantivum *louka*, nikoli *palouk*.

7.3.7 Oddíl 5

Oddíl pátý sahá od str. 136 do str. 140 CT a od str. 256 do str. 258 VT.

V odstavci prvním došlo k vynechání adverbia *recht*: *fühlte recht gut* – česky: *vycítila dobře* (str. 136 CT). Podobně u překladu spojení *nicht ihr früher gegenseitigen Tun* chybí adverbium *früher*: *ne své vzájemné vztahy* (str. 137 CT). Kompozitum *ein Birkenplätzchen* je přeloženo jako *místo porostlé břízami* (str. 137 CT), ačkoli zde bylo možné zachovat výrazovou hodnotu originálu užitím deminutiva. Vynechána byla v textu vsuvka ve větě *Jetzt floß, wie süße Milch, der laue Nachsommer um die weißen Stämme*, v češtině: *Nyní se třáslo kolem bílých kmenů vlahé poletí* (str. 137 CT). U překladu spojení *um die weißen Stämme und um ihre einzelnen goldgelben Blättern* bylo vynecháno zájmeno: *[...] kolem jednotlivých zlatěžlutých listů* (str. 137 CT). Adverbium *sachte* ve spojení *indem sie die Flügel sachte auf- und zulegten* je přeloženo jako *tiše: při čemž tiše zdvihali a spouštěli křídla* (str. 137 CT), správně zde má být ale adverbium vyjadřující pomalost, opatrnost – např. *pomalou*. U spojení *kerá vám byla*

slibována, dokud jste ještě byli housenkami (str. 138 CT) chybí zmínka o srdci, která je ve výchozím textu: *die euch das Herz eures Raupenlebens versprach*. Zároveň zde pozorujeme užití verbalizace. Zatímco ve výchozím textu stojí: *wo sind die Blumen und die Lüfte*, Durych přidává *vánkům* adjektivum: *kde jsou květiny a vlahé vánky* (str. 138 CT).

Ve druhém odstavci došlo k významovému posunu při překladu vsuvky *so erstarren sie, und seht, [...] überdauert dieses zerbrechliche Wesen*. Aby byla zachována stejná funkce této vsuvky jako ve výchozím textu, je třeba ji přeložit jako např. *a hle* či *a podívejme*, nikoli jako to udělal Durych: *pak ztuhnou a uvidíte tyto křehoučké bytosti [...] kde přetrvávají* (str. 138 CT).

V pátém odstavci je v překladu věty *Aber ein Tränentropfen kam ihr in die Augen* změněna spojka: *A slzička jí vstoupila do očí* (str. 139 CT). V odstavci sedmém je poslední věta, která končí ve výchozím textu dvěma vykřičníky, zakončena pouze jedním vykřičníkem, a ztrácí tak na své naléhavosti.

V odstavci devátém došlo při překladu souvětí *Dieser Vogel sucht den Menschen und findet ihn selbst in der Wildnis, um in seinem Hause zu wohnen* ke změně jmenného čísla. Zatímco ve výchozím textu najdeme vyjádření v singuláru, které má ale obecnou platnost, Durych jej posouvá do plurálu: *Tento pták vyhledává lidi a nalezne je i v divočině, aby u nich bydlil* (str. 139 CT).

V odstavci desátém nacházíme významový posun a doplnění u překladu spojení *warum ihr Herz bedrängt sei*, česky: *proč je její srdce tak smutné* (str. 139 CT). Kromě toho, že Durych doplnil adverbium *tak*, zvolil jako ekvivalent k německému *bedrängt* české *smutný*. Vhodnějším ekvivalentem by však bylo např. adjektivum *stísněný*, které plně odpovídá originálu.

V jedenáctém odstavci při překladu věty *Und dennoch ging sie hinein und zog Klarissen heraus* vynechal Durych místo, kam Jana vešla a kam Kláru odvedla: *A přece vešla a přitáhla Kláru* (str. 140 CT).

7.3.8 Oddíl 6

Tento oddíl v Durychově překladu začíná na str. 158 a končí na str. 161. Ve výchozím textu se jedná o str. 269–271.

Ve druhém odstavci překládá Durych švédské jméno *Sture* jako *velitel* (str. 158 CT), stejně jako na str. 157 CT (str. 268 VT). Důvodem pro tento postup bylo zřejmě co nejvíce podpořit srozumitelnost textu. Avšak vzhledem k tomu, že toto jméno zde představuje švédský kolorit a může mít i symbolický význam, by bylo vhodnější ponechat v překladu právě ono vlastní jméno. Tento Durychův postup hodnotíme jako explicitaci.

Ve třetím odstavci došlo k menšímu významovému posunu u překladu slovesa *sagen*. Německé spojení *sagte sie* obměňuje Durych slovesem *opakovala* (str. 158 CT). U emocemi nabitého zvolání *o du schöne, du schöne, du unglückliche Waldwiesse* vynechává Durych stylisticky účinné opakování: *ó, ty krásná, nešťastná lesní louko* (str. 158–159 CT). Zároveň klade na konec věty pouze jeden vykřičník, ačkoli výchozí text uvádí dva. Spojení *sie verbarg ihr Haupt an Johannas Herzen* překládá Durych doslovně jako *skryla hlavu na Janině srdci* (str. 159 CT). Spojení *fast kindisch furchtsam die Worte sagend* překládá Durych jako *téměř bázlivě řkouc* (str. 159 CT), vynechal zde tedy adverbium *kindisch*. Ve zvolání *Johanna, ich liebe dich, jetzt nur dich* je obsaženo dvakrát zájmeno *dich* – podruhé s důrazem na současnost. Durych toho opakování nedodrжуje: *Jano, nyní mám ráda jen tebe* (str. 159 CT), a dochází tak k výrazovému zeslabování.

K významovému posunu došlo ve čtvrtém odstavci při překladu věty *[sie] erhielt nur Kraft durch die noch größere Betrübniß der Schwester*, česky: *uchovávala sílu nad ještě větší zarmutkem své sestry* (str. 159 CT).

V pátém odstavci došlo k několika výpustkám. Spojení *und sah mit den verdunkelten, von Tränen zitternden Augen auf das schöne, vor ihm vergehende Geschöpf* překládá Durych jako *očima zamžnýma slzami hleděl na krásné, provinilé stvoření* (str. 159 CT). V překladu je vynecháno adjektivum *verdunkelt*, spojení *zitternde Augen* má být přeloženo jako např. *od slz rozechvělýma očima* a ono stvoření nemá být *provinilé*, ale např. *zmírající*. U překladu věty *Sachte wollte er hinausgehen, um die Schwestern Zeit zu gönnen* došlo k vynechání adverbia *sachte* a dále zde vznikl významový posun, neboť Durych zaměnil *čas* a *klid*: *Chtěl vyjít, aby sestrám popřál klidu* (str. 159 CT).

V odstavci sedmém je v překladu oproti originálu navíc adverbium *už*: *Nyní čekáme klidně už na všechno* (str. 160 CT), ve výchozím textu: *Wir sehen jetzt allem getrost entgegen*.

Výpustku nacházíme v odstavci osmém. Zatímco ve výchozím textu čteme: *Der Ritter ging stille hinaus*, v překladu chybí adverbium: *Rytíř vyšel* (str. 160 CT).

V odstavci devátém se Durych dopustil významového posunu, a sice u překladu věty *ein Teil kannte weder Ronald noch die Feste*, česky: *jiní se nezajímali ani o Ronalda ani o tvrz* (str. 160 CT). Zatímco tedy originál hovoří o neznalosti, Durych již o nezájmu.

Výpustku nacházíme v odstavci desátém u překladu spojení *so sah sie ihn dann oft*, česky: *často ho vídala* (str. 160 CT), chybí zde tedy adverbium *dann*, které vyjadřuje následnost děje.

7.3.9 Shrnutí

Doba vzniku Durychova překladu je patrná v jazykové normě. Ačkoli zde již nenacházíme četné archaismy jako u překladu Voříškova, jisté doklady starší jazykové normy zde obsaženy jsou: např. genitiv záporový *není vidět ani brány ani vchodu* (str. 95 CT), *nečiní rouhavých divů* (str. 98 CT). Slovní zásoba vyskytující se v textu je do značné míry aktuální i v dnešní době. Archaismus jsme zaznamenali pouze jeden (*poletí*, str. 137 CT), knižní je z dnešního hlediska infinitiv na *-ti* (*dám přinést*, str. 159 CT). V naší analýze se nezabýváme odchylkami od dnešních pravopisných pravidel (např. *s místa* na str. 31 CT, *ssut'* na str. 33 CT).

Co se interpunkce týká, Durych se zpravidla důsledně drží výchozího textu a čárky, pomlčky i středníky zachovává. K vynechání došlo ale např. v oddílu prvním v osmém odstavci (chybějící pomlčka) či v oddílu prvním v desátém odstavci (chybějící interpunkce ve funkci vsuvky), k doplnění došlo naopak např. v oddílu prvním, odstavec osm a devět (přidána čárka), v oddílu druhém, odstavec třetí (přidán středník). Ve dvou případech došlo k vynechání zdvojených vykřičníků, v jednom případě je naopak vykřičník užit navíc. Syntakticky složitější souvětí rozděluje Durych do více vět (např. v oddílu prvním, odstavci třináctém tak činí hned třikrát). Durych dodržuje členění do odstavců podle originálu, ke sloučení dvou odstavců v jeden se uchýlil např. v třináctém odstavci prvního oddílu.

Nápadné je místy aktuální větné členění, např. ve větě *Je mnoho nevýslovně milého a zasmušilého v této podívané* (str. 34 CT), v originále: *Es wohnet unsäglich viel*

Liebes und Wehmütiges in diesem Anblicke nebo *Minuta za minutou mījely* (str. 101 CT), německy: *Minute an Minute verging*.

Podíváme-li se souhrnně na počet výskytů jednotlivých metod, a tedy i kategorií, zarazí nás vysoký počet výskytu výpustek. Durych vynechával v překladu zpravidla adjektiva či adverbia, v několika případech došlo ale i k vynechání vsuvek. V Durychově překladu jsme dále zaznamenali tendenci „normalizovat“ text, výrazově jej zeslabovat (nedodržování stylistických figur, neutralizace citově zabarvených substantiv). Ostatní kategorie našly v Durychově překladu nižší zastoupení, na rozdíl od Voříškova překladu jsme zde však našli jeden doklad kompenzace.

Velmi vysoký počet nacházíme u kategorie významových chyb (společně s významovými posuny). Durych často svévolně měnil jmenná i slovesná čísla, dopustil se menších i větších významových posunů, avšak také několika výrazných chyb, které mohou negativně ovlivnit význam textu. Ačkoli počet významových chyb není ukazatelem zvolené překladatelské metody, může signalizovat absenci či nedostatečnost redakční kontroly překladu.

Kategorie	Počet výskytů
Výpustka	48
Výrazové zeslabování	28
Doslovnost	6
Doplnění	6
Verbalizace	6
Výrazové zesilování	5
Explicitace	2
Konkretizace	2
Formální vyjadřování syntaktických vztahů	2
Kompenzace	1
Zlogičťování	0
Vnitřní vysvětlivka	0
Významová chyba	54
Jazyková chyba	0

Tabulka č. 2: Přehled překladatelských metod užitých v překladu Bohuslava Durycha.

7.4 Hvozd 1968 a 1978

V této části práce budeme analyzovat překlad Anny Siebenscheinové. Primárně bude v centru naší pozornosti překlad, který vyšel roku 1968 v *Nakladatelství Růže*. Zároveň však budeme analyzované oddíly srovnávat také s překladem, který byl publikován v roce 1978. Cílem tohoto srovnání bude zjistit, zda se jedná o identický text či zda v něm byly provedeny výraznější změny.

7.4.1 Výchozí text

Výchozím textem bude pro naši analýzu německé vydání z roku 1946, které sloužilo Siebenscheinové jako předloha pro překlad z roku 1968.

7.4.2 Překlad názvu novely, kapitol a vlastních jmen

Siebenscheinová přebírá Durychův překlad názvu novely *Der Hochwald – Hvozd*.

Názvy kapitol znějí v originále následovně: *Waldburg, Waldwanderung, Waldhaus, Waldsee, Waldwiese, Waldfels, Waldrüine*. Mění se zde pouze základové slovo kompozit, určovací slovo zůstává stále stejné. V českém překladu čteme: *Hrad v lese, Putování lesem, Dům v lese, Jezero v lese, Louka v lese, Skála v lese, Zřícenina v lese*. Siebenscheinová překládá německá kompozita užitím substantiva a přívlastku neshodného.

Ve výchozím textu se vyskytují mj. následující vlastní jména: *Heinrich der Wittinghauser, Clarissa, Johanna, Libussa, Felix, Gregor, Ronald, Susanna, Bruno, Martha*. Siebenscheinová uvádí ve svém textu české varianty jmen, ale na rozdíl od Durycha či Voříška jsou české podoby jmen obou dívek velmi blízké těm originálním, německým: *Jindřich Vítkovec, Johanka a Klarisa*. Stejný postup nalezneme i u zbylých jmen: *Libuše, Felix, Řehoř, Ronald, Zuzana, Bruno, Marta*.

Pro toponyma, např.: *Wittinghausen, Blockenstein, Böhme, Bayern, Österreich, Thomaskirche, Thaya, Krumau, Moldau, Friedberg, Jesuiterwald, Kienberg, Teufelsmauer, Thomasgipfel, Thomasturm, St. Thoma, Traunstein, Der Große Briel*⁴⁸, *Rosenberg, Goldenkron, Prag, Meißen, Hirschberge* užívá Siebenscheinová české

⁴⁸ Viz poznámka pod čarou č. 39.

protějšky, a to v podobě, jak je známe i dnes – Vltava, Dyje, Krumlov, Praha, Zlatá Koruna, Rožmberk, Bavorsko, Rakousko, Čechy, Míšeň, Frymburk, Tomášův vrch, Tomášská věž, Svatý Tomáš, Jelení Vrchy, Čertova stěna, Plechý, Jezuitský les, Louč⁴⁹. Vrchol *Der Große Briel* uvádí Siebenscheinová jako *Velký Briel*, avšak jelikož se nachází název této hory na začátku věty, není jisté, zda je adjektivum *Velký* skutečně součástí názvu. Hora *Traunstein* je ponechána v němčině.

7.4.3 Oddíl 1

První oddíl překladu Anny Siebenscheinové se nachází na str. 35–40 CT (zde vždy vydání z roku 1968) a na str. 33–38 VT. Ve vydání z r. 1978 se jedná o str. 52–57.

Ve druhém odstavci nacházíme jazykovou chybu: *právě o revírech toho místa, [...] událo se to* (str. 35 CT). Tato chyba je ve vydání z roku 1978 opravena. Porovnáním s novějším vydáním jsme dále zjistili, že vztažné zájmeno *jenž* ve větě *snu, jež nebesa uštědřují* (str. 35 CT) bylo změněno na zájmeno *který*, ačkoli jsou správně obě možnosti: *snu, který nebesa uštědřují* (str. 52 ve vydání z r. 1978). V tomto odstavci došlo dále k výrazovému zesilování u překladu spojení *vergleichbar einer abgeschiedenen Meeresbucht*, česky: *jež lze přirovnat k osamělé mořské zátocce odloučené od světa* (str. 35 CT). Siebenscheinová zvolila pro svůj překlad více přívlastků, než obsahuje originál. Přívlastek *odloučený od světa* nese navíc vyšší stylistický příznak než neutrální *abgeschieden*. Dále nelze s jistotou říci, zda se jedná v případě libozvučného uspořádání samohlásky *o* v této větě o záměrný stylistický prostředek, avšak rovněž přispívá k vyšší stylistické hodnotě tohoto řešení. Oproti originálu (*nur zum tausendsten Teile [...] wiederzugeben*) je v překladu navíc adverbium *věrně*: *abychom aspoň z tisíciny věrně vystihli* (str. 35 CT). Jistý typ intelektualizace, přesněji formálního vyjadřování syntaktických vztahů, se nachází u řešení: *a vetkne nám je do duše jako jediné a nejkrásnější vlastnictví pro všechny budoucí čas, a k tomu přidá přírodu* (str. 35 CT), neboť ve výchozím textu není užito verbum *přidat*: *und es als unser Eigenthum für alle Zukunft als einzigstes und schönstes in die Seele prägt, und dazu die Fluren*.

V odstavci třetím se Siebenscheinová uchýlila ke dvěma méně výraznějším formálním vyjadřováním syntaktických vztahů. Volně přiřazené přirovnání *Gruß und*

⁴⁹ Dnes známo jako hora Luč.

Zeichen von draußen ziehendem Gebirgslande najdeme v překladu: *jako pozdrav a známka zvenčí se přibližující horské krajiny* (str. 35 CT), je zde tedy navíc spojka *jako*, která vysvětluje vztah mezi větami. Při překladu věty *bis er endlich nach Ersteigung eines Kammes nicht wieder einen anderen vor sich sieht* opakuje Siebenscheinová znovu podstatné jméno *hřeben*, aby byl význam věty zřejmý: *až konečně, když vystoupí na hřeben, neuvidí už před sebou zase další hřeben* (str. 35 CT). Zároveň zde pozorujeme verbalizaci. Další verbalizaci nalézáme u překladu spojení *und daher unser vorzüglichstes Augenmerk*, česky: *a proto si jí obzvláště povšimneme* (str. 36 CT).

Zatímco při prvním výskytu překládá Siebenscheinová kompozitum *Seebach* jako *potok vytékající z jezera* (str. 36 CT), při druhém výskytu v témže odstavci již volí variantu *jezerní potok*. Tento postup hodnotíme jako explicitaci. K významovému posunu došlo u překladu substantiva *Klötze*. Výraz *klacky* (str. 36 CT) je zde potřeba nahradit takovým výrazem, který zachovává informaci o tom, že se jedná o větší kusy dřeva, tedy např. *kmeny*. K explicitnímu vyjádření syntaktických vztahů došlo při překladu věty *Keine Spur von Menschenhand, jungfräuliches Schweigen*, neboť v cílovém textu je navíc adverbium *všude*, které významově spojuje obě části: *Nikde ani stopa po lidské ruce, všude panenské mlčení* (str. 36 CT). Za příklad kompenzace je možno považovat překlad slovesa *liegen* jako *povalovat se* a naopak *führen* jako *mít* (str. 36 CT). Zatímco tedy spojení *Dále se tu ještě povalují bílé kostry* vykazuje výrazový posun, užitím bezpříznakového slovesa ve spojení následujícím se tato nerovnováha mezi originálem a překladem ruší: *Jezerní potok má hnědou zelezitou barvu*.

Vazbu s *man* v pátém odstavci překládá Siebenscheinová pomocí třetí osoby plurálu: *steht man – octneme se* (str. 36 CT), v odstavci sedmém pak pomocí substantiva *člověk*: *Man kann hier tagelang weilen und sinnern – Člověk zde může prodlévat a přemýšlet celé dny* (str. 37 CT).

V šestém odstavci došlo k vynechání výrazu *einzelnen*: *daraus manch einzelner Urstamm der den ästellosen Schaft emporstreckt*, česky: *nejeden pravěký strom zvedá z něho svůj holý peň* (str. 36 CT). Adjektivum *so klein* je přeloženo jako *tak droboučký* (str. 36 CT), jedná se o výrazové zesilování. Dravec *der Geier* je i zde překládán jako *sup* (str. 37 CT).

V odstavci osmém se nachází ve výchozím textu konjunktiv vyjadřující eventualitu: *als sei es ein unheimlich Naturauge*. Siebenscheinová však tuto eventualitu

nevyjadřuje: *že je to nevlídné oko přírody* (str. 37 CT). Adjektivum *tiefschwarz* je přeloženo pomocí přirovnání: *černé jako havran* (str. 37 CT), čímž dochází k výrazovému zesilování.

Explicitaci nacházíme v odstavci devátém. Zatímco ve výchozím textu čteme: *manche nie besuchte*, v překladu je informace „dořečenější“: *z nichž některými člověk nikdy neprošel* (str. 37 CT).

Při popisu toku Vltavy v odstavci desátém došlo k formálnímu vyjadřování syntaktických vztahů. Zatímco v němčině zní popis následovně: *erst ein Lichtfaden, dann ein flatternd Band und endlich ein breiter Silbergürtel*, v překladu je vždy připojena spojka *jako*: *zprvu jako světelná nitka, potom jako vlající stužka, a nakonec jako široký stříbrný pás* (str. 37 CT). Při překladu spojení *um die Wölbung dunkler Waldesbusen* došlo ke ztrátě – chybí zde vyjádření tělesnosti: *kolem vykroužených lesních zákoutí* (str. 37 CT). V tomto odstavci dále nacházíme dva významové posuny. Ve větě *das wie ein zärtlich Auge aufgeschlagen ist in dem ringsum trauernden Waldesdunkel* je v překladu změněn slovesný čas: *jež se jako něžné oko otvírá v temnotě kolem dokola truchlících lesů* (str. 37 CT). U spojení *Das Tal trägt dem wandernden Wasser* došlo k významovému posunu při překladu adjektiva: *Údolí přináší spěchající lesní vodě* (str. 37 CT). Doklad verbalizace pozorujeme na překladu spojení *nach kurzem Glanze*, česky: *když se krátce zaskvělo* (str. 28 CT).

V odstavci dvanáctém došlo k významovému posunu při překladu spojení *bloß müßig und sanft*. Význam adverbia *sanft* se totiž neshoduje s českým adverbium *tiše*: *jen líně a tiše* (str. 38 CT).

Ve třináctém odstavci jsme zaznamenali několik odlišností mezi překladem vydaným v roce 1968 a 1978. V prvním vydání čteme: *nýbrž na římsách* (str. 38 CT), ve vydání z roku 1978 došlo ke změně spojky: *ale na římsách* (str. 56). Dále se v tomto odstavci liší obě vydání v užití středníků a pomlček. Spojení *auf grünem Weidegrunde* překládá Siebenscheinová netradičně jako *Na zelené šťavnaté trávě* (str. 38 CT), ačkoli lze užít variantu např. *na zelené pastvině*. Spojení *šťavnatá tráva* zde funguje jako synekdochické vyjádření, které má vyšší výrazovou hodnotu než substantivum užitá ve výchozím textu. U překladu spojení *Mauern, jedes Mörtels und Anwurfes entkleidet* došlo k výrazovému zeslabování, neboť v češtině není zachováno vyjádření vysvlékání: *zdi, zbavené posledního zbytku malty a omítky* (str. 33 CT). Navíc je v překladu spojení *die jetzt in keinem Abendrot mehr glänzen* příslovce *nikdy*: *která se teď už nikdy nerozsvítí v záři večerních červánků* (str. 38 CT). U překladu spojení *Keine*

Waffen hängen an den Mauernbögen, keine Juwelen glänzen aus der Schmucknische, kein Tragbalken führt vom Mauerrande sein Dach empor přidává Siebenscheinová vždy příslovce už: *Na klenbách zdiva nevisejí už žádné zbraně, z výklenku zámecké klenotnice se už netřpytí žádné drahokamy, žádný trám už nenadzvedává od okraje zdi svou střechu* (str. 38–39 CT). Naopak vynecháno bylo adjektivum při překladu spojení *die schwarzen, befremdeten Äuglein*, česky: *černá dvojice oček* (str. 38 CT). Výrazové zesilování nacházíme u překladu substantiva *Blume* ve spojení *von mancher dunkeläugigen Blume*, česky: *nejedna temnooká květinka* (str. 39 CT). Verbalizaci pozorujeme u překladu spojení *gegen den Silberblick der Moldau*, česky: *kde stříbřitě probleskuje Vltava* (str. 39 CT).

Ve čtrnáctém odstavci ve výpovědi *dann, wenn alles ist wie in den Tagen des Glückes, blank, wie aus dem Gusse des Goldschmiedes kommend* došlo k opakování syntaktické struktury, ačkoli to originál nevyžadoval: *a pak, až všechno bude jako za dnů štěstí, až bude všechno zářit, jako by to vyšlo právě z rukou zlatníka* (str. 40 CT). Jedná se tedy o formální vyjadřování syntaktických vztahů.

7.4.4 Oddíl 2

Text k oddílu druhému najdeme na str. 76–84 VT a str. 76–82 CT (ve vydání z roku 1978 na str. 94–100).

Vydání z roku 1968 a 1978 se liší v prvním odstavci užitím spojky. Zatímco ve vydání z roku 1968 je spojka *neboť* (str. 76 CT), vydání z roku 1978 ji mění na *nebo* (str. 94). Ve výchozím textu je přitom užita spojka *denn* (str. 76 VT). Rovněž v této kapitole je německé *der Geier* přeloženo jako *sup* (str. 76 CT). Spojení *im Sonnenscheine* překládá Siebenscheinová jako *na slunci* (str. 76 CT), ačkoli zde bylo možné držet se výchozího textu a využít např. spojení *ve slunečním svitu*.

V odstavci druhém došlo k vynechání adverbia *so*: *daran ist er so unschuldig*, česky: *na tom je nevinný* (str. 76 CT). U překladu věty *er wird nicht so bald dieses Wasser verlassen* došlo ke konkretizaci, neboť Siebenscheinová mění vodu na konkrétní místo, na jezero: *neopustí hned tak toto jezero* (str. 76 CT).

Ve třetím odstavci nacházíme výrazové zesilování, neboť výraz *immer kleiner* je přeložen jako *stále menší a menší* (str. 76 CT).

Věta *dass es wirklich wahr sei* v sedmém odstavci je přeložena expresivně jako *že je to svatá pravda* (str. 77 CT), a dochází tak k výrazovému zesilování. Expresivní je rovněž překlad spojení *viel Fluchens und Arge trieb*, česky: *ustavičně klel a vyváděl až hrůza* (str. 77 CT). Naopak k výrazovému zeslabování došlo při překladu stylistického prostředku založeného na opakování: *unter den Karfunkeln wählend und wühlend*, česky: *když se přehraboval v drahokamech* (str. 77 CT). Na konci tohoto odstavce však Siebenscheinová kompenzuje výše zmíněné zeslabování – spojení *hat man nirgends gehört* překládá jako *nikdo nikde neslyšel* (str. 78 CT).

V odstavci devátém došlo ke zlogičťování. Spojení *unbeweglich stehend* je totiž přeloženo jako *visí ve vzduchu* (str. 78 CT).

V desátém odstavci je oproti originálu navíc adverbium *asi* ve větě: *Asi tři hodiny cesty odtud stojí vrch* (str. 78 CT), německy: *Da steht auch ein Berg drei Stunden von hier*. V tomto odstavci můžeme pozorovat bohatou škálu výrazových zeslabování a zesilování. K výrazovému zeslabování došlo u překladu spojení *wurde das Wasser [...] heißer und heißer*, česky: *voda se ohřívala* (str. 78 CT), dále u překladu spojení *lustiger und lustiger*, česky: *stále čilejší a veselejší* (str. 78 CT) a při překladu spojení *der Mond stand recht schön an dem Himmel*, kde byl vynechán výraz *recht*: *měsíc svítil krásně na obloze* (str. 78 CT). Za kompenzaci však můžeme považovat výrazové zesilování u překladu neutrálních substantiv *kein Zweig*, *keine Welle*, *keine Wolke* – česky: *ani lísteček*, *ani vlnka*, *ani jediný mráček* (str. 78 CT). V překladu z roku 1978 jsou rovněž užita deminutiva, pouze u substantiva *die Welle* došlo ke změně a je přeloženo jako *vlna* (str. 96). Za výrazové zesilování lze považovat také překlad slovesa ve spojení *als wäre Wind auf ihm*, česky: *jako by je čeřil vítr* (str. 78 CT), neboť sloveso *čeřit* vykazuje vyšší stylistické hodnoty. K formálnímu vyjadřování syntaktických vztahů došlo při překladu věty *sie warfen alle die Fische ins Wasser*, neboť v češtině je doplněno adverbium *zpět*, které pomáhá udržet soudržnost textu: *naházeli ryby zpět do vody* (str. 78 CT). Ve výchozím textu je tento odstavec členěn na dva, Siebenscheinová tvoří pouze jeden.

V jedenáctém odstavci je spojení *eitel Fabel* přeloženo jako *plané povídačky* (str. 79 CT), což je možno hodnotit jako výrazové zesilování, neboť substantivum *povídačky* je expresivnější než substantivum *die Fabel*.

K výrazovému zesilování došlo v odstavci třináctém. Zatímco v originále je užito dvakrát jedno a totéž sloveso, Siebenscheinová jej v českém textu variuje, a sice jako návaznost na předchozí repliku: „*Und hat es Euch nicht geängstet und grauget?*“

*fragte Johanna. „Geängstet?“ entgegnete der Alte, „geängstet? [...]“ – „A to jste se nebál a neměl jste hrůzu?“ zeptala se Johanka. „Proč bych se bál?“ odpověděl stařec, „proč bych měl hrůzu? [...]“ (str. 79 CT). U překladu věty *Sonst ist kein anderes da* došlo k explicitaci slovesa: *Nic jiného k tomu nepotřebuje* (str. 79 CT). Významově široké substantivum *Schreinerzeug* je přeloženo jako *hoblík*, došlo zde tedy ke konkretizaci: *Schreinerzeug der Luft und der Sonne haben sie gezimmert – přitesával je [...] hoblík ze vzduchu a slunce* (str. 79 CT). Avšak v českém textu vznikla touto konkretizací faktická chyba, neboť hoblíkem nelze tesat.⁵⁰ Pokud bychom tedy chtěli zachovat konkretizaci a ponechat v překladu *hoblík*, je nutné změnit sloveso. Tuto chybu hodnotíme jako chybu jazykovou.*

Výraz *Mitnichten, Kind* je v dvacátém odstavci přeložen expresivně *Chraň pámbůh, dítě* (str. 80 CT).

Spojení *mit verschobenem Gewande und geklebtem Federschmuck*⁵¹ v odstavci jednadvacátém je přeloženo jako *s vyvrácenými křídly a slepeným peřím* (str. 81 CT), jedná se o významový posun, neboť zde není zachováno podobenství s oblečením ani s ozdobou. Generalizaci nacházíme u překladu spojení *an dem Blöckensteiner Vorsprung*, česky: *po výběžku strmě spadající skály* (str. 81 CT), není zde totiž uveden název konkrétní hory.

V odstavci dvacátém šestém je oproti originálu navíc adverbium *už*: *široké stíny se už přesunuly* (str. 81 CT) – *breite Schatten rückten*. Dále je v překladu navíc spojení *jako vždycky*: *hladké a černé jako vždycky* (str. 81 CT), německy: *dieser war glatt und schwarz*. Oba tyto postupy hodnotíme jako zlogičťování textu.

V odstavci devěťadvacátém je oproti originálu navíc částice *jistě*: *jistě víte víc* (str. 82 CT), německy: *Ihr wißt mehr*. Jedná se rovněž o zlogičťování.

V odstavci třicátém se liší znění textu obou vydání. Ve vydání z roku 1968 čteme: *Chtěl si někdy zastrčit slunko za klobouk* (str. 82 CT), ve vydání z roku 1978 stojí: *Chtěl si leckdy zastrčit slunko za klobouk* (str. 100 CT).

⁵⁰ Konzultováno s truhlářským mistrem.

⁵¹ Ve vydání, podle něhož Siebenschneidová překládala, chybí (stejně jako v případě Durychova překladu) přirovnání *wie ein König*.

7.4.5 Oddíl 3

Píseň analyzovaná v tomto oddíle se nachází na str. 88 VT, str. 86–87 CT a ve vydání z roku 1978 na str. 105. Znění písní je v obou českých vydáních identické.

Siebenscheinová volí pro svůj překlad rýmové schéma střídavé, v každé sloce tedy najdeme rýmy dva – vždy se rýmuje první verš se třetím a druhý se čtvrtým. Celá píseň má v tomto překladu spád, potřebnou dynamiku a působí velmi autenticky.

V první sloce mění Siebenschcheinová sloveso: *Es war einmal ein König*, česky: *Král žil tu jeden jednou* (str. 86 CT). Tato změna, stejně tak jako netypický slovosled a přidané adverbium *tu*, je motivována snahou docílit rýmu. Rovněž zde je oběť vraždy zmíněna již ve třetím verši.

Ve druhé sloce je spojení *grüner Jäger* přeloženo jako *švarný lovec* (str. 87 CT). Přímá řeč, která začíná ve druhém verši, je v překladu vynechána. Ve třetím verši došlo k zanedbatelné významové změně. Zatímco ve výchozím textu stojí: *Sieh da die grauen Felsen*, Siebenschcheinová verš upravuje na: *Vidíš té skály konec?* (str. 87 CT), a to opět za účelem dodržení rýmového schématu. V posledním verši v českém překladu není užito citoslovce, avšak stylistický účinek verše nebyl snížen.

K významové změně, opět motivované výstavbou písně, došlo také ve třetí sloce v prvním verši. Zatímco ve výchozím textu čteme: *Und wieder war ein König*, v překladu stojí: *Zas kraj ten krále hostí* (str. 87 CT). Ve třetím verši došlo ke změně slovesného času, díky čemuž vyznívá závěr písně velmi dynamicky a autenticky: *tam leží bílé kosti* (str. 87 CT), v němčině: *Da lagen weiße Gebeine*.

Všechny změny na rovině významu, které byly motivovány stylistickými potřebami písně a nijak nenarušily význam celé písně, nehodnotíme jako významové posuny a nezahrnujeme je tedy do příslušné kategorie.

7.4.6 Oddíl 4

Oddíl čtvrtý sahá od str. 102 do str. 104 VT, od str. 100 do str. 102 CT a od str. 119 do str. 120 ve vydání z roku 1978.

V prvním odstavci došlo ke konkretizaci. Zatímco ve výchozím textu je uvedeno oslovení *Braut*, v českém překladu je ještě připojeno přivlastňovací zájmeno: *nevěsto moje* (str. 100 CT). Tento postup hodnotíme jako zlogičťování.

Verbalizaci nacházíme v odstavci druhém. Nominální vyjadřování *ein Händedruck – ein sekundenlang Zögern* je přeloženo pomocí slovesných vazeb: *stiskl ruce – okamžik zaváhal* (str. 101 CT).

V odstavci třetím užila Siebenscheinová metodu konkretizace. Německé substantivum ve spojení *Die Mädchen sahen* překládá totiž jako *Sestry se dívaly* (str. 101 CT).

Formální vyjadřování syntaktických vztahů pozorujeme u překladu zájmena *Ihr* v pátém odstavci, neboť v překladu není zachováno zájmeno, ale dosazuje se místo něho vlastní jméno – *Klarisa* (str. 101 CT).

V šestém odstavci neodpovídá překlad *I dnes šli* (str. 101 CT) tomu, co je uvedeno ve výchozím textu: *Aber heute ging*. V tomto případě je však chyba právě ve výchozím textu (viz srovnání s jinými vydáními a logická návaznost textu).

7.4.7 Oddíl 5

Oddíl pátý se nachází na str. 105–108 VT, na str. 103–105 CT a ve vydání z roku 1978 na str. 122–124.

Otázka *was denn nun* je v prvním odstavci přeložena jako *co to tedy bylo* (str. 103 CT), Siebenscheinová přidala do svého překladu sloveso, kterým explicitně vyjadřuje syntaktické vztahy v souvětí. U překladu spojení *von so frischem, dunklem Gelb* došlo k vynechání jednoho z adjektiv: *tak svěže žluté* (str. 104 CT). Verbalizaci nacházíme u překladu spojení *die warme Herbstsonne dieses Platzes*, česky: *teplé podzimní sluníčko, které tady hřeje* (str. 104 CT).

Ve druhém odstavci došlo k významovému posunu při překladu vsuvky *so erstarren sie, und seht, [...] überdauert dieses zerbrechliche Wesen*. Aby byla zachována stejná funkce této vsuvky jako ve výchozím textu, je třeba ji přeložit jako např. *a hle* či *a podívejme*. Siebenscheinová přidala do překladu navíc adverbium *často*: *často uvidíte, jak tyto křehké bytosti [...] přecházejí* (str. 104 CT).

Ve čtvrtém odstavci došlo k výpustce. Zatímco ve výchozím textu čteme: *Die in unserm Garten zu Hause*, v překladu je pouze: *Ti v naší zahradě* (str. 105 CT).

Lexém *das Huhn* překládá Siebenscheinová v sedmém odstavci jako *slepice* i jako *kuře* (str. 105 CT), ačkoli se má na mysli stále jedna a tatáž drůbež. U překladu

spojení *mit haftigem Hunger von den Körnern pickend* došlo k výrazovému zesilování, neboť je zde obsažena aliterace: *jak hltavě a hladově zobou zrní* (str. 105 CT).

V osmém odstavci se od sebe liší vydání z roku 1968 a 1978. Spojení *ehe sie ihre weite Reise wieder antreten* odpovídá překlad z r. 1968: *než se zase vydají na svou dalekou cestu* (str. 105 CT). Ve vydání z r. 1978 chybí přivlastňovací zájmeno *svůj*: *než se zase vydají na dalekou cestu* (str. 124).

V odstavci desátém je v překladu oproti originálu navíc zájmeno *takový*, které poněkud zesiluje účinek výpovědi: *proč má takovou tíseň v srdci* (str. 105 CT), německy: *warum ihr Herz bedrängt sei*.

7.4.8 Oddíl 6

Oddíl šestý se nachází na str. 120–122 VT, na str. 117–119 CT a ve vydání z roku 1978 na str. 136–138.

V odstavci prvním došlo k verbalizaci. Německé spojení *nach langer Stille* je přeloženo pomocí slovesné vazby: *když bylo dlouho ticho* (str. 117 CT).

V druhém odstavci se uchýlila Siebenscheinová k explicitaci. Zatímco ve výchozím textu je uvedeno vlastní jméno *Sture*, v překladu nacházíme funkci: *říšský správce* (str. 117 CT). Toto řešení je užito i na str. 116 CT. Jak bylo zmíněno již u překladu Durychova, tuto změnu hodnotíme jako negativní, neboť může ochudit interpretaci celé novely.

V odstavci třetím je oproti originálu navíc adverbium *už*: *ted' už jen tebe* (str. 117 CT), ve výchozím textu čteme: *jetzt nur dich*. Jedná se zde o zlogičťování textu.

Další doklad zlogičťování nacházíme v odstavci pátém. Spojení *auf das schöne vor ihm vergehende Geschöpf* je totiž přeloženo jako *na krásnou bytost, která před ním zmírala žalem* (str. 117 CT) – je zde tedy vysvětleno, co dívku trápilo. Podobně spojení *um den Schwestern Zeit zu gönnen* je přeloženo jako *aby sestrám poskytl čas na uklidnění* (str. 118 CT), ačkoli ve výchozím textu není opora pro bližší popis onoho času.

Zlogičťování nacházíme dále v šestém odstavci. Spojení *dem Winter getrost entgegensehen* je do češtiny přeloženo jako *klidně hledět vstříc nadcházející zimě* (str. 118 CT), doplněna je zde tedy informace, že se jedná o zimu nadcházející.

V osmém odstavci došlo k verbalizaci. Spojení *Alle Zeichen Ronalds* je přeloženo pomocí vedlejší věty jako *Všechny příznaky, o nichž mluvil Ronald* (str. 118 CT). Sloveso *mluvit* je zde oproti originálu navíc, jedná se opět o zlogičťování.

V desátém odstavci pozorujeme zlogičťování a verbalizaci u překladu spojení *und der Hirt zeigte die Kammer derselben*, v češtině: *a pastýř ukazoval komnatu, v níž bydlely* (str. 119 CT).

7.4.9 Shrnutí

Slovní zásoba v překladu Anny Siebenscheinové je stále aktuální i z dnešního pohledu. Nenašli jsme v něm žádné archaismy či výrazy zastarávající. Knižní stylistický příznak má pouze adjektivum *siný* (str. 35 CT).

Siebenscheinová zpravidla důsledně dodržuje užívání interpunkce a členění do odstavců (pouze třináctý odstavec v oddílu prvním a desátý odstavec v oddílu druhém by měly být v souladu s výchozím textem rozděleny na odstavce dva). Ve vydání z roku 1978 je odstavec čtrnáctý spojen s odstavcem patnáctým. K vynechání pomlčky došlo v oddíle prvním, odstavci osmém. Dva vykřičníky, které jsou ve výchozím textu na str. 107, v překladu zachovány nejsou (str. 105 CT).

Pokud to text umožňuje, volí překladatelka jinou syntaktickou strukturu, než má originál, ale vždy v souladu s českým aktuálním větným členěním (např. *Kdykoli jsem vystoupil k pohádkovému jezeru, což jsem dělal často a rád, zmocnil se mě nepřemožitelně pocit nejhlubší osamělosti* na str. 36 CT, *Když jsem sedával na těchto březích, často mě napadala jedna a táž myšlenka* na str. 37 CT).

Siebenscheinová se snaží ve svém překladu obměňovat neutrální, často se opakující výrazy. Místo bezpříznakového slovesa *liegen schwere Wälder* volí stylisticky „uhlazenější“ *se rozkládají těžké lesy* (str. 37 CT), v textu se často opakující sloveso *sagen* variuje jako *Bewohner [...] sagen – obyvatelé [...] vypravují* (str. 38 CT). Podobně je neutrální sloveso *stehen* ve spojení *der Mond stand recht schön an dem Himmel* přeloženo poetičtěji jako *měsíc svítil krásně na obloze* (str. 78 CT), *die Sonne [...] lag schon am Rande* jako *Slunce [...] přiblížilo se již k okraji* (str. 81 CT). Tuto tendenci lze vysledovat v celém textu. Díky těmto citlivým, nenápadným změnám je překlad stylisticky sjednocený, uhlazený.

Co se překladatelských metod týče, nejhojnější zastoupení má v překladu výrazové zesilování a zlogičťování. Nejedná se o změny, které by byly nápadné, které by na sebe poutaly pozornost, avšak v porovnání s výchozím textem jsou patrné. V překladu se dále často vyskytuje verbalizace a formální vyjadřování syntaktických vztahů. Výrazové zeslabování, výpustky či doplnění mají v překladu nižší výskyt. Nalezneme zde také explicitaci a konkretizaci a dva doklady kompenzace. Naopak doslovnost nebyla zjištěna ani v jednom případě. Metoda vnitřních vysvětlivek u Siebenscheinové užita není.

Také v tomto překladu byly nalezeny významové posuny, v žádném případě se však nejednalo o sémantické chyby či posuny závažnějšího významu. V překladu jsme dále zaznamenali dvě jazykové chyby.

Všechny tyto tendence poukazují na snahu zpřístupnit text čtenářům, vytvořit překlad, který zachová obsahové i estetické kvality originálu, ale zároveň je umně zasadí do cílového jazyka. Pozorujeme zde poprvé jistou překladatelskou koncepci, která je doplněna precizním převodem mezi jazyky.

Porovnáním překladů z roku 1968 a 1978 jsme dospěli k závěru, že se jedná o jednu a tutéž verzi překladu, ve vydání z roku 1978 byla pouze opravena jedna jazyková chyba a z nezjištěných důvodů změněny některé výrazy.

Kategorie	Počet výskytů
Výrazové zesilování	13
Zlogičťování	11
Verbalizace	9
Formální vyjadřování syntaktických vztahů	8
Výpustka	5
Doplnění	5
Explicitace	4
Konkretizace	4
Výrazové zeslabování	3
Kompenzace	2
Doslovnost	0
Vnitřní vysvětlivka	0
Významová chyba	9
Jazyková chyba	2

Tabulka č. 3: Přehled překladatelských metod použitých v překladu Anny Siebenscheinové.

7.5 Hvozd 2003

V této části práce budeme analyzovat nejnovější překlad novely *Der Hochwald*, a sice překlad Hanuše Karlacha z roku 2003.

7.5.1 Výchozí text

Jako výchozí text sloužilo Karlachovi vydání, které vyšlo v nakladatelství *Vitalis* v roce 2002, proto budeme i my analyzovat Karlachův překlad s přihlédnutím právě k tomuto vydání německého textu.

7.5.2 Překlad názvu novely, kapitol a vlastních jmen

Rovněž Karlach zachovává již ustálený název novely – *Hvozd*.

Názvy kapitol znějí v originále následovně: *Waldburg*, *Waldwanderung*, *Waldhaus*, *Waldsee*, *Waldwiese*, *Waldfels*, *Waldruine*. Mění se zde pouze základové slovo kompozit, určovací slovo zůstává stále stejné. V českém překladu čteme: *Lesní hrad*, *Lesní putování*, *Lesní dům*, *Lesní jezero*, *Lesní louka*, *Lesní skála*, *Lesní trosky*. Všechna kompozita jsou zde přeložena pomocí přívlastku shodného.

Ve výchozím textu se vyskytují mj. následující vlastní jména: *Heinrich der Wittinghauser*, *Clarissa*, *Johanna*, *Libussa*, *Felix*, *Gregor*, *Ronald*, *Susanna*, *Bruno*, *Martha*. Karlach kombinuje dva postupy při překladu vlastních jmen. Snaží se zachovat německý kolorit a zároveň tam, kde je to možné, užít českou variantu: *Jindřich Wittinghauser*, *Johana*, *Klarisa*, *Gregor*, *Libuše*, *Felix*, *Ronald*, *Zuzana*, *Bruno*, *Marta*.

Pro toponyma, např.: *Wittinghausen*, *Blockenstein*, *Böheim*, *Bayern*, *Österreich*, *Thomaskirche*, *Thaya*, *Krumau*, *Moldau*, *Friedberg*, *Jesuitewald*, *Kienberg*, *Teufelsmauer*, *Thomasgipfel*, *Thomasturm*, *St. Thoma*, *Traunstein*, *Rosenberg*, *Goldenkron*, *Prag*, *Meißen*, *Hirschberge* užívá Karlach české protějšky, a to v podobě, jak je známe i dnes – *Vltava*, *Dyje*, *Krumlov*, *Praha*, *Zlatá Koruna*, *Rožmberk*, *Bavorsko*, *Rakousko*, *Čechy*, *Míšeň*, *Frymburk*, *Vrch svatého Tomáše*, *Svatotomášská věž*, *Svatý Tomáš*, *Jelení Vrchy*, *Čertova stěna*, *Plechý*, *Jezuitský les*, *Loučovice*. Vrchol

*Der große Briel*⁵² uvádí Karlach jako *Briel*. Hora *Traunstein* je rovněž ponechána v němčině.

7.5.3 Oddíl 1

Oddíl první se nachází na str. 9–11 VT a na str. 7–16 CT.

V druhém odstavci došlo k verbalizaci při překladu spojení *Der Ort dieser Waldesschwenkung nun*, česky: *A právě tam, kde les tvoří ohyb* (str. 7 CT). U překladu vět *die Zwei Punkte jener düsterprächtigen Waldesbogen [...], wo die Personen [...] lebten und handelten* nacházíme zlogičťování, neboť Karlach doplňuje do textu adverbium *tam*: *dva body onoho pochmurně krásného oblouku lesa, tam kde žily a konaly osoby* (str. 7 CT). Další doklad zlogičťování nalézáme u překladu spojení *nur zum tausendsten Teile [...] wiederzugeben*, česky: *zprostředkovat mu byť jen z jedné tisíciny* (str. 7 CT) – zde je oproti originálu zdůrazněn adresát. U překladu spojení *wie wir es selbst im Herzen tragen* došlo k vynechání zájmena *selbst*: *tak, jak je máme my v srdci* (str. 7 CT). Spojení *als ewig schwebende Gärten* je přeloženo netypicky: *jako věčné vznášivé zahrady* (str. 8 CT). Tuto snahu ozvláštnit text hodnotíme jako výrazové zesilování. Ozvláštnit text a zachovat aspekt opakování číslovky bylo pravděpodobně záměrem také při překladu spojení *einmal und bewöhnlich vereint*, česky: *jednou a obvykle vjednom* (str. 8 CT). Avšak podle Příručního slovníku jazyka českého má adverbium *vjednom* význam *stále*, tedy jiný význam, než jaký nese německé *vereint*.

Ve třetím odstavci došlo k formálnímu vyjadřování syntaktických vztahů. Zatímco ve výchozím textu čteme volně přiřazené *Gruß und Zeichen von draußen ziehendem Gebirgslande*, v překladu je: *pozdrav to a znamení hornatého kraje* (str. 8 CT). Při překladu spojení *nach Ersteigung eines Kammes nicht wieder einen anderen vor sich sieht* došlo k doslovnosti: *vystoupí až na hřeben a uvidí před sebou ne zase další* (str. 8 CT). U překladu adverbia ve spojení *Sie schneidet einfärbig* došlo k významovému posunu: *Jednotvárně křížuje* (str. 8 CT). Jako ekvivalent ke slovesu *verlassen* ve spojení *die er in Krumau verließ* užil Karlach sloveso *rozžehnat se*, u něhož uvádí Slovník spisovné češtiny knižní stylistický příznak: *s nimiž se rozžehnat v Krumlově* (str. 8 CT). Toto řešení hodnotíme jako výrazové zesilování. Spojení *Der eigentliche Punkt* je přeloženo jako *Vlastním jejím středem* (str. 8 CT). Vhodnější by však bylo překládat substantivum *der Punkt* v této kapitole stále jako *bod*, neboť tvoří

⁵² Viz poznámka pod čarou č. 39.

v textu důležitý prvek opakování. Navíc je v překladu oproti originálu výraz *na plecích*: *keré má na plecích přibližně ve druhé třetině své výšky* (str. 8 CT), ve výchozím textu: *den sie ungefähr im zweiten Drittel ihrer Höhe trägt*.

Ve čtvrtém odstavci došlo k významovému posunu při překladu substantiva *Klötze*. Substantivum *špalky* (str. 9 CT), které uvádí Karlach, s sebou nese aspekt opracovávání dřeva, zatímco německé *Klötze* odpovídá např. *kmenům*.

V pátém odstavci došlo k doplnění spojení *do své náruče*. Zatímco ve výchozím textu čteme prosté sdělení: *Ein dichter Anflug junger Fichten nimmt uns*, v překladu stojí stylisticky vyšší varianta: *nás přijímá do své náruče hustý smrkový porost* (str. 9 CT). Tuto změnu hodnotíme jako výrazové zesilování. Za výrazové zesilování považujeme také užití substantiva *dno* jako ekvivalentu pro substantivum *der Grund* ve spojení *von dem schwarzen Sammet seines Grundes herausgetreten*, česky: *a když člověk vyjde z černého sametu na jeho dně* (str. 9 CT).

K formálnímu vyjadřování syntaktických vztahů došlo v odstavci šestém. Zatímco ve výchozím textu je přirovnání uvedeno volně, bez bližšího určení: *Ein gespanntes Tuch ohne eine einzige Falte, liegt er weich zwischen dem harten Geklippe*, Karlach přidává adverbium *tak*: *Napnuté sukno bez jediného záhybu, tak měkce spočívá mezi drsnými útesy* (str. 9 CT).

Jazykovou chybu nacházíme v odstavci sedmém. Ve spojení *voda nepohnutě spočívá a les a šedé skály a obloha ze svých hloubek hledí* (str. 10 CT) je špatně použité zájmeno, správně má být *voda nepohnutě spočívá a les a šedé skály a obloha z jejich hloubek hledí*, neboť se zde nepřivlastňuje obloze, lesu a skalám, ale vodě: *so ruht das Wasser unbeweglich, und der Wald und die grauen Felsen und der Himmel schauen aus seiner Tiefe heraus*. Substantivum *der Geier* je zde přeloženo jako *káně* (str. 10 CT). Toto řešení považujeme za akceptovatelné, neboť ke káněti se neváže žádná symbolika a do textu se nedostávají nežádoucí konotace.

V odstavci osmém užívá Karlach při překladu kompozita *Naturauge* velké písmeno: *oko Přírody* (str. 10 CT). Tento postup hodnotíme jako výrazové zesilování. Při překladu spojení *drin das Wasser* došlo k explicitaci: *a v oku voda* (str. 10 CT).

V devátém odstavci u překladu vsuvky *liegen schwere Wälder, manche nie besuchte, einsame Talkrümme samt ihren Bächlein* nacházíme jiné řešení než u překladů předchozích: *prostírají se neprostupné lesy, ukrývají v sobě nejedno klikaté osamělé údolí, do něhož dosud nikdo nevešel* (str. 11 CT), což je způsobeno

dvojznačností výchozího textu. Navíc je v textu oproti originálu spojení *ukrývají v sobě*. Tento postup hodnotíme jako explicitaci.

V odstavci desátém nacházíme verbalizaci. Spojení *eine der zwie obbemerken Punkte* je přeloženo pomocí slovesné vazby: *jeden z oněch bodů, o nichž jsme se zmínili výše* (str. 11 CT). K explicitaci došlo ve větě *Lasset uns nun zu dem andern übergehen*, v českém překladu: *Přejděme teď k bodu druhému* (str. 11 CT). Při překladu spojení *wie es sich darstellt* došlo k doplnění: *tak, jak se představuje oku* (str. 11 CT). Doslovnost nacházíme u překladu adjektiva ve spojení *die duftblauen Waldriicken*, česky: *voňavě modrým lesním hřbetům* (str. 11 CT). Vhodnější by bylo užít adverbium *mlhavě*. Výrazy *třpytný* a *lučina* (str. 11 CT), které Karlach užil ve svém překladu, nesou knižní stylistický příznak, proto je hodnotíme jako doklad výrazového zesilování. Při překladu spojení *mit dem schönen Namen* došlo k vynechání adjektiva: *se jménem* (str. 11 CT). Doklad verbalizace pozorujeme na překladu spojení *nach kurzem Glanze*, česky: *když se krátce zalesklo* (str. 11 CT).

V jedenáctém odstavci došlo v překladu k vynechání částice *fast*: *vondem man aus fast so weit*, česky: *z něhož se až tak daleko* (str. 13 CT).

K významovému posunu došlo v odstavci dvanáctém při překladu adverbia *müßig*. Karlach jej překládá jako *dobrodušně* (str. 13 CT), avšak význam tohoto českého adverbia neodpovídá významu užitému ve výchozím textu.

V odstavci třináctém je u překladu spojení *die ausgesäet auf dem Rasen herumliegen* navíc adverbium *všude*: *které jsou rozseté všude kolem na trávníku* (str. 14 CT). Významový posun nastal při překladu spojení *jedes Mörtels und Anwurfes entkleidet*, neboť Karlach zaměnil *nátěr* a *maltu*: *zbavené oděvu omítky a nátěru* (str. 14 CT). Zlogičťování se projevuje při překladu spojení *die schwarzen befremdeten Äuglein eines brütenden Rotkehlchens*, neboť v českém textu je navíc doplněno adverbium: *černá udivená očka červenky sedící tu na vejcích* (str. 14 CT). U překladu spojení *in webendem Sonnendufte schwebend – plovoucích v sálavé sluneční vůni* (str. 14 CT) můžeme pozorovat doslovnost a významový posun. Vhodnější by byl překlad, který by zachoval obraz pavučin či tkaní. Užitá kompozitum lze přeložit idiomaticky jako *sluneční opar*.

K významovému posunu došlo v odstavci čtrnáctém při překladu spojení *und steigen lieblich [...] ab*. Karlach jej totiž překládá jako *a půvabně se zvedají* (str. 15 CT), ačkoli správně zde má být sloveso vyjadřující směr dolů. Další významový posun nalézáme u překladu spojení *gegen den Silberblick*, česky: *vstříc*

stříbrnému zraku (str. 15 CT). Adekvátním překladem by zde bylo např. *vstříc stříbrnému třpytu*. U překladu spojení *manche zarte, schön blaue Rauchsäule* došlo k výpustce adjektiva *zart*: *nejeden sloup krásně modrého kouře* (str. 15 CT). U překladu věty *Es wohnt unsäglich viel Liebes und Wehmüthiges in dem Anblicke* pozorujeme verbalizaci: *Ten pohled má v sobě tolik milého a zasmušilého, že to ani nelze vyslovit* (str. 15 CT).

K významovému posunu došlo v patnáctém odstavci při překladu spojení *ein sturmgerichtetes Dach*, česky: *střechu odolnou vůči zteči* (str. 15 CT), neboť substantivum *zteč* vyjadřuje pouze aspekt boje. Verbalizaci nacházíme u překladu věty *dann, wenn alles ist wie in den Tagen des Glückes, blank, wie aus dem Gusse des Goldschmiedes kommend* došlo k opakování syntaktické struktury, ačkoli to originál nevyžadoval: *a pak, až všechno bude tak jako v oněch šťastných dnech, bude se lesknout, jako kdyby právě vyšlo ze zlatnickovy ruky* (str. 16 CT). Jedná se tedy o formální vyjadřování syntaktických vztahů.

V odstavci šestnáctém u překladu spojení *Wittinghausen hieß vor Zeiten das Schloß* zachovává Karlach německý název a jako vsuvku vkládá název český: *Wittighausen, Vítkův kámen, se před dávnými časy jmenoval tenhle zámek* (str. 16 CT). Motivací pro uvedení německojazyčného i českojazyčného názvu v překladu je zřejmě snaha zachovat v textu příbuznost mezi vlastním jménem *Jindřich Wittinghauser* a názvem sídla. Tento postup je možno hodnotit jako využití metody vnitřní vysvětlivky.

7.5.4 Oddíl 2

Tento oddíl analyzuje str. 92–104 VT a 78–89 CT.

V odstavci prvním pozorujeme výrazové zesilování u překladu substantiva *das Tier*, neboť Karlach volí jako ekvivalent citově zabarvené substantivum *potvůrka* (str. 78 CT). Tento ekvivalent užívá Karlach i dále v překladu. Substantivum *der Geier* je i zde přeloženo jako *káně* (str. 78 CT). Při překladu věty *denn auf seinen Schwingen ruhend* došlo k vynechání spojky *denn*: *hovělo si na těch svých perutích* (str. 78 CT), naopak navíc je v překladu zájmeno ukazovací. K významovému posunu došlo při překladu substantiva *der Schweif* ve spojení *die Gabel des Schweifes*, Karlach zde totiž volí jako ekvivalent české substantivum *oháňka*: *vidlici*

oháňky (str. 78 CT), avšak toto substantivum se užívá ve spojitosti s jinými zvířaty (např. pes, kráva), nikoli s ptáky (viz Příruční slovník jazyka českého). U překladu věty *sie hatten nie dieses mächtigen Tier in solcher Nähe gesehen* pozorujeme v českém textu zlogičťování, neboť Karlach doplňuje adverbium *doposud*: *nikdy doposud neviděly toho mohutného živočicha tak zblízka* (str. 79 CT).

V odstavci druhém volí Karlach částici *arci* (str. 79 CT) jako ekvivalent k německému *freilich*, zřejmě se záměrem archaizovat český překlad.

Ve čtvrtém odstavci došlo k formálnímu vyjadřování syntaktických vztahů při překladu věty *und das sagte ich auch*, česky: *a také jsem vám řekl* (str. 80 CT). Zlogičťování pozorujeme při překladu věty *daß man weder Tor noch Eingan sehen kann*, česky: *že dnes člověk neuvidí ani bránu, natož vchod* (str. 80 CT) – v překladu je oproti originálu navíc adverbium *dnes*.

V odstavci sedmém došlo k významovému posunu při překladu spojení *viel Fluchens und Arge trieb*, Karlach jej překládá jako: *byl to člověk zlořečený a potměšilý* (str. 81 CT), avšak adjektivum *zlořečený* vyjadřuje, že zmiňovaný člověk byl prokletý, zatímco ve výchozím textu stojí, že sám klel. Adjektivum *potměšilý* taktéž plně neodpovídá německému výrazu, neboť *potměšilý* vyjadřuje spíše lstivost a pokrytectví. U překladu spojení *am Karfreitag* pozorujeme formální vyjadřování syntaktických vztahů, neboť aniž by to bylo nutné, Karlach vkládá do svého textu zájmeno osobní: *a ten na Velký pátek* (str. 81 CT). Při překladu věty [...] *heraufgestiegen sei* došlo ke zlogičťování, neboť Karlach doplňuje *do skal*: *vylezl nahoru do skal* (str. 81 CT). Německou větu *Seitdem hat man nirgends gehört, daß einer in den Berg gedrungen* překládá Karlach jako *Od té doby nebylo zaslechnout, že někdo pronikl kdysi do hory* (str. 81 CT) – v překladu tedy chybí adverbium *nirgens* a navíc je zde české *kdysi*.

V odstavci devátém došlo při překladu k vynechání zájmena ukazovacího, a může tak být ztížena recepce textu: *in diesem Dom*, česky: *v dómu* (str. 81 CT).

V odstavci desátém užívá Karlach celkem třikrát výrazy (dvě slovesa a jednu částici), které jsou hodnoceny jako knižní: *zahovořit* (str. 82 CT), *nastojte* (str. 82 CT) a *roznítit* (str. 82 CT). Tuto tendenci archaizovat hodnotíme jako výrazové zesilování. K významovému posunu došlo při překladu spojení *daß drei Männer zu dem See gerieten*, česky: *a tak se jednou ti tři muži ocitli* (str. 82 CT), neboť zájmeno *ti*, které je v překladu navíc, může poukazovat na skutečnost, že u jezera lovili výše zmínění tři králové, nikoli muži z jejich družin. Ukazovací zájmeno přidává Karlach do překladu

také u spojení *a v té bujarosti* (str. 82 CT), ve výchozím textu: *im Mutwill*, v tomto případě však k významovému posunu nedošlo.

Ve dvanáctém odstavci došlo k významovému posunu při překladu slovesa ve větě *Ich nahm mir vor [...] den See [...] aufzusuchen*, česky: *Umínil jsem si, [...] vyjdu si k tomu [...] jezeru* (str. 83 CT). Zatímco tedy ve výchozím textu je sloveso *aufsuchen*, v českém jen *vyjít si*, chybí zde právě ono vyjádření hledání. Při překladu spojení *ihre Fabeln* došlo k doplnění zájmena neurčitého: *nějaké své báje* (str. 83 CT), u spojení *von einem Punkte der Höhen* je v překladu navíc taktéž zájmeno neurčité: *z jednoho bodu těch všech výšin* (str. 83 CT).

V odstavci čtrnáctém nacházíme významový posun u překladu adverbia *dazumal*, které překládá Karlach jako *navíc* (str. 83 CT), a dále u adjektiva ve spojení *keine frevlen Wunder*, v překladu: *žádné odpudivé zázraky* (str. 83 CT). Substantivum *der Alte* překládá Karlach expresivně jako *staroch* (str. 83 CT i dále). Formální vyjadřování syntaktických vztahů pozorujeme u překladu věty *Er wirkt sie mit wenig Wasser und Erde und mit Luft und Sonnenschein*, neboť v českém textu jsou zájmena *er* a *sie* nahrazena substantivy: *Les koná své divy za pomoci trochy vody a země a za pomoci vzduchu a slunečního svitu* (str. 84 CT), podobně se v překladu opakuje výraz *za pomoci*. Ve větě *pracovaly o nich lehké prsty deště* (str. 84 CT) se nachází jazyková chyba. Jazyková chyba se nachází dále ve spojení *přichází a prochází se mezi nimi* (str. 85 CT), neboť zde byla zanedbána dvojí vazba u sloves – jedná se tedy o zeugma. K významovému posunu došlo při překladu spojení *und wie ich öfter hir und dort war*, česky: *a protože jsem v nich často pobýval* (str. 84 CT), správně má být nikoli *v nich*, ale např. *tu i tam*. Explicitaci pozorujeme při překladu spojení *in die Reiche und Wohnung derselben*, neboť v českém textu je explicitně řečeno *do říší a obydlí živočichů a rostlin* (str. 85 CT). Navíc je v překladu oproti originálu spojení *salebně se domnívají: protože ve své zpupnosti se salebně domnívají, že oni jsou jedineční* (str. 85 CT), ve výchozím textu: *weil sie im Hochmute sich die einzigen wähnen*.

Doslovnost nacházíme v odstavci patnáctém při překladu slovesa ve větě *und murmelte von Wald zu Wald*, česky: *a domumlával od hvozdu ke hvozdu* (str. 85 CT).

V odstavci sedmnáctém došlo k verbalizaci při překladu kompozita *die Lufterschütterung*, česky: *jak se povětrí otřásl* (str. 85 CT). Výpustku nacházíme u překladu věty *und wieder war es nun totenstille*, neboť v češtině chybí adverbium *nun*: *a znovu bylo mrtvé ticho* (str. 85 CT).

Verbalizaci pozorujeme v odstavci osmnáctém. Německé *mit zitternder Stimme* je přeloženo slovesně *hlas se jí chvěl* (str. 85 CT).

V odstavci dvacátém je užito expresivní *honemhonem* (str. 85 CT) jako ekvivalent k německému *eilig*. Tento postup hodnotíme jako výrazové zesilování.

V odstavci jednadvacátém je v překladu oslovení navíc adjektivum *milý*: *milé dítě* (str. 86 CT), ve výchozím textu čteme pouze *Kind*. Sloveso *číhat* ve spojení *jestli tu číhá nějaké nebezpečí* (str. 86 CT) má expresivní náboj, stejně jako substantivum *chlap* (str. 86 CT). Tyto změny hodnotíme jako výrazové zesilování, protože ve výchozím textu najdeme neutrální *wenn Gefahr ist* a zájmeno *er*.

V odstavci dvaadvacátém ve větě *Klidně, jako nějaký zavražděný král leželo káně* (str. 86 CT) není zachována vsuvka: *Ruhig, wie ein gemordeter König, [...] lag der Geier*. K významovému posunu došlo při překladu adjektiva ve spojení *mit [...] geklebtem Federschmucke*, česky: *s tou svou ptačí okrasou spečenou* (str. 86 CT). Navíc je v tomto spojení oproti originálu zájmeno přivlastňovací a zájmeno ukazovací.

V odstavci dvacátém sedmém pozorujeme formální vyjadřování syntaktických vztahů při překladu věty *im grünrotem Schimmer floß es [das Licht] um das Gehäge der Fichten*, v češtině je totiž explicitně vyjádřen podmět: *jako zelenorudý třpyt obtékalo světlo smrkovou oboru* (str. 87 CT). Navíc je v překladu oproti originálu zájmeno *ta* ve spojení: *nějaká ta žába* (str. 87 CT), ve výchozím textu čteme: *ein Frosch*. Navíc je v překladu také adverbium *ochable* ve spojení *jak ty dlouhé perutě, z nichž jen crčelo, ochable visí k zemi* (str. 87–88 CT), ve výchozím textu stojí: *wie die langen triefenden Schwingen hinabhangen*. Tuto změnu hodnotíme jako zlogičťování. Výrazové zesilování nacházíme u spojení *čirou náhodou* a *vzít nohy na ramena* (obojí str. 87 CT), neboť jsou tato spojení na rozdíl od těch ve výchozím textu poměrně expresivní (*durch Zufall, die Flucht ergreifen*).

V odstavci dvacátém osmém nacházíme zlogičťování, a sice u překladu věty *Als sie ausgestiegen waren*, česky: *když vyšli na břeh* (str. 88 CT). K výpusťce adverbia došlo při překladu věty *fragte Clarissa geradewegs*, česky: *zeptala se Klarisa* (str. 88 CT).

V odstavci třicátém pozorujeme verbalizaci u překladu věty *obwohl mir seine Anwesenheit unbegreiflich ist*, česky: *i když je mi nepochopitelné, proč je tady* (str. 88 CT). U oslovení *Dringt nicht, Kinder* je v překladu navíc zájmeno přivlastňovací: *Nenaléhejte, děti moje* (str. 89 CT).

7.5.5 Oddíl 3

Píseň, která je analyzována v tomto oddíle, se nachází na str. 112–113 VT a na str. 96 CT.

Rýmové schéma volí Karlach pro svůj překlad stejné, jako najdeme ve výchozím textu. V každé sloce se tedy rýmuje vždy druhý a čtvrtý verš.

V první sloce je oproti originálu navíc adverbium *mrzce* (str. 96 CT), které nese knižní stylistický příznak. Na rozdíl od všech předchozích překladů dodržuje Karlach obsahové členění veršů a oběť vraždy zmiňuje až ve čtvrtém verši: *a mrzce zabil v lese | svou milou, a pryč šel* (str. 96 CT). Ve čtvrtém verši dále Karlach volí místo pomlčky čárku.

Citoslovce *ei*, užitá ve výchozím textu ve čtvrtém verši druhé sloky, nahrazuje Karlach citoslovcem *hop* (str. 96 CT) na konci verše. Místo adverbia *flugs* je v překladu adverbium *hezky*: *Tak skoč z nich hezky, hop* (str. 96 CT) – tuto změnu lze hodnotit jako významový posun, protože v překladu mohlo být užito např. adverbium *honem*, které by v textu písně fungovalo stejně a zachovalo by původní význam.

Ve třetí sloce došlo k vynechání adjektiva *weiß* a adverbia *dabei*: *Tam válely se hnáty, | i korunu uviděl* (str. 96 CT), ve výchozím textu: *Da lagen weiße Gebeine, | Die gold'ne Kron' dabei*. Tyto změny však jako výpustky nehodnotíme, neboť byly motivovány potřebami těchto veršů.

7.5.6 Oddíl 4

Tento oddíl analyzuje texty na str. 138–141 VT a na str. 119–121 CT.

V odstavci prvním je oproti originálu navíc zájmeno přivlastňovací: *Lebe wohl, Clarissa, Braut*, česky: *Žij blaze, Klariso, nevěsto má* (str. 119 CT). Tento postup hodnotíme jako zlogičťování. U překladu spojení *nur in einem ist Torheit, wie sie du öfter hattest* je navíc zájmeno ukazovací, které zlogičťuje text: *jen jedno je pošetilost, taková, jakés míval často* (str. 119 CT). Formální vyjadřování syntaktických vztahů nacházíme u překladu *halte dich von dem Seebache rechts durch die Buchenlehnen*, v českém textu je totiž přidáno sloveso *dát se*: *drž se vpravo od jezerního potoka, dej se bukovými stráněmi* (str. 119 CT).

V odstavci druhém je v překladu oproti originálu navíc adverbium *už*: *a pak už popadl pušku* (str. 120 CT), ve výchozím textu: *dann nahm er die Flinte*.

V odstavci šestém pozorujeme verbalizaci a zároveň zlogičťování při překladu substantiva ve spojení *an den Ruhebänken*, česky: *kolem lavic, na kterých často odpočívali* (str. 120 CT).

7.5.7 Oddíl 5

Oddíl pátý analyzuje text na str. 145–148 VT a na str. 124–127 CT.

V odstavci prvním pozorujeme verbalizaci při překladu spojení *die Liebesweise ihrer Schwester*, česky: *všechno, čím jí sestra prokazovala svou lásku* (str. 124 CT). U překladu spojení *ihr früher gegenseitig Tun und Wandeln* došlo k vynechání výrazu *früher*: *co pro sebe navzájem dělaly a jak pro sebe žily* (str. 124 CT), zároveň se zde projevuje verbalizace. Doslovnost nacházíme u překladu substantiva *ein Heimwehgefühl*, česky: *domovský stesk* (str. 125 CT). K významové chybě došlo při překladu věty *das sie im Sommer seiner Hitze wegen geflohen hatten*. Zatímco ve výchozím textu je řečeno, že danému místu se postavy vyhýbaly kvůli horku, v českém překladu je pravý opak: *kam se v létě utíkávali před vedrem* (str. 125 CT). Tato chyba je poměrně závažného rázu, neboť nabourává logiku následujícího textu – ve stinném místě by nebylo vidět motýly. Sloveso *utíkat se* je hodnoceno jako knižní, došlo zde tedy ještě k výrazovému zesilování. Knižní stylistický příznak mají dále výrazy *věru* a *pídit se* (obojí na str. 125 CT). Vnitřní vysvětlivku nacházíme v překladu u spojení *černopláštníci, jinak však též babočky osikové* (str. 125 CT). K významovému posunu došlo při překladu spojení *nach Art dieser Tiere in derselben spielend*, neboť v českém textu je místo slovesa *hrát si* spojení *slastně si hovět*: *a podle způsobu těchto živočichů si na něm slastně hověli* (str. 125). Další významový posun nacházíme u substantiva *die Lüfte*, které Karlach překládá jako *vůně* (str. 126 CT). Formální vyjadřování syntaktických vztahů nacházíme u překladu věty *denn wo sind die Blumen und die Lüfte und die summende Gesellschaft*, Karlach totiž opakuje adverbium: *protože kde jsou květiny a kde vůně a kde bzučivé společenství* (str. 126 CT). Jako ekvivalenty k substantivům *ein Raupenleben* a *ein Puppenschlaf* volí Karlach doslovné *housenkové žití* a *spánek kukly* (obojí str. 126 CT).

V odstavci druhém došlo k výrazovému zeslabování, neboť obrazně užitě sloveso *sich vermählen* nahrazuje Karlach slovesem *spářit se* (str. 126 CT).

V odstavci čtvrtém je užit knižní adverbium *posléze* (str. 126 CT i jinde).

Knižní stylistický příznak nese také substantivum *krůpěj* v pátém odstavci ve spojení *krůpěj slzy* (str. 127 CT).

Verbalizaci pozorujeme v šestém odstavci při překladu věty [...] *ihr schweres Herz bemerkt*, česky: *všiml si, že jí cosi tíží srdce* (str. 127 CT).

V odstavci osmém nacházíme zlogičťování při překladu spojení *ließ Brosamen und Tränen fallen*, česky: *sypala drobty a lila slzy* (str. 127 CT).

7.5.8 Oddíl 6

Oddíl šestý se věnuje textu na str. 173–176 VT a na str. 148–152 CT.

V odstavci prvním se nachází adverbium *poznovu* (str. 148 CT), které nese knižní stylistický příznak.

V odstavci třetím je užit expresivní sloveso *žvatlat*: *řekla a téměř to žvatlala* (str. 150 CT). Spojení *sie verbarg wieder ihr Haupt an Johannas Herzen* překládá Karlach doslovně jako *Znovu skryla hlavu Johaně na srdci* (str. 150 CT).

V odstavci čtvrtém nacházíme formální vyjadřování syntaktických vztahů na začátku věty *Diese, im Unmaß*, česky: *Johana v té přemíře* (str. 150 CT). Navíc je v překladu oproti originálu částice *ani* u spojení *wußte nicht*, česky: *ani nevěděla* (str. 150 CT).

V pátém odstavci došlo u překladu věty *Dieser aber beugte sein Haupt in Schmerze vorwärts* k výpustce spojky *aber*: *ten v bolesti sklonil hlavu* (str. 150 CT).

Kompozitum *ein Notdach* je v šestém odstavci přeloženo jako *střecha* (str. 151 CT), chybí zde tedy jedna významová část německého kompozita. Dále věta *daß Ihr dem Winter getrost entgegensehen könnt* je přeložena v jednotném čísle: *abyste v klidu mohla čekat na zimu* (str. 151 CT). Tato věta by však měla být uvedena v čísle množném, aby na ni mohla navazovat odpověď: *My teď v klidu čekáme na všechno* (str. 151 CT). Dále je v tomto odstavci užit knižní tvar substantiva *rameno* pro akuzativ: *znovu si uložila tvář na Johanino rámě* (str. 151 CT).

V odstavci osmém je věta *Alle Zeichen Ronalds trogen* přeložena nesprávně jako *Všechna znamení Ronalda oklamala* (str. 151 CT).

V odstavci desátém dochází dvakrát k výrazovému zesilování. Jako ekvivalent k německému *die Kammer* volí Karlach deminutivum *komůrky* (str. 152 CT) a spojení *kein Mensch* překládá jako *nikdo na světě* (str. 152 CT).

Ve dvanáctém odstavci je oproti originálu navíc adverbium *pak*: *wo er nicht mehr ging*, česky: *a kdy pak už nechodil* (str. 150 CT). Tuto změnu hodnotíme jako zlogičťování.

7.5.9 Shrnutí

Pro Karlachův překlad je typická tendence ozvlášťňovat. Spojení *des feinsten Moores* je přeloženo jako *velejemného mechu* (str. 10 CT), *des mannigfachsten Wildes* netradičně jako *nejrozmanitější divoké* (str. 11 CT), u překladu spojení *ein tüchtig Buchentor* je užito adjektivum *podstatný*, které je v tomto svém významu užíváno zřídka: *podstatnou bukovou bránu* (str. 15 CT). Expresivní ráz má dále sloveso *rázovat*, které Karlach ve svém překladu hojně užívá (např. str. 125 CT), podobně jako adverbium *užuž* (např. str. 150 CT).

V jednotlivých oddílech analýzy byla zjištěna archaizující tendence překladu (např. užívání výrazů s knižním stylistickým příznakem). Zde ještě uvádíme výskyt genitivu záporového: *neměl obyvatel* (str. 150 CT).

Karlach zpravidla důsledně zachovává syntaktickou strukturu vět podle originálu. V důsledku toho se v překladu vyskytují věty s netypickým slovosledem, např. *pouze nejeden smrček, který tam vysoko na obrubě stěny v té temné modři snaží se započít svůj zelený život* (str. 14 CT), *Klarisa se zrakem napjatým a se srdcem bušícím zahleděla se myslivci do tváře* (str. 88 CT). V překladu nalezneme také inverzní slovosled: *nemělo rovněž úmysl jiný* (str. 78 CT). Užití pomlček, středníků i dvojteček se shoduje s originálem, pouze v oddíle druhém v odstavci dvacátém sedmém užívá Karlach středník, ačkoli ve výchozím textu najdeme čárku.

Co se překladatelských metod týče, v překladu je nejhojněji zastoupeno výrazové zesilování, a to právě z důvodu častého užívání výrazů archaizujících či expresivních. Karlach také velmi často doplňoval do překladu výrazy, které neměly oporu ve výchozím textu, a často se uchyloval ke zlogičťování textu. Hojný výskyt má v překladu i další z kategorií intelektualizace, a sice formální vyjadřování syntaktických vztahů. Shodný počet výskytů byl zjištěn u metody verbalizace a u výpustek. Poměrně

často se v překladu vyskytoval překlad doslovný. Nízký výskyt byl naopak zaznamenán u metody explicitace, avšak na rozdíl od všech předchozím překladů užil Karlach celkem dvakrát metodu vnitřní vysvětlivky. Mizivý výskyt byl zjištěn u výrazového zeslabování, nulový pak u konkretizace a kompenzace.

V překladu Hanuše Karlacha jsme zaznamenali poměrně vysoký počet významových posunů, v jednom případě se jednalo o závažnější chybu, která by měla být odhalena při redakci překladu. V textu se dále vyskytovaly tři jazykové chyby.

Celkově lze Karlachův překlad charakterizovat jako překlad, který se snaží archaizovat, ozvlášťňovat, nabudit pocit jedinečného. Všechny tyto tendence však mohou znesnadňovat recepci překladu.

Kategorie	Počet výskytů
Výrazové zesilování	28
Doplnění	16
Zlogičťování	13
Formální vyjadřování syntaktických vztahů	12
Verbalizace	11
Výpustka	11
Doslovnost	8
Explicitace	4
Vnitřní vysvětlivka	2
Výrazové zeslabování	1
Konkretizace	0
Kompenzace	0
Významová chyba	26
Jazyková chyba	3

Tabulka č. 4: Přehled překladatelských metod užitých v překladu Hanuše Karlacha.

7.6 Srovnání všech překladů

Na závěr této kapitoly se pokusíme vystihnout základní charakteristické rysy všech zkoumaných překladů.

Voříšek se ve svém překladu snažil co nejvěrněji vystihnout originál. V tomto překladu sice najdeme větší počet významových posunů, v žádném případě však

nedošlo k hrubému narušení smyslu výchozího textu. Voříškovi se podařilo zachovat v překladu estetické hodnoty výchozího textu. Pozorovat zde můžeme tendenci tvořit novotvary a vyhýbat se cizím slovům.

Durychův překlad se vyznačuje tendencí „normalizovat“ text, vyčnívá zde metoda výrazového zeslabování, naopak výrazové zesilování je potlačeno. V tomto překladu došlo k velkému množství výpustek a obsahuje rovněž nezanedbatelný počet významových posunů a chyb.

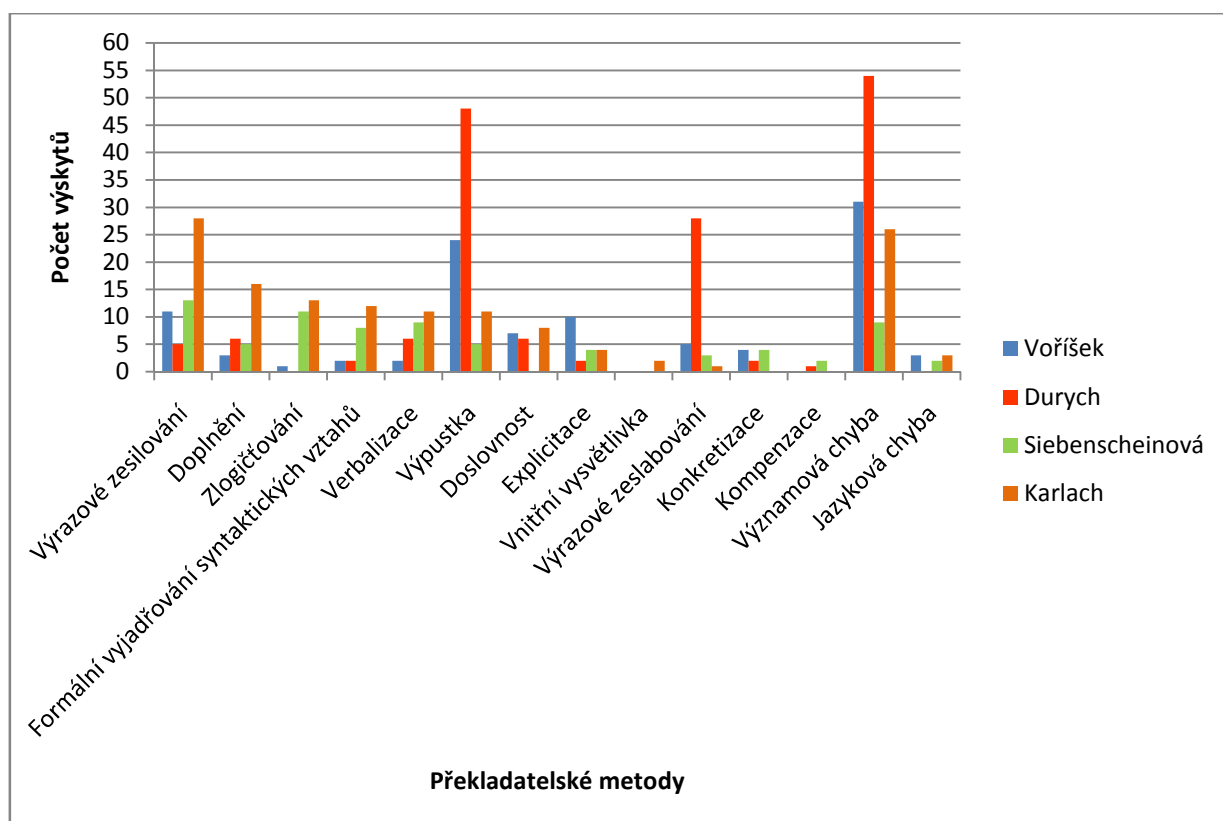
Siebenschteinové se podařilo zachovat všechny hodnoty výchozího textu, její překlad lze navíc charakterizovat jako překlad stylisticky vytríbený a sjednocený. Překladatelské metody, které byly u toho překladu zjištěny, jsou téměř všechny v rovnováze. Vyšší výskyt lze pozorovat jen u výrazového zesilování a zlogičťování. Tento překlad vystihuje rovněž velmi nízký počet významových posunů.

Pro Karlachův překlad je typická snaha archaizovat a stylisticky ozvláštňovat text, proto vyčnívá mezi zjištěnými metodami právě výrazové zesilování. V tomto překladu docházelo velmi často k doplňování i výpustkám a také ke zlogičťování. Poměrně vysoký je rovněž výskyt významových posunů.

Pro ilustraci výskytu všech kategorií u jednotlivých překladů přikládáme souhrnnou tabulku a její grafické znázornění.

Kategorie	Voříšek	Durych	Siebenschteinová	Karlach
Výrazové zesilování	11	5	13	28
Doplnění	3	6	5	16
Zlogičťování	1	0	11	13
Formální vyjadřování syntaktických vztahů	2	2	8	12
Verbalizace	2	6	9	11
Výpustka	24	48	5	11
Doslovnost	7	6	0	8
Explicitace	10	2	4	4
Vnitřní vysvětlivka	0	0	0	2
Výrazové zeslabování	5	28	3	1
Konkretizace	4	2	4	0
Kompenzace	0	1	2	0
Významová chyba	31	54	9	26
Jazyková chyba	3	0	2	3

Tabulka č. 5: Souhrnná tabulka s přehledem překladatelských metod všech překladatelů.



Graf č. 1: Grafické znázornění užitých překladatelských metod.

8 ZÁVĚR

Na závěr této práce porovnáme hypotézy vyslovené k užitým překladatelským metodám s výsledky, ke kterým jsme došli při vlastní translatologické analýze. Uvědomujeme si, že translatologickou analýzou prošlo vždy jen dvacet procent daného překladu a že při celistvém zkoumání by se mohly výsledky do jisté míry pozměnit. Podobně mohou být naše zjištění limitována konkrétními překladatelskými osobnostmi. Zjištěné tendence při užívání překladatelských metod tak nemusí mít vypovídající hodnotu o dobovém vývoji těchto metod, ale spíše o metodách užívaných konkrétním překladatelem bez ohledu na dobový „úzus“. Přesto však věříme, že naše výsledky mohou přispět alespoň částečně k bližšímu poznání vývoje překladatelských metod v jazykovém páru čeština a němčina.

Hypotéza vyslovená pro Voříškův překlad se potvrdila. Jazyková norma užitá v tomto překladu skutečně nemůže vyhovovat normě dnešní. Vlastní jména jsou v překladu počeštěna, vysvětlivka žádná užitá nebyla. Překladatel se držel výchozího textu, kopíroval syntaktickou strukturu, a to s cílem co nejvěrněji převést výchozí text do češtiny. Jedná se tedy o překlad, jehož snahou je reprodukovat text, nikoli dokázat, že český jazyk je schopen konkurovat jazykům jiným. Tendenci „vlasteneckou“ lze spatřovat pouze u tvoření neologismů a vyhýbání se cizím slovům. Aktualizaci ani adaptaci jsme v překladu nenalezli. K vynechávkám v překladu docházelo poměrně často, avšak nejednalo se, podle našeho mínění, o výpustky záměrné, neboť v žádném případě nedošlo k vynechání větších celků či překladatelsky náročných míst.

Naopak hypotéza vyslovená k metodám užitým v překladu Bohuslava Durycha se potvrdila jen z části. Jazyková norma tohoto překladu je z dnešního pohledu skutečně zastaralá, Durych rovněž počešťuje vlastní jména, avšak metody kompenzační zde nejsou obsaženy vůbec. V překladu se naopak uplatňuje velmi výrazné výrazové zeslabování, které vede až k „normalizaci“ textu a ke stylistickému ochuzování. V tomto překladu bylo dále nalezeno velké množství vynechávek a významových posunů či chyb. Z toho lze usuzovat na nedostatečnou redakční práci.

Výsledky zjištěné při translatologické analýze překladu Anny Siebenscheinové se téměř shodují s vyslovenou hypotézou. Předpokládali jsme, že jazyková norma tohoto překladu již nebude vyhovovat normě dnešní, avšak tento předpoklad se nepotvrdil. V souladu s vyslovenou hypotézou nejsou již vlastní jména v tomto překladu počešťována, k vynechávkám došlo jen sporadicky (stejně tak k významovým

posunům). Dále v textu pozorujeme tvůrčí přístup k překladu a snahu nedržet se výchozích syntaktických struktur. Siebenscheinová dodržela významové i estetické kvality výchozího textu a její překlad je stylisticky velmi vytříbený. Pozorujeme zde také metodu kompenzace. Pokud bychom měli uvést převládající tendenci, bylo by to výrazové zesilování (avšak nikoli příliš výrazné) a snaha o intelektualizaci, která se projevovala především ve zlogičťování a formálním vyjadřování syntaktických vztahů. Metoda vnitřní vysvětlivky zde užitá nebyla.

Hypotéza vyslovená pro překlad Karlachův byla nastíněna spíše v obrysech, neboť pro toto období nemáme k dispozici dostačující teoretické zázemí. Jazyková norma užitá v tomto překladu je aktuální, dochází zde však k záměrné archaizaci. Na rozdíl od překladu Anny Siebenscheinové je zde možno pozorovat posun spíše k doslovnosti a ke kopírování syntaktických struktur výchozího textu. Podobně jako u Siebenscheinové dochází i zde k výrazovému zesilování (avšak výraznějším) a k intelektualizaci (zlogičťování a formální vyjadřování syntaktických vztahů). V tomto překladu také nacházíme – jako v jediném – metodu vnitřních vysvětlivek. Podle slov Hanuše Karlach se nejedná o překlad distanční, tedy vědomě se odlišující od překladů předchozích. Karlachem vyslovená koncepce, ve které zastává stanovisko, že v překladu má vyniknout styl autora, nikoli překladatele, v tomto překladu, podle našeho mínění, realizována není, a to právě v důsledku častého užívání výrazů s expresivním nábojem.

Pokud bychom tedy měli postihnout tendence ve vývoji překladatelských metod, je nutné zohledňovat možné přeryvy v tomto vývoji. Tendence od doslovnosti k vystižení celku je patrná na všech překladech, avšak s výjimkou překladu Hanuše Karlacha. Dále lze pozorovat tendenci k výrazovému zesilování, s výjimkou překladu Bohuslava Durycha, podobně tendenci k intelektualizaci – opět s výjimkou Bohuslava Durycha. V souladu s Masnerovou (1995) lze spatřovat směrem k nejnovějšímu překladu kreativní práci s jazykem a využívání různých rovin jazykového systému. Jazyk nespisovný sice v žádném překladu užit nebyl, avšak z toho důvodu, že výchozí text neumožňoval užití tohoto rejstříku.

Naše práce sledovala vývoj překladatelských metod pouze na překladu jednoho díla a pouze u čtyř překladatelů. Pro budoucí výzkum by se nabízelo analyzovat další překlady z pera Romana Václava Voříška, Bohuslava Durycha, Anny Siebenscheinové a Hanuše Karlacha, a to nejen překlady děl Stifterových. Díky tomu by bylo možné popsat metody soustavně užívané těmito překladateli. Dále by bylo přínosné porovnat

výsledky našeho bádání s výsledky zjištěnými translatologickou analýzou jiných překladů z těchto období – tedy z druhé poloviny 19. století, z první poloviny století 20., z druhé poloviny století 20. a z počátku století 21. Díky tomu by bylo možné popsat vývoj překladatelských metod na bohatším a rozmanitějším materiálu a získat tak výsledky, které by bylo možno ve větším rozsahu zobecnit.

9 POUŽITÉ ZDROJE

Primární literatura

KUMIČIČ, Eugen a STIFTER, Adalbert. 1919. *Dítky z přímoří. V srdci pralesa. Dvě povídky o dětech*. Praha: Svítání.

STIFTER, Adalbert. 1841. Der Hochwald. In *Iris. Taschenbuch für das Jahr 1842. Dritter Jahrgang*. Johann Graf Mailáth (eds). Pesth: Gustav Heckenast.

STIFTER, Adalbert. 1844. Der Hochwald. In *Studien. Zweiter Band*. Pesth: Gustav Heckenast.

STIFTER, Adalbert. 1862. Vysoký les. In *Lumír* 12 (27): 625–780. Přel. Roman Voříšek.

STIFTER, Adalbert. 1942. Hvozď. In *Tichý hlas*. Olomouc: Velehrad. Přel. Bohuslav Durych.

STIFTER, Adalbert. 1946. *Erzählungen*. Westheim bei Augsburg: Rost.

STIFTER, Adalbert. 1968. Hvozď. In *Povídky A. Stiftera. 1. díl*. České Budějovice: Nakladatelství Růže. Přel. Anna Siebenscheinová.

STIFTER, Adalbert. 1978. Hvozď. In *Horský křišťál*. Praha: Odeon. Přel. Anna Siebenscheinová.

STIFTER, Adalbert. 1981. *Witiko. Vollständige Ausgabe nach dem Text des Erstdrucks von 1865–67*. München: Winkler Verlag.

STIFTER, Adalbert. 2002. *Der Hochwald*. Prag-Furth im Wald: Vitalis.

STIFTER, Adalbert. 2003. *Hvozď*. Praha: Vitalis. Přel. Hanuš Karlach.

STIFTER, Adalbert. 1925. *Werke: Auswahl in 7 Teilen. Herausgegeben mit Einleitungen und Anmerkungen versehen von Gustav Wilhelm*. Berlin-Leipzig: Bong and Co.

Sekundární literatura literárněhistorická

BAHR, Hermann. 1919. *Adalbert Stifter. Eine Entdeckung*. Zürich: Amalthea-Verlag.

BECHER, Peter. 2005. *Adalbert Stifter. Sehnsucht nach Harmonie. Eine Biografie*. Regensburg: Friedrich Pustet Verlag.

BECHER, Peter. 2007. August Sauer als Gründer der wissenschaftlichen Stifter-Forschung. In *Stifter und Böhmen: Symposion*, M. Tvrđík a W. Wiesmüller (eds). Linz: StifterHaus: 33–38.

DAWIDOWSKI, Christian. 2007. Die Tiersymbolik und der Mutter-Vater-Komplex in Stifters „Hochwald“. In *Zeitschrift für deutsche Philologie*. Berlin: Schmidt 126 (4): 526–546.

Durych Bohuslav. In *Biografický slovník českých zemí. XIV. sešit: Dot–Dvo*. Praha: Libri, 2011: 437–438.

EISENMEIER, Eduard. 1964. *Adalbert Stifter: Bibliographie*. Linz: Oberösterreichischer Landesverlag.

EISENMEIER, Eduard. 1969. Stifter, Adalbert: Hvozď. In *Vierteljahrsschrift – Adalbert-Stifter-Institut des Landes Oberösterreich*. Linz: Adalbert-Stifter-Institut des Landes Oberösterreich 18 (3/4): 151–153.

HOFMAN, Alois. 1984a. Bericht über das Prager Adalbert-Stifter-Archiv. In *Vierteljahrsschrift – Adalbert-Stifter-Institut des Landes Oberösterreich*. Linz: Adalbert-Stifter-Institut des Landes Oberösterreich 33 (3/4): 109–113.

HOFMAN, Alois. 1984b. Die Rezeption des Werkes Adalbert Stifters im tschechoslowakischen Raum. In *Vierteljahrsschrift – Adalbert-Stifter-Institut des Landes Oberösterreich*. Linz: Adalbert-Stifter-Institut des Landes Oberösterreich 33 (3/4): 115–121.

JELÍNEK, Petr. 2002. Pocta básníkovi Šumavy. Kořeny Stifterova šumavského díla a památky spojené s jeho jménem. In *Paměti mého pradědečka*, A. Stifter. Horní Planá: Vydavatelství a nakladatelství Srdce Vltavy: 346–363.

JIRÁT, Vojtěch. 1978. Český a německý biedermeier. In *Portréty a studie*. Praha: Odeon.

MAIDL, Václav. 1996. Stifters Rezeption in den böhmischen Ländern. In *Adalbert Stifter. Dichter und Maler, Denkmalpfleger und Schulmann. Neue zugänge zu seinem Werk*, H. Laufhütte a K. Möseneder (eds). Tübingen: Max Niemeyer Verlag: 527–537.

MATZ, Wolfgang. 2005. *Adalbert Stifter oder Diese fürchterliche Wendung der Dinge*. München: Deutscher Taschenbuch Verlag.

MUNZAR, Jiří. 2007. Zu den Übersetzungen der Werke Adalbert Stifters ins Tschechische. Insbesondere zu den Neuesten. In *Stifter und Böhmen: Symposion*, M. Tvrđík a W. Wiesmüller (eds). Linz: StifterHaus: 69–73.

NOVÁK, Arne a Jan Václav NOVÁK. 1913. *Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny*. 2. přeprac. vyd. Olomouc: Promberger.

- PRŠÍNOVÁ, Tamara. 2005. *Adalbert Stifter v českých překladech*. České Budějovice: Jihočeská vědecká knihovna.
- ROKYTA, Hugo. 1968. *Adalbert Stifter a Čechy*. České Budějovice: Krajská knihovna v Českých Budějovicích.
- SAHÁNEK, Stanislav. 1938. *Literární biedermeier v německém písemnictví*. Bratislava: Filosofická fakulta University Komenského v Bratislavě.
- SAUER, August. 1904a. Zur Einführung. In *Adalbert Stifters Sämtliche Werke. Erster Band: Studien*. Prag: J. V. Calve: 7–30.
- SAUER, August. 1904b. Einleitung des Herausgebers. In *Adalbert Stifters Sämtliche Werke. Erster Band: Studien*. Prag: J. V. Calve: 33–77.
- SCHOENENBORN, Peter. 1992. *Adalbert Stifter. Sein Leben und Werk*. Bern: Francke.
- STROMŠÍK, Jiří. 1978. Stifterovy prózy. In *Horský křišťál*. Praha: Odeon: 681–687.
- TROUBILOVÁ, Ludmila. 2013. *Erzählungen von Adalbert Stifter in älteren und neueren tschechischen Übersetzungen von Durych, Siebenscheinová und Karlach: Auswahl, Vergleich und Charakterisierung*. Magisterská diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita.
- TVRDÍK, Milan. 2007. Adalbert Stifter in den Forschungen der böhmischen und der tschechischen Germanistik bis 1945 im Überblick. In *Stifter und Böhmen: Symposium*, M. Tvrdík a W. Wiesmüller (eds). Linz: StifterHaus: 61–68.
- UHDE, Milan. 2004. Adalbert Stifter. Nachbarschaft, Zusammenhänge, Verfehlungen. In *Grenzüberschreitungen: Adalbert Stifter 2000*. Linz: Adalbert-Stifter-Institut des Landes Oberösterreich: 9–15.
- Voříšek Roman Václav. In *Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. 26. díl. Praha: J. Otto, 1907.

Sekundární literatura translatologická

- ĐURIŠIN, Dionýz. 1968. Otázky porovnávacieho skúmania literatúr a analýza prekladateľskej metódy. In *Československé přednášky pro VI. mezinárodní sjezd slavistů*. Praha: Academia, 389–396.
- HOCHEL, Braňo. 1984. Metodologické problémy výskumu dejín prekladu. In *AUC. Philologica 4-5. Translatologica Pragensia I*. Praha: Univerzita Karlova: 105–111.
- HRALA, Milan. 1988. Zu einigen Fragen der Geschichte der literarischen Übersetzung bei den Tschechen. In *Die literarische Übersetzung – Stand und Perspektiven ihrer Erforschung*, H. Kittel (eds). Erich Schmidt Verlag: Berlin.

- LEVÝ, Jiří. 1996. *České teorie překladu. Díl I.* Praha: Ivo Železný.
- LEVÝ, Jiří. 1998. *Umění překladu.* Praha: Ivo Železný.
- MASNEROVÁ, Eva. 1995. Postřehy z historie překladu umělecké prózy. In *AUC. Philologica 2. Translatologica Pragensia VI.* Praha: Univerzita Karlova: 99–103.
- NORD, Christiane. 1991a. Scopos, Loyalty and Translation Conventions. In *Target 3*, 1: 91–109.
- NORD, Christiane. 1991b. *Textanalyse und Übersetzen: theoretische Grundlagen, Methode und didaktische Anwendung einer übersetzungsrelevanten Textanalyse.* Heidelberg: Julius Groos.
- POPOVIČ, Anton. 1975. *Teória umeleckého prekladu.* Bratislava: Tatran.
- POPOVIČ, Anton. 1974. *Umelecký preklad v ČSSR: výskum, bibliografia.* Martin: Matica slovenská.
- RICHTEROVÁ, Olga. 2010. *Vývoj prekladateľských metod na príkladu Písně o lásce a smrti korneta Kryštofa Rilka.* Magisterská diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova.
- TOURY, Gideon. 1995. *Descriptive Translation Studies and beyond.* Philadelphia: John Benjamins Publishing Comp.
- VESELÝ, Jiří. 2002a. České překlady z německy psané literatury. Překlad mezi dvěma světovými válkami. In *Kapitoly z dějin českého překladu*, M. Hrala (eds). Praha: Karolinum: 162–179.
- VESELÝ, Jiří. 2002b. České překlady z německy psané literatury. Výhled do období po roce 1945. In *Kapitoly z dějin českého překladu*, M. Hrala (eds). Praha: Karolinum: 179–184.
- VILIKOVSKÝ, Ján. 1986. K vývoju prekladateľských metód za uplynulých štyridsať rokov. In *Preklad vcera a dnes.* Bratislava: Slovenský spisovateľ: 55–65.
- VÍZDALOVÁ, Ivana. 1999. Dějiny překladu z německy psaných literatur od 2. poloviny 19. století do roku 1918. In *Tvar*, 10–13, 13. května – 24. června.
- VÍZDALOVÁ, Ivana. 2002a. České překlady z německy psané literatury. Překlad 1850–1890. In *Kapitoly z dějin českého překladu*, M. Hrala (eds). Praha: Karolinum: 136–144.
- VÍZDALOVÁ, Ivana. 2002b. České překlady z německy psané literatury. Překlad 1890–1918. In *Kapitoly z dějin českého překladu*, M. Hrala (eds). Praha: Karolinum: 144–161.

ZADRAŽIL, Ladislav. 1983. Překladatelská metoda jako pojem dějin překladu. In *Historické a internacionální aspekty uměleckého překladu*. Praha: Sdružení českých překladatelů: 19–25.

Internetové zdroje

Anna Siebenscheinová. In *Databáze českého uměleckého překladu* [online]. 2012 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: <http://www.databaze-prekladu.cz/prekladatel/Anna%20Siebenscheinov%C3%A1>

Bývalé Šumavské muzeum. In *Český Krumlov: Světové dědictví UNESCO* [online]. [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: http://www.encyklopedie.ckrumlov.cz/docs/cz/region_histor_sumuz.xml

Česko-německý slovník Fr. Št. Kotta [online]. [cit. 2014-07-14]. Dostupné z: <http://kott.ujc.cas.cz/>

Hanuš Karlach. In *Databáze českého uměleckého překladu* [online]. 2012 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.databaze-prekladu.cz/prekladatel/Hanu%C5%A1%20Karlach>

KOSEKOVÁ, Božena. 2006. Anna Siebenscheinová. In *A2: Kulturní týdeník* [online], č. 13 [cit. 2014-04-08]. DOI: 1803-6635. Dostupné z: <http://www.advojka.cz/archiv/2006/13/anna-siebenscheinova>

Příruční slovník jazyka českého (1935–1957). [online]. [cit. 2014-06-20]. Dostupné z: <http://bara.ujc.cas.cz/psjc/search.php>

RAKUŠAN, Ctirad. Jelen v křesťanské a jiné symbolice. In *Řád svatého Huberta* [online]. [cit. 2014-04-02]. Dostupné z: http://www.radsvatehohuberta.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=119:mytologie-jelen&catid=81:zver-mytologie&Itemid=160

Slownijk česko-německý Josefa Jungmanna [online]. [cit. 2014-06-20]. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/MShowMonograph.do?id=25714>

10 PŘÍLOHY

Část A

Příloha č. 1: Chronologický soupis českých překladů děl A. Stiftera.

Rok	Název překladu	Název originálu	Překladatel	Nakl./Periodikum	Poznámky
1862	Vysoký les	Der Hochwald	Roman Václav Voříšek	Lumír 12, č. 27–33	
1906	Křišťál	Der Bergkristall	Jan Satranský	Praha: Laichter	
1912	Tři strůjcové svého štěstí	Die drei Schmiede ihres Schicksals	Jaroslava Votrubová	Praha: Alois Hynek	edice Hynkova knihovna zábavy a poučení. Ročník I.
1913	Každý je svého štěstí strůjce	Die drei Schmiede ihres Schicksals	Václav Hochmuth	Praha: Jos. R. Vilímek	1000 nejkrásnějších novell 1000 světových spisovatelů
1918	Žula	Granit	Viktor Schwing	Hradec Králové: Bohdan Melichar	
1919	V srdci pralesa	Granit	neuveden	Praha: Svítání	
1926	Vítek	Witiko	Milena Illová	Praha: Ústřední dělnické knihkupectví a nakladatelství	
1927	Zatmění slunce 8. července 1842	Die Sonnenfinsternis am 8. Juli 1842	František Pastor	Stará Říše na Moravě	Archy, sv. 6
1929	Hrad bláznů	Die Narrenburg	Františka Stolzová	Praha: Král	
1935	Lesní poutník	Der Waldgänger	Bohuslav Reynek	Brno: Jan V. Pojer	
1939	Starý mládenec	Der Hagestolz	Bohuslav Durych	Velehrad: Dobrá kniha	

1940	Obrázky - Procházka katakombami	Ein Gang durch die Katakomben	Bohuslav Durych	Chlumec nad Cidlinou: Jiří Oliva	
1940	Vesnička na suchopáru	Das Heidedorf	František Pastor	Stará Říše na Moravě: Marta Florianová	Dobré dílo, sv. 138
1942	Tichý hlas - Hvozď - Hrad bláznů - Brigita - Popsaná jedlička - Horský křišťál	výbor - Der Hochwald - Die Narrenburg - Brigitta - Der beschriebene Tännling - Der Bergkristall	Bohuslav Durych	Olomouc: Velehrad	
1943	Polní květiny	Feldblumen	Zdeněk Řezníček	Brno: Jan V. Pojer	
1944	Cornelie	Der Kondor	Antonín Pašek	Kladno: Nakladatelství mladých	
1953	Vítek	Witiko	Jitka Fučíková	Praha: Vyšehrad	
1959	Z kroniky našeho rodu	Die Mappe meines Urgroßvaters	Ladislav Heger	Praha: SNKLHU	
1968	Pozdní léto	Der Nachsommer	Jitka Fučíková	Praha: Odeon	
1968	Hvozď - Hvozď - Horní Planá - Popsaná jedlička - Ledovec	Der Hochwald - Der Hochwald - Das Heidedorf - Der beschriebene Tännling - Der Bergkristall	Anna Siebenschneinová	České Budějovice: Nakl. Růže	Povídky A. Stiftera. 1. díl
1970	Brigita - Brigita - Abdiáš - Hrad bláznů	Brigitta - Brigitta - Abdias - Die Narrenburg	Anna Siebenschneinová	České Budějovice: Nakl. Růže	Povídky A. Stiftera. 2. díl
1972	Potomci - Potomci - Starý mládenec - Lesní pěšina	Nachkommens- chaften - Nachkommen- schaften - Der Hagestolz - Der Waldsteig	Anna Siebenschneinová	České Budějovice: Nakl. Růže	Povídky A. Stiftera. 3. díl

1978	Horský křišťál - Kondor - Vesnička na pláni - Hvozd - Abdiáš - Brigita - Tři strůjci svého štěstí - Starý mládenec - Lesní pěšina - Horský křišťál - Lesní poutník - Žula - Potomci - Sentzovský polibek	výbor - Der Kondor - Das Heidedorf - Der Hochwald - Abdias - Brigitta - Die drei Schmiede ihres Schicksals - Der Hagestolz - Der Waldsteig - Der Bergkristall - Der Waldgänger - Granit - Nachkommen-schaften - Kuss von Sentze	Anna Siebenscheinová	Praha: Odeon	
2002	Paměti mého pradědečka	Die Mappe meines Urgroßvaters	Ladislav Heger	Horní Planá: Srdce Vltavy	dvojjazyčné vydání, Hegerův překlad z r. 1959 upravil Jan Mareš
2003	Hvozd	Der Hochwald	Hanuš Karlach	Praha: Vitalis	
2004	Kondor, Ves na pláňce	Der Kondor, Das Heidedorf	Hanuš Karlach	Praha: Vitalis	
2004	Lesní poutník	Der Waldgänger	Hanuš Karlach	Praha: Vitalis	
2004	Vítek	Witiko	neuveden	Brno: MoBa	zkrácený překlad Jitky Fučíkové
2004	Žula, Smolaři	Granit, Die Pechbrenner	Hanuš Karlach	Praha: Vitalis	
2005	Pohádky, pověsti a legendy	Märchen, Sagen und Legenden	Hanuš Karlach	Praha: Vitalis	
2005	Horský křišťál	Der Bergkristall	Hanuš Karlach	Praha: Vitalis	
2005	Pozdní léto	Der Nachsommer	Hanuš Karlach	Praha: Vitalis	

Příloha č. 2: Grafické znázornění českých překladů a originálů, podle kterých byly překlady provedeny. Pole se šedivým pozadím značí nejasnosti před provedením translatologické analýzy.

Překlad	Rok vydání překladu	Překladatel	Nakladatelství příslušného originálu	Rok vydání příslušného originálu
Vysoký les	1862	Roman Václav Voříšek	Heckenast (almanachové vydání)	1841
			Heckenast (knižní vydání)	1844
Hvozd	1942	Bohuslav Durych	Bong and Co.	1925
Hvozd	1968	Anna Siebenscheinová	Rost	1946
	1978		Insel	1959
Hvozd	2003	Hanuš Karlach	Vitalis	2002

Část B

Pro ilustraci přikládáme ukázky překladů (vždy Oddíl 1) a příslušných výchozích textů. Texty jsou řazeny chronologicky podle data vydání. Pořadí textů:

STIFTER, Adalbert. 1844. Der Hochwald. In *Studien. Zweiter Band*. Pesth: Gustav Heckenast.

STIFTER, Adalbert. 1862. Vysoký les. In *Lumír* 12 (27): 625–780. Přel. Roman Voříšek.

STIFTER, Adalbert. 1925. *Werke: Auswahl in 7 Teilen. Herausgegeben mit Einleitungen und Anmerkungen versehen von Gustav Wilhelm*. Berlin-Leipzig: Bong and Co.

STIFTER, Adalbert. 1942. Hvozď. In *Tichý hlas*. Olomouc: Velehrad. Přel. Bohuslav Durych.

STIFTER, Adalbert. 1946. *Erzählungen*. Westheim bei Augsburg: Rost.

STIFTER, Adalbert. 1968. Hvozď. In *Povídky A. Stiftera. 1. díl*. České Budějovice: Nakladatelství Růže. Přel. Anna Siebenscheinová.

STIFTER, Adalbert. 1978. Hvozď. In *Horský křišťál*. Praha: Odeon. Přel. Anna Siebenscheinová.

STIFTER, Adalbert. 2002. *Der Hochwald*. Prag-Furth im Wald: Vitalis.

STIFTER, Adalbert. 2003. *Hvozď*. Praha: Vitalis. Přel. Hanuš Karlach.